

**A MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG
A RENDSZERVÁLTÁS ÉVEIBEN**

A MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG A RENDSZERVÁLTÁS
ÉVEIBEN

A Magyar Pedagógiai Társaság kiadványa

www.pedagogiai-tarsasag.hu

mptiroda@gmail.com

A kötet megjelentetését Erzsébetváros Önkormányzata támogatta.

Szerkesztette Fábry Béla és Trencsényi László

A borítót Molnár Sándor tervezte.

Felelős kiadó: Trencsényi László, az MPT elnöke

ISBN 978-963-7123-67-2 (print)

ISBN 978-963-7123-68-9 (pdf)

Budapest, 2019.

A MAGYAR PEDAGÓGIAI
TÁRSASÁG
A
RENDSZERVÁLTÁS ÉVEIBEN

Hány Magyar Pedagógiai Társaság van? – egy kötet előszava

A Magyar Paedagogiai Társaságot a polgárosodás dinamikájában a XIX. századvég jeles tanfériai hozták létre.

Számontartunk előzményeket, de a történelmi emlékezet mégis 1891-et jegyzi az alapítás éveként.

A hosszú korszak vége drámai. 1948-ban a (egyébként befejezetlen) IV. Nevelésügyi Kongresszuson még ott tevékenykednek a Társaság vezető személyiségei, de az egyeduralom kialakítását szolgáló 1950-es politikai döntés betiltja, a Társaságot „beszántja” megannyi más civil szervezettel együtt.

Mondhatni, tizenhét év szilencium következett. De a helyzet bonyolultabb.

Már 1956 tavaszán tárgyalások kezdődnek az Akadémiával a Társaság újjászervezése érdekében, a nyári balatonfüredi konferencián pedig már határozott tervek mutatkoztak. De még újabb tíz évet kellett várni.

1967 tavaszán a Pedagógusok Szakszervezete gyámsága alatt kimondatott a Magyar Pedagógiai Társaság meg/újjáalakítása. Vannak elemzők, akik a névhasználat különbségében lényegi másságot mutatnak ki, tagadják a kontinuitást, sőt egyenesen a reformellenes erők gyülekezőhelyének láttatják az új szervezetet. S vannak, akik ezt másként látják.

Az MPT többször szembenézett múltjának e korszakával, érzékletesen mutatva ki azt, hogy az innováció erői is a Társaságban gyülekeztek, nyertek bátorságot, élénkültek a szakmai dialógusok, fontos diszciplínák találtak otthonra a szervezet keretei közt.

Hogy aztán teher-e az elszámolásban, hogy az MPT több mint húsz éven át mégiscsak monopolhelyzetben maradt, s csak 1988 után kellett versenyhelyzetet érzékelnie? Nem a mi dolgunk ebben állást foglalni.

Mindenesetre tény, hogy a Társaság a nagy társadalmi átalakulás sodrában nem állt útjába új pedagógus-szerveződéseknek, sőt többnek valóságos dajkája lett.

Az Erzsébetvárosi Önkormányzat pályázati támogatása – melyet ezúton is köszönünk -, alkalmat teremtett arra, hogy kötetünkbe szerkesztett interjúkkal, visszaemlékezésekkel – részben az *oral history* módszerét alkalmazva -, s a kort megidéző dokumentumokkal (melyek közül több eredeti közlés, első megjelenés), ezt a mozgalmas időszakot idézzük fel. Mint ahogy azt is, hogy a kor egyik jelentős, ma már neveléstörténetinek minősíthető eseményére készülve miképp összegződtek a mozgalmas-izgalmas időszakot jellemző szakmai dilemmák, kihívások. Ez huszonöt év távlatából különösen érdekes.

Kötetünk is egyfajta szembenézés: tárgyyszerűen mutatjuk be, miképp ment végbe a rendszerváltás a mindmáig legnagyobb pedagógus szakmai civil szervezetben.

Fontosnak tartjuk azt is, hogy bemutassuk azokat a kollégáinkat is, akik akkor, az MPT-nek az új viszonyokhoz való alkalmazkodása idején szerepet vállaltak, de ma már nincsenek köztünk, nem szólaltathatjuk meg őket.

A szembenézés felelőssége annál is nagyobb, mert napjainkban szűkülni látszanak a dialógus terei, a gyakorlat vagy éppen a tudomány felől érkező indítványok rendre közönybe fülnek.

Új korszak a civilek, a Magyar Pedagógiai Társaság életében?

Hány MPT volt?

Meggyőződésünk, hogy egy.

A társszerkesztők

Trencsényi László és Fábry Béla

A kongresszusok lüktetésében

Interjú Benedek András professzorral

Mikor lett tagja az MPT-nek, milyen szerepet vállalt az MPT-ben a rendszerváltás előtt?

A 80-as évek közepén lettem, mint pályakezdő fiatal kutató tagja a társaságnak. Kutatási témám az oktatási rendszerek (általános és szakképzés) fejlődése, a nemzetközi tendenciák elemzésére irányult, ezért az összehasonlító pedagógiai szakosztály programja volt az, mely megérintett. Ez a szakosztály az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum bázisán működött, tagjai nagy műveltségű, idegen nyelveket jól beszélő szakemberek voltak, akik a nemzetközi fejlődési trendek jó ismerőiként megosztották tudásukat a fiatalokkal. Arató Ferenc, Balázs Mihály és a szakosztály lelkes titkára Illés Lajosné, aki később a szakosztályvezetője lett, nyitottak voltak, biztosították számomra a társasági élet lehetőségét. A vezetőváltás során lettem Illés Magdika mellett a szakosztály titkára, majd amikor nyugdíjba ment mintegy másfél évtizedre a szakosztály elnöke lettem. Mindez persze egy hosszú történet, de a tagság kezdetéhez mint lényeges háttér feltétlenül hozzátartozik ez a szakmai és emberi készítés.

Miben látja, hogyan értékeli az 1967-ben újjászervezett MPT 1989-ig betöltött szerepét?

Az első, mintegy másfél évtizedről közvetlen tapasztalataim, a korom miatt nincsenek. A hazai pedagógiai szakmai közéletben a 80-as évek elejétől kapcsoltam be. Azok az intézmények, az MTA Pedagógiai Kutatócsoportja, majd az Oktatáskutató intézet, végül megszűnéséig az Országos Pedagógiai Intézet, munkahelyeim voltak. Így a neveléstudománnyal kapcsolatos mozgások, az oktatásfejlesztési törekvések számomra, pályakezdő kutatónak majd intézményvezetőnek közvetlen élményeket jelentettek. Ezekben az években a hivatalos és a civil szakmai mozgásformák a mainál kevésbé váltak széjjel, teljesen egyértelmű volt számomra, hogy a szakmai szerepvállalás nem csupán a kutatóintézetet keretei között lehetséges, hanem a civil szervezetekben is. Bár eredetileg gyakorló, középiskolai tanárként kezdtem a kutatásokkal foglalkozni, az MPT számomra a szélesebben vett közéletet jelentette, mely különböző

témákkal igényesen foglalkozó szakemberek fórumaként nyújtott közéleti lehetőséget. Úgy vélem, hogy az akkori MPT, természetesen erre példa volt számomra az összehasonlító pedagógia és a neveléstudományi kutatások közvetlenebb ismerete, egy kicsit „népfrontos”, minden irányzatot és minden aktív szereplőt magában olvasztó nagy, de ugyanakkor megkerülhetetlen szervezet volt. A „megkerülhetetlenséget” persze átvitt értelemben érdemes használni, hiszen a generációk közötti kommunikáció és a szélesebb szakmai platformokon formálódó véleménynyilvánítás teljesen természetes volt, az MPT sajátos működése keretében akkor és ez így maradt jelenleg is, sohasem éreztem a tekintélyelvűséget vagy a konzervatív eszmékhez való túlzott kötődéseket. Utalni kell persze arra is, hogy a magyar társadalom a 80-as évek végén már egyértelműen a polarizáció irányába mozdult, ezt az 1985. évi törvény, Gázsó Ferenc számomra szimpatikus következetes reformtörekvései az oktatásban ezt érzékelhetővé tették.

Milyen állapotban látta 89-90-ben a Társaságot?

A 80-as évek második felében az oktatás korszerűsítése érzékelhetően tempót váltott, ugyanakkor azok a folyamatok melyek rugalmasabbá, a decentralizálás által az innovációra képessége kívánták tenni az oktatást, különösen a pedagógusok számára kínáltak jelentős szakmai függetlenséget. Tágabb értelemben ugyanakkor a rendszerváltást követő években a gyors politikai változási folyamatban újabb értelmet kapott számos alapkérdés és az addig megkérdőjelezhetetlen paradigmák tágabb értelmezést nyerhettek. Mindez nem csupán szakmapolitikai kérdéseket jelentett, hanem kőkemény gazdasági konzekvenciákkal is járt, melyek világossá tették, hogy a gazdasági átalakulás, a komoly társadalmi traumák (tömeges munkanélküliség), a kapkodó adósságkezelés, a gyors privatizáció hatására az alapintézmények fenntartása konfliktusokat is szült. Ebben a folyamatban az évtizedes hagyományokkal rendelkező szakmai szervezetek megroppantak, az előző időszakokban kialakult „túrni és támogatni” környezet nem működött tovább, sőt a polarizálódás miatt számos esetben elutasító lett. E folyamatban láttam az intézmények megszűnése és átalakulása körül kialakult konfliktuskezelést, valamint azt a krízist is, mely a társadalmi szervezetek, különösen a régi típusú, több évtizedes múltra vissza

tekintő szervek esetében volt tapasztalható. Ebben az időszakban már a tágabb elnökségnek is tagja voltam, sőt rövid ideig abban a rotációs rendszerben is részt vettem a társaság vezetésében, amikor egy rövid ideig elnök nélküli állapotban volt az MPT.

Volt-e elképzelése, javaslata arra vonatkozóan, hogyan kellene a Társaságnak alkalmazkodnia az új társadalmi helyzethez?

Visszatekintve erre az időszakra úgy vélem, hogy a Társaság az adott lehetőségekkel élt. Olyan tekintélyes, akadémikus elnököket emelt tisztségbe, akik a Társaság integritását a folyamatosan változó, esetenként ciklusról ciklusra más politikai háttérrel tevékenykedő kormányokkal képes volt a korrekt párbeszédre. Az akadémikus elnökök (Köpeczi Béla 1991-1994, Ádám György 1995-2009) hosszabb távra stabilizálták a Társaságot, még akkor is, ha a működési feltételek folyamatosan romlottak, azonban a társaság generációkon átívelő küldetését érintetlenül hagyták, sőt olyan rendezvények irányába volt képes referencia értékű kezdeményezéseket tenni az MPT (VI. és VII. Nevelésügyi Kongresszus 1994-ben és 2008-ban), melyek jelentőségét nagyobb történeti távlatból a mainál objektívebben lehet megítélni.

Ön szerint mik voltak azok a lényeges körülmények, melyek meghatározták a Társaság átalakulását?

Visszatekintve a 90-es évekre a mából, nekem úgy tűnik a kor tempója a jelenleginek lényegesen dinamikusabb volt. Kevés olyan intézmény volt, mely talpon maradt, s ez az MPT esetében is óriási dolog. Nyilvánvalóan szerepe volt ebben annak is, hogy az oktatás, a pedagógia ezekben az években folyamatosan a társadalmi érdeklődés, és az akkor még rendkívül színes társadalmi párbeszéd fókuszában volt. Az új testületi formák igényelték a civil részvételt, hogy közösen keressék az utakat, sokszor a véleményezésen túl a tényleges döntési jogköröket is megkaptak. E folyamatban azonban és ennek okai meglehetősen összetettek, az MPT nem vált meghatározó szereppel bíróvá, ugyanakkor a sok kis rövid életciklusú szervezetek közül stabilitásban a pedagógus társadalomhoz való kötődésével, s tényleges taglétszámával az egyik jelentős szervezet még ma is.

Tudná-e időben tagolni az átalakulás folyamatát?

Nem szívesen vállalkoznék tagolásra. Személyes életpályám ebben az időszakban meglehetősen változatos volt, hiszen az államigazgatásban tevékenykedtem, másfél évtized alatt négy különböző minisztériumban voltam állami vezető. A rendszerváltást követő két évtized sajátos tagolására mégis próbálok egy logikai sémát felvázolni.

Leegyszerűsítve a szakaszokat: kongresszusok előtt és kongresszusok után. Ez azt jelenti, hogy a nevelésügyi kongresszusok esetenként évtizedes léptékkal adtak programot a Társaságnak. Egyfelől a civil szakmai szeretek körében egy sajátos koordinációs referenciát jelentett a Társaság, saját tagozatain túl a tágabb szakmai közéletben. Ezzel egy időben jelentős a szerepet vállaló tudósok és szakemberek számára adott olyan fórum lehetőségeket, melyek a kongresszusi felkészülés szakaszában komolyabb társadalmi figyelmet keltett. Szakosztályvezetőként úgy vélem: a 90-es évek elején még a változásokkal való sodródás volt a jellemző. Ezt érzékelhető módon a két jelentős rendezvény komoly orientációs jelleggel képes volt megállítani. A kongresszus utáni időszak természetesen nem egy éles határvonal, hiszen jó néhány év volt szükséges az eredmények és a tapasztalatok összegzésére. Talán a 2012-ben tartott "követő" konferenciánk érzékeltette, hogy az oktatáspolitikai partnerség intézménye megroppant, s már nincs igény arra a társadalmi párbeszédre, melyre előző két évtizedben sem volt mindig jellemző a konszenzus, azonban az egymással való érdemi kommunikáció szándéka mégis jellemzett.

Ön mit tett ekkor civilként?

Igyekeztem a szakmai és között szerepelvállalásaimat úgy összeegyeztetni, hogy a civil szervezetek tevéleges szerepet vállaljanak, akkor, ha erre igény és a partnerség lehetősége érzékelhető. Nagyon örülök, hogy mindkét kongresszuson jelen lehettem, különösen a második adott lehetőséget arra, hogy a kongresszus egyik szervezőjeként érdemi feladatokra vállalkozzam. A sok-sok éves folyamatot számos kollégával együtt végigcsinálva, így visszatekintve meggyőződésem, hogy egy jelentős rendezvény szervezhettünk meg.

Nyilvánvalóan nem az én tisztem ezt minősíteni, de úgy vélem nemzeti szinten kiemelkedő rendezvény kapcsolódott az MPT-hez, s a kongresszus ajánlásai, programja, üzenetei az akkor még érzékelhető széles szakmai egyetértés jegyében formálódtak, s egyértelműen hosszú távra szólóak.

Mely személyek játszottak szerepet az átalakulásban? Mit tettek?

A társadalmi nyilvánosság, a közösségi média e kérdésre a választ korrektül megadja. Tény, hogy 2005-től az MPT is alapvetően él az internet adta lehetőségekkel. Nem tisztem kiemelni külön-külön bárkit, de tény, hogy a Társaság testületei, elnöksége és szakosztályainak vezetése döntő módon részese volt az elmúlt évek történéseinek, s ez a folyamat viszonylag jól dokumentált.

Milyen szervezeti eseményre emlékszik ebből az időből?

Nem dicsekvés, s nem panaszkodás, de mindig is elfoglalt, programokban gazdag voltam. Ez részben részvételi lehetőséget is jelentett, mellyel azért nem mindig tudtam élni. De mindig is azt vallottam, hogy a társaság eseményei, programja minden tagnak szól. S ebből adódik, hogy számos szempont szerint lehet kiemelni. Számomra a társaság jelentősebb létszámát, számos szervezeti egységét egyidejűleg megszólító események voltak a fontosak, de ez vállalt funkcióimmal is szorosan összefüggött. Az MPT hihetetlenül színes társaság. Tevékenysége, sokak szerint kicsit belterjes, azonban éppen ebben van a legfőbb erőssége, sok-sok dimenzióban teremt sokak számára, s ez hatalmas potenciál, szakmai közéleti fórumot.

Hogyan értékeli, a Társaság megtalálta-e helyét az új viszonyok között?

Óvatosan fogalmaznék múlt időben, szerintem a jelent is az útkeresés jellemzi. Személyes véleményem az, hogy kevésbé stratégiában alkothat maradandót a Társaság. Lényegesnek tartom ugyanakkor programjait, jól időzített és fókuszált akcióterveit, élő tevékenységét, mely rendszer mely éppen színessége által jelent

garanciát a jövőben is. Ez, mint mozgásforma a folyamatos változásra reagáló-reflektáló közéleti tevékenység alkalmas arra, hogy eddigi társasági hagyományaira építsen és képes legyen a megújulásra is.

Milyen lett az MPT?

Újra múlt idő, nos, még nem lett, de lehet, sőt higgyünk abban, hogy lesz. Ahogy kamasznak sem láthatja magát az, aki a felnőtté válás folyamatában formálódik. Kicsit groteszk, de az MPT száz év feletti veteránként is a változás korában van. Számomra nagyon szimpatikus volt és maradt Ádám György ironikus szkepticizmusa. A politika zavargó vizétől való tudatos távolságtartás és objektív társasági véleményalkotás: konstruktív lenni és fejlődést szolgálni.

Milyennek látja ma a Társaságot? Bevált-e, érvényesült-e mindaz, amit az átalakulás időszakában megfogalmaztak vezető testületei?

A múlt évben tudatosan visszavonultam. A normál tisztújítás keretei között jeleztem, hogy nem vállalom az elnökséget. Valamivel több, mint egy év elteltével nem kívánok értékelő véleményt adni a jelenlegi folyamatokról, nem zárkoztam el a társasági élettől. A szakmai múltamhoz erősen kötődő Szakképzési Kollégium elnökeként érzékelem a folyamatokat és helyel-közzel a vitákban is részt veszek.

Tagja-e ma az MPT-nek?

Igen.

Tagja-e más civil-szakmai szervezetnek?

Igen, néhány hazai és nemzetközi szervezetnek vagyok tagja.

A vidéki közoktatás nézőpontjából

Békéscsabai interjú Dr. Novák Pállal¹

Mikor lett tagja az MPT-nek, milyen szerepet vállalt az MPT-ben a rendszerváltás előtt?

Könnyebbet kérdezzél... 1968-ban jöttem a megyéhez és 1970-ben lettem tagja {a Társaságnak}. Mindez még a rendszerváltás előtt volt. Az 1956-os is rendszerváltás volt, de az 1989-es rendszerváltás előtt részt vettem tagként a programokon, üléseken. A Társaságban vezető 1974-ben lettem, akkor megválasztottak titkárnak. Akkor úgy működött a Társaság, hogy volt megyei elnöksége is. Az elnökség funkciója társadalmi szerep volt – időnként fontosabb témákat megtárgyaltak és akár szavazással döntöttek. A titkár szerepe az volt, hogy ő volt a „güriző ember” akinek az összes szervezést, mozgatót kellett ellátnia, ügyvitelt, pénzügykezelést. Úgy volt megoldva, hogy akkoriban a megyei pedagógus szakszervezet – akkoriban jelentős csapata volt – ők segítettek bennünket: az előadótermüket használhattuk és az ő gazdasági vezetőjük kezelte a Pedagógiai Társaság pénzét. A szakszervezet inkább mozgósító szerepű, a Pedagógiai Társaság inkább szakmai szerepű volt.

Miben látja, hogyan értékeli az 1967-ben újjászervezett MPT 1989-ig betöltött szerepét?

Gyakorlatilag mondhatom azt, hogy ragyogóan működött, ez köszönhető a szervezésnek is. Nem csak egyedül csináltam, hanem az elnökségi tagokkal is. Megszüntettük az elnökséget, de magától is megszűnt. Úgy csináltuk, hogy legyen elnökség és titkár, meg egy öttagú elnökség a megyétől. Rengeteg szakmai tevékenységet szerveztünk, szerveztettünk, végeztünk – a megyében levő összes pedagógust tekintettük célpontnak – e mellett tagság volt. A megyében 3-400 tag volt és a vezetőség rendszeresen, havonta ülésezett. Mindig az év első ülésén – január közepe táján – megbeszéltük az egész évről, hogy mi várható, mire kell odafigyelni, mit kell csinálni. Ötévente volt

---

¹ Az interjút az MPT Békés megyei Tagozatának jelenlegi elnöke, Dr. Malatyinszky Szilárd készítette.

pl. Nevelésügyi Kongresszus, négyévente voltak más programok. Mi megcsináltuk a programot pontokba szedve havonként és megbeszéltük a szervezésben, közreműködésben kit kérünk fel és utána nekem volt a dolgom az, hogy figyelemmel kísérem, és ha következett a téma, akkor mozgassam. A módszertani kultúra elég problematikus a pedagógusoknál, az újabb eljárásokat nem szívesen alkalmazzák, nem is ismerik. Pl. a csoportos munkát vagy a differenciált fejlesztéseket, az egyéni bánásmódot. Több iskolában szerveztek ilyet bemutatóval és akkor mi az iskolával együtt megbeszélve mozgósítottuk a társaság tagjait, bevontuk a pedagógusokat. Rendszeresen tartottunk nagyelőadásokat – három órás előadásra meghívtunk neves szakembereket egyetemről – Szegedről Ágoston Gyurit, Debrecenből Petrikás Árpádot, a fővárosból Loránd Ferit.

Milyen állapotban látta '89-90-ben a Társaságot?

A rendszerváltásig – mivel tele voltunk programokkal – nagyon jó állapotban volt. Hetes táborokat is szerveztünk, önként jelentkeztek és kaptak rendezvényeket. Központilag is kaptunk 100-200.000.- Ft-ot, a rendezvényekre is kaptunk segítséget.

Csináltunk három napos Gáspár-konferenciát kiadványokkal. Sok-sok tevékenység volt folyamatosan. Ez a rendszerváltásig a maga útján ment folyamatosan, mindig volt aktuális dolog. Bent voltam az országos vezetőségben is.

Volt-e elképzelése, javaslata arra vonatkozóan, hogyan kellene a Társaságnak alkalmazkodnia az új társadalmi helyzethez?

Érdemi javaslatom nem volt, nem is lehetett.

Őn szerint mik voltak azok a lényeges körülmények, melyek meghatározták a Társaság átalakulását?

A rendszerváltás után senki nem tudott semmit, hogy mi történik ezek után. Félig-meddig abbamaradt a szakmai közélet, és ez a pedagógus társadalmat is megbontotta. Kezdték politikai alapon szerveződni. Eddig 'egyben' volt az egész társaság, ez is felbomlott.

Amikor elindult a politikai nézetek 'szabad áramlása', akkor megszűnt a központi támogatás is. Hiába próbált az elnökség a parlamenttől szerezni pénzt, először adott, majd teljesen elmaradt ez a forrás.

Utána az ment, hogy nekünk kellett gyűjteni nagyobb rendezvényekre. Akkor én kiléptem a bolyból és Nagy Sándornak adtam át a stafétát, aki 635-ös iskolának volt a vezetője. Jöttek a NAT módosítások, majd az iskolák önállósodásának megszüntetése. Nem lehet szakmai úton szabadon dolgozni, csak amit előírnak.

Tudná-e időben tagolni az átalakulás folyamatát?

Volt egy lendület az 1960-as évek közepén, amikor még országosan felfrissítették a szervezetet. Mivel társadalmi munkás tevékenység volt, a szakma szeretetéből csináltam én is. Volt egy másik szerveződése központilag, hogy azok a pedagógus szakmai csoportok, akik többségben voltak – énekesek, festők – létrehozhattak művészeti pedagógus tagozatot. Ők maguk csináltak egy kis vezetőséget, és voltak saját témáik.

Volt didaktikai, neveléseméleti, művészeti, óvodai, kisiskolás, stb. szakosztály is, ezeket mi is helyben is megszerveztük az országos szerveződés alapján. Ha volt rá létszám, akkor megszerveztük, ha csökkent a létszám, akkor megszűntek.

Ön mit tett ekkor civilként?

1960-ban kezdtem tanítani először tanítóként. Végzettségem tanító, majd földrajz-rajz szakon végeztem, utána Debrecenben a pedagógia szakot végeztem az egyetemen, majd pedagógia-pszichológia szakon doktoráltam Debrecenben. 1960-1964-ig Vésztőn tanítottam, akkor munkairányítás volt. Felolvasták a névsort a megyei tanács művelődési osztályán, hogy oda kell mennem. Irányították a pedagógusokat a szabad helyekre.

Ha valaki ott lakott valahol, akkor oda tették. 1964 után be akartam jönni Csabára és befogadtak átmenetileg – a szlovák iskolába – nem volt szlovákosuk - Gajdács Pál volt az osztályvezető, ő szólt. Egy évig voltam ott, egy év után kineveztek Kismegyeri Tanyasi Körzeti Iskola

vezető-helyettesének. A Szarvasi úton volt egy fatornyos iskola és a központ mellett volt a fürjesi iskola. Több kisiskolának voltam vezetője és igazgatóhelyettese. Ott dolgoztam 1968-ig helyettesként, a városhoz tartoztunk. Valamilyen oknál fogva megkerestek a megyétől, hogy kell a Megyei Tanácsba munkaügyi osztályra egy pedagógus. Az akkori rendszer szerint a szakmunkásképzés a Munkaügyi Minisztériumé volt és kellett egy összekötő ember. Ez az ember lettem én: a szakközépiskolai képzés majd a szakmunkásképzés kapcsolattartója, illetve a pályaválasztásé. Akkor kellett létrehozni a pályaválasztási intézményeket, adtak rá pénzt is. Hozzá tartozott a pályaalkalmasság pszichológusokkal. Kincses László, a létrehozott Megyei Pedagógiai Intézet vezetője is volt az MPT megyei elnöke és titkára is jó darabig. Az egész megye az „enyém volt”, jónak voltam az igazgatókkal.

A beiskolázási számokat meghatározhattam és nagyon keménynek kellett lenni, hogy egy-egy szakmából mennyi diák képződjön – a beiskolázási keretek létrehozása is rám tartozott. A megyétől aztán elcsaltak a Madách – akkor még Padrach Lajos Általános Iskola – iskola igazgatóhelyettesének. Akkor 1200 körüli létszámú volt. Ott voltam három évig – addig a kinevezés állami ügy volt – utána pályázni kellett. Helyettes voltam a Padrachban, és a 3. számú iskolába igazgatót kerestek, nem is akartam megpályázni.

Megkeresett egy egész delegáció, hogy engem akarnak igazgatónak oda – az egész terület megkeresett. Belevágtam, elnyertem a pályázatot és odakerültem. Ott voltam igazgató hét vagy nyolc évig. Volt főnököm nyugdíjba ment és igazgató kellett a Padrachba. A volt iskolámból átjött a fél nevelőtestület, hogy menjek vissza. El is nyertem és visszakerültem, tizenegynéhány évet töltöttem ott, onnan mentem nyugdíjba.

Mely személyek játszottak szerepet az átalakulásban? Mit tettek?

Mindig azok a pedagógusok, akik egyrészt magasabb végzettséggel rendelkeztek, képzetebbek lettek, akik a pedagógiával komolyan foglalkoztak.

Néhány igazgatót nem érdekelt a pedagógia. Akik foglalkoztak vele, kapcsolatban voltunk egymással. Trencsényi Laciék is elkezdtek, kérték, hogy egy vagy két rendezvényt oldjunk meg. Pl. a Kovács Jani, vagy a Nagy Sanyi, Ancsinné Erzsike (Ancsin Pálné). Szervezni nagyon tudtak. Amikor Erzsike három országgal beszélt egyszerre telefonon, az fantasztikus volt. Gyakorlatilag lassan kezdett beindulni a munka, de ha viszonyítjuk a maximumhoz, akkor ez most lement 5%-ra.

Él még, van neve, egy két ember volt, de utána már nem jöttek a kollégák, tagok sem megbeszélésekre, gyűlésekre. Elterjedt a félelem, hogy ha meglátnak engem, akkor ki fognak rügni másnap. Lestoppolta a félelem a szakmai tevékenységet.

Miben látja az átalakulás lényegét? Mik voltak az átalakulás lényeges mozzanatai?

Megszűntek azok a tevékenységek, melyek támogatták a pedagógus társadalom fejlődését.

Hogyan értékeli, a Társaság megtalálta-e helyét az új viszonyok között?

Nem nagyon találta meg, nagyon messze van attól.

Milyen lett az MPT?

Túlélte a rendszerváltást és reméljük, hogy erősödni fog. Megvan, dolgozik, de reméljük, hogy idővel alakul ez.

Milyennek látja ma a Társaságot? Bevált-e, érvényesült-e mindaz, amit az átalakulás időszakában megfogalmaztak vezető testületei?

Nehéz ezt megfogalmazni, mert a vezető testületei sem tudtak sok mindent tenni. Ez a szakmai szerveződés nehezen találja a helyét. Nem szüntetik meg, de nem is támogatják. Inkább a túrt kategóriába sorolható. Ha a minisztériumban fontosnak tartanak azokat a szervezeteket, akik fontosnak tartják a szakma fejlődését, akkor támogatnák.

Ez kiiktatódott, sőt annyira visszament, hogy a pedagógusok is leálltak a munkával. A kormány is megszüntette a felzárkóztatást, a differenciálást. Pedig egyre több a problémás gyerek és nagy szükség volna a fejlesztésekre. Kialakult a gyakorlat, de vissza lettek szorulva és meg is szüntek. Ide tartozott az MPT is.

Tagja-e ma az MPT-nek?

Tagja vagyok, mint nyugdíjas. Minimális tagdíjat kérnek, néha kicsit többet fizetek.

Államilag nincs pénz.

Tagja-e más civil-szakmai szervezetnek?

Tagja voltam és vagyok a METESZ-nek, annak a vezetőségében is benne voltam. Az MTA tudományos testületében is benne voltam. Benne voltam kísérleti szerveződésekben is.

Schüttler Tamás

A magyar nevelésügy és neveléstudomány aktuális problémái

Összefoglaló a VI. Nevelésügyi Kongresszust megelőző elemző tanulmányok főbb következtetéseiből²

A VI. Nevelésügyi Kongresszus, a megelőző kongresszusok hagyományaihoz híven, arra vállalkozik, hogy áttekintse a magyar nevelésügy helyzetét, feltárja a megoldásra váró problémákat, gondokat, és kijelölje azokat a legfőbb fejlődési-fejlesztési irányokat, amelyek az ezredfordulóig terjedő időszakban, illetve az azt követő egy-másfél évtizedben, a magyar közoktatás számára lehetővé teszik azt a modernizációt, amely révén valóságos esély kínálkozik a világ fejlett régióihoz, mindenekelőtt a Nyugat-Európához történő felzárkózásra.

A Kongresszus Szervezőbizottsága elemzéseket készítettett a tanácskozás számára a megvitatásra ajánlott problémakörökről. Az elkészült elemzések java része megjelent az Új Pedagógiai Szemlében, azokat megvitatta a kongresszus szakmai előkészítésére hivatott Tudományos-Szakmai Bizottság. Jelen összefoglaló arra vállalkozik, hogy a résztvevők számára vázlatosan megfogalmazza az elemzések legfőbb következtetéseit, hogy ezzel segítséget adjon a kongresszus által megvitatandó kérdéskörök végső kijelöléséhez.

A nevelés társadalmi szerepe, társadalmi céljainak iskolai megjelenése, nevelési rendszerünk kívánatos alakulása

Azok az elmúlt években végbement, s napjainkban is tartó, mélyreható társadalmi változások, amelyek eredményeként esély nyílik egy plurális, polgári demokrácia megteremtésére új funkciókkal egészítik ki a nevelés társadalmi szerepéről korábban vallott felfogásokat. A nevelés változatlan funkciója a felnövekvő nemzedékek társadalmi integrációjának elősegítése, a társadalomban felhalmozódott kulturális javak, értékek közvetítése, átadása, s ezen értékek egyének általi belsővé tételének támogatása. A társadalom

---

² Megjelent a VI. Nevelésügyi Kongresszus összefoglaló kötetében, 1994-ben.

pluralizálódásának eredményeként azonban a nevelés nem vállalhatja fel a társadalmilag kívánatos normák és értékek átadását, a pluralizmus lényegéből adódóan ugyanis a különböző érdekcsoportok az értékek és normák kínálatából szükségszerűen más és más preferenciákat jelölnek ki önmaguk számára. A nevelés ebben a helyzetben a társadalomban fellelhető széles érték- és normakínálatot kell, hogy a felnövekvő nemzedékek elé tárja. Az értékek, normák nevelés útján történő megtanítása, rögzítése szőkébb térre, a társadalomban létező markáns érdekcsoportok közötti konszenzussal meghatározott alapértékek és normák körére szorul vissza. A nevelés szerepe viszont kibővül az értékek közötti választás bonyolult emberi képességének kialakításával, fejlesztésével.

Tisztázandó azonban, hogy mit tekintünk a társadalom olyan alapértékeinek, amelyekben az egymástól gyökeresen eltérő értékrendet valló csoportoknak, rétegeknek konszenzusra kell jutniuk egymással. Ezen mindenki számára kötelezően elfogadott alapértékek közé sorolhatók olyanok, mint a biológiai lét, az emberi élet védelme, a másság tiszteletben tartása, a más fajta értékrendeket, világnézeteket vallók iránti tolerancia, az egyes egyének, csoportok autonómiájának tiszteletben tartása, az alapvető emberi jogok tisztelete, a különböző szinten szerveződő közösségek - család, baráti kör, szűkebb pátria stb. - és a nemzet, nemzeti kisebbség hagyományainak tisztelete, a haza szeretete, a szülők, az idősebbek megbecsülése.

Alapvetően megváltozott a nevelés és a politika, továbbá a nevelés és a világnézet kapcsolata is. A pluralizmus lényegéből adódóan a társadalom működésének szerves része a különböző politikai érdekcsoportok és pártok egymással folytatott versengése, az erőviszonyok állandó változásából következő politikai váltógazdaság. A nevelés ebből következően nem lehet egy adott politikai erőnek alávetett. Elvben kívánatos lenne a nevelés politikamentessége, de miután a nevelés egy adott társadalmi, politikai erőterben zajlik, a politikasemlegesség gyakorlati megvalósulása kizárt. E realitásból kiindulva a nevelésben csak olyan politikai törekvéseknek szabad érvényesülniük, amelyek a személyiségnek a politizáláshoz, a demokrácia gyakorlásához szükséges képességeit fejlesztik. A plurális társadalom a különböző világnézetek koegzisztenciájának tere, ebből következően a pluralista világnézeti nevelés egyenlő eséllyel kell, hogy bemutassa a társadalomban létező világnézeti

alternatívákat. A pluralista világnézeti nevelés az alternatívákat tanítja meg, és az egyén világnézeti beállítódásának megválasztásához ad választási, döntési szempontokat, technikákat. A különböző világnézeteket vallók közösségeinek alanyi joga a saját világnézetükre alapozott iskola és nevelés megvalósítása, olyan nevelési rendszer konstruálása, amely egy adott világnézet elfogadtatását helyezi törekvései középpontjába.

A nevelésnek gyökeresen szakítania kell azzal a közösségi nevelési felfogással, amely a közösséget az egyén törekvései elnyomásának, alattvalóvá nevelésének eszközeként, végső soron a nevelés alapvető célkategóriájaként tettelezte. A nevelés egyrészt a személyiségfejlődés törvényszerűségeiből, másrészt a társadalmi lét lényegét jelentő egyének közötti kooperáció szükségletéből adódóan nem mondhat le a közösségről, mint az egyén személyiségének alakítását döntően meghatározó tényezőről. A pluralizmusból adódóan jelentősen kibővül az egyén társadalmi integrációját, szocializációját biztosító mértékadó közösségek, referencia csoportok köre. A nevelőközösségek nem egyetlen makrointegrációt testesítenek meg, hanem reprodukálódik bennük a társadalmi méretű sokféleség.

A valóságos jogállamiság, az autonómia valóságos társadalmi értéké válása következtében új értelmezést kell nyernie a nevelésben a szabadság és a korlátozás viszonyának. Az egyén, a családok autonómiájának növekedése, a gyermeki jogok nemzetközi chartájában elfogadott elvek kodifikálása szükségszerűvé teszi az iskolai nevelés merev korlátozó tendenciájának az oldódás irányában történő változását. Ezzel együtt a személyiség érettségének függvényében válik lehetségessé a gyermeki autonómia kiszélesítése, az iskolai nevelés korlátozó, beszabályozó funkciójának szűkítése. A polgári társadalmak felnőtt autonómiaszintjének a nevelés szférájában történő mechanikus leképezése a nevelés funkciójának olyan szűkítését eredményezné, amely a gyermeki személyiség fejlődésének érdekeit veszélyeztetné.

A mássággal, az alternatívitással szembeni viszony

A társadalom pluralizálódása természetessé teszi az élet legkülönbözőbb dimenzióiban megjelenő másságot, a világnézeti, vallási, életmódbeli sokszínűséget. E téren problémaként jelentkezik, hogy a társadalomban részben az erre vonatkozó tradíciók hiányából,

részben a megelőző időszak monolitikus egységet, meghatározott eszmék hegemoniáját hirdető ideológiájából adódóan nem alakult ki az a tolerancia, amely nélkülözhetetlen feltétele a plurális demokráciák működésének

Az életviszonyok romlása, az egzisztenciális bizonytalanság nem kedvez a másság iránti tolerancia kialakulásának, a pluralizmus feltételének számító türelem, a korábban nem megszokott alternatívákkal szembeni nyitottság terjedésének. A demokráciát alapvetően veszélyeztető jelenségeként kell értékelni egyes vallási és etnikai csoportokkal, továbbá általában az idegenekkel szemben megnyilvánuló gyűlöletet, a rasszizmus nyílt és rejtett formában érzékelhető tüneteit.

A nevelés számára mind a pluralizmusban kibontakozó sokszínűség, mind az azzal szemben megnyilvánuló intolerancia komoly kihívásokat jelent. E kihívásokra azonban nemcsak a problémák közvetlen, egy adott iskolai közegben történő megjelenésekor, hanem preventív jelleggel, s nem csak és nem elsősorban direkt formában célszerű a nevelésnek, a pedagógusnak reagálnia. A szabadságot, az autonómiát veszélyeztető jelenségek pedagógiai kezelésének nincsenek igazán kialakult tradíciói, mint ahogy az alternativitáshoz, az értékrendek közötti nagyfokú különbségekhez való viszonyulás alakításának sincs meg a hatékony pedagógiai eszköztára.

Ezeknek a nevelési problémáknak a megoldását jelentősen segítheti az, ha nem csak deklarált jog lesz a pedagógus, illetve a pedagógusok egy-egy kisebb csoportjának nevelési alternatívák közötti szabad választása, az alternatív pedagógiák szabad piacának széles körű megteremthetősége. A pedagógiai alternativitás szabad kibontakozását ma az anyagi feltételek korlátozottsága mellett az alternativitásra való nyitottság hiánya, az egy iskolai szervezeten belüli sokféleséggel szembeni fenntartások megléte is gátolja. A pedagógiai alternativitás nem csupán azért jelentős, mert iskolai terjedése segítheti az iskolakínálat szélesedését, hanem azért is, mert általa a pedagógusok a szakmai dimenziókban elfogadott másságon keresztül kondicionálódnak egy általánosabb tolerancia gyakorlására. A pedagógiai alternativitás terjedése része annak az általános tanulási folyamatnak, amelyben a társadalom tagjai elsajátítják a demokrácia alapvető politikai és szakmai kultúráját.

A tananyag és a tanterv tervezése a következő évtizedekben

Az iskolai tananyag tervezése terén a világban alapvetően két tendencia bontakozott ki. Egyfelől él egy olyan törekvés, amelynek lényege a műveltség tartalom központi, átfogó, időnként elrendelt tantervi reformokkal történő meghatározása. Másfelől kialakult az a gyakorlat, amely a mindenütt feldolgozandó, nélkülözhetetlennek ítélt alapvető törzsanyag rögzítésével lehetővé teszi a helyi, iskolai tantervek, taneszközök sokféleségének kialakulását

A következő évtizedben a tantervek (mármint a központi és helyi, az állami, illetve fenntartói tantervek) jellegét és kölcsönös kapcsolatát elsősorban a társadalmi, politikai viszonyok alakulása határozza meg. A tantervnek hármaskörű funkciója van. Az első, a belső pedagógiai funkció: a tanítás anyagának és rendjének körvonalazása, azaz a tananyag pedagógiai szempontból optimális strukturálása. A tanterv második, szélesebb értelemben vett társadalmi funkciója, hogy kielégítse a társadalom egészének és egyes rétegeinek, csoportjainak közös és speciális, aktuális és perspektivikus igényeit. A harmadik - a politikai - funkció lehetőséget ad az államnak s ezen keresztül a hatalomban meghatározó szerepet játszó pártoknak vagy pártoknak a tanítás szellemének és anyagának külső befolyásolására vagy éppen szabályozására.

A kemény diktatúrákban a harmadik funkció dominál, a legliberálisabb rendszerekben az első. A mi jelenlegi és jövőbeli viszonyaink között - a demokrácia erősödését feltételezve - azt, hogy e három funkció közül melyik válik meghatározóvá, nyílt szakmai és politikai viták, a különböző érdekek és meggyőződések artikulálása, ütközése és a konszenzusok kialakítása fogja eldönteni.

A konszenzussal létrejövő, a műveltség legalapvetőbb elemeit összefoglaló Nemzeti alaptantervnek világnézetileg semlegesnek kell lennie. A széles - csupán az Alkotmány által korlátozott - érték skálán elhelyezkedő iskolai tanterveket feltételező, és azok létrejöttét szolgáló NAT azonban maga is meghatározott értékrendszerre kell, hogy épüljön. A műveltségi tartalmak közötti válogatás ugyanis már maga is sajátos értékválasztás eredménye. Ebben az értelemben egy demokratikus tanterv semlegessége csupán annyit jelent, hogy nagyon is határozott, de toleráns humanista világnézet talaján áll.

A minden iskolatípusban tanítandó tananyag közös magját összegző *core-curriculum* iránti igényt világszerte - így hazánkban is - az egyén általános kompetenciájának erősítése, a sokszínű iskolaszervezet átjárhatóságának szükségessége hívja életre. Ezzel együtt nem csökken - sőt jelentősen nő - a speciális kompetencia szerepe. Az életutak, a munkakörök gyors differenciálódása a kompetencia szükségletek diverzifikációjával jár. A következő évek, évtizedek tantervi munkálataiban az alaptanternak mint tantervi alapnak és a minta (regionális, helyi) tanterveknek mint az általános és speciális kompetencia alakítására szolgáló tudáselemek szintézisének egyensúlyát kellene létrehozni.

A tananyag tervezésének három egymással összefüggő pillére lehet: az értékek, a műveltségkép és a személyiségfejlődés törvényszerűségei. Az értékrendszer egy plurális társadalom viszonyai között csak konszenzussal alakítható ki. A Nevelésügyi Kongresszus fontos feladata a tananyag tervezése során közvetlenül vagy közvetve alapul veendő értékrendszer tartalmának, struktúrájának megvitatása. A műveltségtartalom meghatározásánál fontos szempont a nemzeti és az egyetemes, a humán és a reál optimális arányainak megtalálása. A tananyag tervezésének harmadik fontos integráló elve a tanulók személyiségfejlődését meghatározó bonyolult folyamatok sokoldalú figyelembevétele. Ez egyszerre kívánja meg a differenciálás és individualizálás alapulvételét, továbbá, azt, hogy a tananyagot a tanulók tevékenységével szerves egységben célszerű meghatározni. Fontos tantervkészítési szempontként kell kezelni azt, hogy a követelményrendszer szabjon irányt a tananyag tervezésének.

A tantervkészítésben a központi mellett az elkövetkező időben jelentős szerephez juthatnak a helyi koncepciók. Ez a folyamat viszonylag rövid idő után a plurális viszonyok alapját képező széles program-, és ezzel összhangban álló tankönyv- és taneszközkinálat megteremtését eredményezi.

Az iskolaszervezet

A közoktatásban végbemenő pluralizálódási folyamat erőteljesen hat a korábban egységes iskolaszervezet alakulására is. Az 1989 óta eltelt időszak e vonatkozásban kirajzolódó tendenciái azt mutatják, hogy az elkövetkező évtizedben három jellegzetes iskolaszervezeti modell együttes létezésével kell számolnunk.

Az 1948 után kialakult egységes nyolcosztályos alapiskolázás (általános iskola) az oktatási infrastruktúra, a pedagógusállomány képzettségi szerkezetének belső arányai és nem utolsósorban az iskolázást meghatározó társadalmi tagoltság és településviszonyok következtében dominánsan fennmarad.

A közoktatásról szóló törvény elfogadásától függően várható a fenti nyolcosztályos iskola tízosztályossá válása. A kilencedik-tizedik osztály azonban nem feltétlenül a jelenlegi nyolcosztályos általános iskola felfelé terjeszkedésével valósulhat meg. E téren is több megoldás jöhet létre. Bizonyára számos településen megoldható a tovább nem tanulók kétéves képzése, döntő hányadban azonban a mai szakmunkásképzők vehetik át az alapvetően általános képzésre orientált kétéves képzés megszervezését.

A magyar közoktatás fejlődésének tradicionális eleme a négyéves elemi vagy alapfokú iskolára épülő nyolcéves középiskola. Ennek 1989 utáni újjáéledése következtében az elkövetkezendő évtizedben - minden ezzel kapcsolatos fenntartás ellenére - jelentős számban jön létre ilyen jellegű iskolatípus részben az erre alkalmassá váló általános iskolák felfelé, illetve a gimnáziumok lefelé terjeszkedésével. A nyolcosztályos középiskolázás terjedésének azonban határt fog szabni az ehhez szükséges feltételek korlátozottsága, továbbá a magyar társadalom szerkezete által determinált szülői igények sajátosságai. A szülők igen nagy hányada ugyanis a középfokú képzéssel egyidejűleg valamilyen fajta szakképzés megalapozását is várja a középiskolától. A nyolcosztályos középiskola elsősorban a középosztály, illetve azon belül is az értelmiség különböző csoportjainak igényeit tudja igazán kielégíteni.

A harmadik, s a nyolcosztályos középiskolánál minden bizonnyal szélesebb társadalmi igényeket kielégítő iskolatípusként jelenik majd meg az iskola-kínálatban a hat évfolyamos középiskola, amely kisebb mértékben jöhet létre az általános iskola felfelé, sokkal inkább a mai gimnáziumok és szakközép-iskolák lefelé terjeszkedésével. A 6-t-6-os tagolású iskolaszervezet bizonyos fejlődéslélektani elméletek szerint optimális időpontra teszi a tanulók iskola- váltását, s előnyeként említhető meg az is, hogy a középiskolai ciklusban jó lehetőségeket kínál a lineáris tantervi építkezéshez. A 6+6-os iskolaszervezet hatéves középiskolája számos mai szakközépiskola lefelé terjesz-

kedését segítheti elő, és jelentősen hozzájárulhat az általános képzésnek a szakképzés keretei közötti kiterjedéséhez.

Az iskolaszervezet már ma is érzékelhető változása a középfokú képzés egykét évvel történő meghosszabbodása. Ez a tendencia a jövőben több okból is erősödni fog. Egyrészt a színvonalas és hatékony nyelvi képzés igénye egy a tizedik vagy a tizenkettedik év utáni egyéves „nulladik” gimnáziumi nyelvi képzés beiktatását teszi szükségessé, másrészt a középiskolai tanulmányok tizennyolcadik évben történő befejezését követően a gazdaság, illetve a munkáltató szféra igényeihez illeszkedő specializáló képzés (lásd a korábbi technikusképzés) folytatására ad lehetőséget. Ez a szerkezeti váltás összhangban van azzal az európai oktatásfejlődési tendenciával, amelynek jegyében kívánatos az iskolázás idejének minél szélesebb társadalmi rétegeket érintő meghosszabbítása. Ennek a pedagógiai, nevelési szempontokon túl fontos munkaerő-gazdálkodási oka is van, ugyanis gazdasági és morális szempontból ez lehet az ifjúsági munkanélküliség kezelésének a leghatékonyabb módja.

A VI. Nevelésügyi Kongresszusnak amellet kellene állást foglalnia, hogy a társadalom, a gazdaság érdektagsága következtében nem lenne kívánatos egyetlen szerkezeti modellt előnyösnek minősíteni a mellette létező másik két vagy esetleg három modellel szemben. A pluralizmus jegyében lehetőséget kell teremteni a különböző szerkezeti variánsok koegzisztenciájára. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha a szerkezeti modellekben kialakult változatos iskolaformák közötti átjárás törvényileg és az egységes vizsgarendszer által egyaránt garantált.

A műveltségkép várható alakulása

A nevelés, az oktatás pluralizálódása új módon veti fel a kívánatos műveltség- eszmény problémáját. A plurális viszonyok következtében többféle emberkép, s ehhez kapcsolódóan többféle műveltség-eszmény kirajzolódása van folyamatban. Ennek következtében nem lehet a régi értelemben vett, társadalmilag kívánatos műveltség-eszményről beszélni. A Nemzeti alaptanterv' alapvető funkciója, hogy alkufolyamatok és konszenzusok útján rögzítse azt a nemzeti műveltségi minimumot, amelyet minden állampolgárnak el kell sajátítania. Ez a minimum, de még inkább az erre épülő kerettantervek, helyi tantervek szükségszerűen kell, hogy igazodjanak egy olyan műveltség-

eszményhez, amelynek lényegi elemei visszatükrözik a világban, szűkebben véve Európában végbemenő kulturális, oktatási, fejlődési folyamatokat. Ezeket a tendenciákat a művelődésügyi kormányzatnak, a Magyar Tudományos Akadémiának, a különböző szakmai-tudományos egyesületeknek ajánlások formájában célszerű az oktatásügyben létező érdekcsoportok számára megjeleníteni.

Melyek ezek a műveltségképben jelentkező új tendenciák?

A megelőző évtizedekben erőteljes tendencia mutatkozott nálunk a természettudományos műveltség színvonalának emelésére, amely a humán kultúra arányainak az iskola által közvetített tudásanyagban való csökkentését eredményezte. A világ közoktatásában, az iskola által közvetített műveltségben újra fel kell értékelődnie a humán műveltségnek, mivel ez a műveltség képes azoknak az értékeknek az indirekt közvetítésére, amelyek elfogadása, belsővé tétele segítheti olyan erkölcsiség kialakulását, amelynek birtokában az egyének képesek a piactudományi feltételek között is humánus emberi viszonyok kialakítására, fenntartására.

A korábbi időszakhoz képest az iskola által közvetített műveltségben nagyobb helyet kell kapniuk a vallások által felhalmozott művelődéstörténeti értékeknek, a különböző vallások világnézeti, erkölcsi tanításainak. Ezek a kultúraelemek sajátos kínálatként kell, hogy megjelenjenek a felnövekvő nemzedék előtt, lehetővé téve a különböző világnézetek, vallások, hitek közötti szabad választást.

A természettudományi képzésben az egyes diszciplínák elszigetelt ismeretekként történő közvetítése helyett hatékonyabbnak látszik az olyan integrált természettudományi műveltség közvetítése, amely a természetnek mint egésznek az értelmezését, a Föld és az azt körülvevő természeti valóság holisztikus szemléletét segíti elő. Ez a holisztikus szemléletmód teheti lehetővé, hogy a természettudományi ismeretek ne csak a világmindenség törvényeinek megismerését, hanem az életet veszélyeztető civilizáció ártalmainak leküzdését is segítsék. A természettudományi műveltség tehát minden valószínűség szerint egy ökocentrikus irányt kell kapjon a jövőben.

A társadalomtudományi műveltségben az eddigi erőteljes történeti orientációt ki kell, hogy egészítsék azok a műveltségelemek, amelyek egy jól működő demokrácia polgárai számára nélkülözhetetlenek. Ez

szükségessé teszi a jelennek mint objektivációnak az iskola által közvetített műveltségbe történő beépítését. A piacgazdaság megteremtése, az egyének érdemi tulajdonossá válása a kultúra, a műveltség fontos elemévé teszi a gazdaság működésére, a tulajdon működtetésére, gyarapítására, a vállalkozói magatartásra vonatkozó ismereteket. Ezek a jövőben nemcsak és nem elsősorban szakmai, hanem általános műveltségként kell, hogy megjelenjenek az iskola által közvetített műveltségben.

A világban végbemenő globalizációs folyamatok, az ezeket kísérő kommunikációs igények kiszélesedése felértékeli a kommunikációs és informatikai műveltséget. Különösen fontos az információ kezelésével kapcsolatos kultúrának és az idegen nyelveken történő kommunikációnak az iskolai nevelésben, oktatásban történő fejlesztése, az új *információs társadalom* viszonyaihoz szükséges kultúraelemek terjesztése.

A civilizáció által az életviszonyokban, a munkavégzés körülményeiben bekövetkezett jelentős változások a korábbinál is hangsúlyosabban vetik fel az egészséges életmódhoz, az egészségmegőrzéshez, a mentálhigiéniéhez szükséges kultúra elsajátításának fontosságát, a hatékony rekreációs tevékenység kialakításához szükséges műveltségelemek fejlesztését. E téren egy olyan embereszmény megteremtésének igénye vetődik fel, amelynek megjelenítői úgy tudnak élni az ezredforduló fogyasztói társadalmának javaival, hogy azokat a javakat életük értelmes gazdagítására, testi és lelki erejük fokozására tudják fordítani, és eközben úgy korlátozzák fogyasztási szükségleteiket, hogy megőrizték az élet keretétől szolgáló bioszférát.

A szakképzési rendszer fejlesztésének lehetőségei a 90-es évek elején

A magyar szakképzési rendszerről a laikus és a szakmai közvélemény egyszerre képes rendkívül sommás pozitív és negatív értékítéletet adni. A negatív értékítélet elsősorban azzal függ össze, hogy a gazdaságban, különösen a nagyvállalati körhöz kapcsolódó képzési szférában, komoly funkcionális zavarok vannak. A túlméretezett ipari szakképzési rendszer egészének működése, a gyakorlati képzési helyek megszűnése miatt egyre inkább ellehetetlenül. Mértékadó szakértői vélemények ugyanakkor úgy vélik, hogy a magyar szakképzési rendszerben, számos szakma esetében, megvalósítható a gyors átállás a piacgazdaság igényeinek megfelelő működésre.

A szakképzésben ma jelentkező problémák, funkciózavarok elválaszthatatlanok a gazdaság egészében végbemenő folyamatoktól, a piacgazdaságra történő átállás nehézségeitől. A vállalkozások erősödése és az ehhez kapcsolódó új érdekviszonyok alakulása azt eredményezi, hogy a szak-képzésnek mindenképpen új fejlődési pályára és ennek megfelelően egy igényesebb színvonalat és hatékonyabb működést biztosító váltásra kell felkészülnie. Az új helyzetben az egyik legfontosabb cél a szakképzés tárgyi feltételrendszerének gyors fejlesztése, mivel a tanulólétszám növekedését nem követte a gyakorlati képzést szolgáló infrastruktúrának mennyiségi, még kevésbé minőségi fejlesztése. Ennek hangsúlyozását a szakképző intézmények gyakorló helyein tapasztalható gép- és eszközállomány technikai értelemben vett korszerűtlensége, az iparban alkalmazott csúcstechnikától és technológiától való nagyfokú elmaradottsága teszi indokolttá.

Hasonlóan fontos a szakképzés pedagógusellátottságának minőségi javítása, különösen a pedagógus szakképzettséggel nem rendelkező szakoktatók számának csökkentése.

A szakképzés fejlesztésében a korábbinál nagyobb szerepet kell kapnia a gazdaság konkrét igényeinek, ennek érdekében összehangolva az oktatás és a progresszív gazdasági szervezetek törekvéseit.

Növelni szükséges a szakképzés hatékonyságát abban az értelemben is, hogy csökkenjen a szakképzésből ma még igen magas arányban lemorzsolódó, és ezáltal a munkaerőpiacon fokozottan hátrányos helyzetben lévő fiatalok aránya. Alkalmassá kell tenni a szakképzési rendszert az ifjúsági és a felnőtt munkanélküliség csökkentésében való aktív szerepvállalásra.

Újra kell gondolni a gazdálkodó szervezetek szakképzésben való részvételét, különösen fontos a részvétel a gazdaság érdekeltségi feltételeinek megteremtésében.

Választ kell keresni arra a kérdésre is, hogy mit kíván a szakképzési politika preferálni a szociális piacgazdaság kialakítása során: a szociális funkció következetes, a rendszer egészének működtetésére irányuló érvényesítését vagy a szociális partnerek érdekérvényesítő szerepét lehetővé tevő szakképzési mechanizmus kialakítását.

A jövőben a szakmai kvalifikációk tartalmát nem állami szabályozás alapján, hanem a működő gazdaság igényei és az európai integráció lehetőségei szerint lenne célszerű kialakítani. Mind a képzési tartalom, mind az idő-tartam meghatározásában a központi szabályozás helyett az ipartestületek, a szakmai kamarák és a szövetségek döntéseinek kellene preferenciát adni.

A 90-es évek nagy kérdése, hogy az állam mellett a munkavállalói és munkáltatói érdekeket is kifejező háromoldalú érdekegyeztetés miként lesz képes egy új szakképzési politika harmóniáját kialakítani. Az általános képzés expanziója, a közoktatás időtartamának kiterjesztése a szakképzési rendszerben is jelentős változásokat indukál. Ennek lényege, hogy a közoktatáshoz való rugalmas illeszkedés egy igényes, széles alapú szakközépiskolai képzésben valósuljon meg. E középiskola elsősorban alapozó funkciót töltené be, s a 16 éves kor után szakmacsoportos jellegű alapképzést folytatna.

A szerkezet és a képzési tartalom megújításával egyidejűleg elengedhetetlen a szakképzés vizsga- és minősítési rendszerének korszerűsítése is. A háromoldalú érdekegyeztetés intézményét felhasználva, fokozatosan kell kialakítani azt a kvalifikációs rendszert, amely egyben a vizsgáztatás kritériumrendszerét is jelenti majd.

A szakképzésben a gazdaság fejlődési tendenciájával összhangban lévő szelektív fejlesztési politikát kell alkalmazni. Különösen fontos azoknak a programoknak a támogatása, amelyek a vállalkozáshoz szükséges ismeretek és képességek kialakítását segítik elő.

Önkormányzat és irányítás az elkövetkező évtizedek oktatási rendszerében

A politikai és gazdasági rendszerváltással egyidejűleg az iskolák új politikai, hatalmi és igazgatási környezetbe kerültek. Az önkormányzati törvény elvben megteremtette a kétszintű oktatásirányítás jogi, igazgatási kereteit, erre azonban a rendszer egyetlen ágense (minisztérium, önkormányzat és iskola) sincs igazában felkészülve. A rendszerváltás kezdete óta eltelt időben végbemenő folyamatok arra utalnak, hogy a jelenlegi átmeneti helyzetben egy olyan irányítási logika kezd kirajzolódni, amely szerint az iskolafenntartás és az

oktatásirányítás döntően hatalmi kérdés, s ebből következően a szakmai folyamatok is hatalmi eszközökkel vezérelhetők.

Ezzel szemben az lenne kívánatos, ha az oktatásirányítási és igazgatási szakszervezetek (annak minden szintje) csak a rendszer megszervezésében és működtetésében lenne jelen, de önkorlátozó politikai magatartással közelítene az iskolához, mint szakmai szervezethez, még inkább az ott végbemenő szakmai folyamatokhoz.

E nélkül ugyanis nem biztosítható az iskola szakmai autonómiája, ami az alternatívitás, az önfejlesztés, az iskola pluralizálódásának alapvető feltétele. A pluralizmus elvére épülő oktatásügy többféle iskolafenntartóval számol: önkormányzati, állami, magán, egyházi, szövetkezeti stb.

Az iskolafenntartás szűkebb értelemben az intézmény működéséhez szükséges tárgyi, dologi, személyi feltételek biztosítását, tágabb értelemben azonban az oktatás-nevelés céljának és tartalmának megfogalmazásában, a végrehajtás ellenőrzésében való közreműködést jelenti.

A rendszerváltást követően az iskolák döntő többsége önkormányzati tulajdonba került, ami alapvetően át kell, hogy alakítsa a központi hatalom oktatásirányító szerepét.

Újra kell gondolni a kormányzati oktatásirányítási szint belső struktúráját, újra kell értelmezni szerepkörét és feladatvállalását, a központi - az oktatásirányításban szerepet játszó - intézmények szerkezetét és tevékenységi területeit, továbbá a megyei és regionális irányítás szervezeti és funkcionális kérdéseit. Ez azért is fontos, mert az iskolafenntartási feladatok ellátására a helyi önkormányzatok jelentős része jelenleg alkalmatlan, illetve hosszú távon sem tehető igazán alkalmassá.

A helyi önkormányzatoknak iskolafenntartói feladataik ellátásához ki kell alakítaniuk a szükséges szervezeti struktúrákat, az önkormányzatok oktatási bizottságait, az iskolaszékeket, az iskolatanácsokat. Az iskolafenntartásban manifesztálódó érdekek sokfélesége sajátos érdekfeltáró, érdekszervező és érdekérvényesítő mechanizmusokat követel.

Az iskola feletti hatalomgyakorlásban kísért a dilettantizmus veszélye, amely az iskola esetében azért veszélyes, mert más társadalmi csoportoktól, intézményektől eltérően ez ellen az iskola tud a legkevésbé védekezni az önkormányzatoktól való költségvetési, munkáltatói függősége miatt. Ezért van szükség az önkormányzatok fenntartói tevékenységét kontrolláló, az iskola tevékenységének megítélésében kompetensebb szervezetek működtetésére.

Az iskolák finanszírozásában - a korábbi gyakorlattal azonos módon - változatlanul a maradványelv érvényesül. Ennél is súlyosabb probléma, hogy ez ideig nincsen törvényileg szabályozva, hogy a működéséhez szükséges költségvetési forrásokat állami garanciával kapja meg az iskola.

A finanszírozás és a gazdálkodás másik neuralgikus kérdése, hogy a rendelkezésre bocsátott forrásokon belül nem különülnek el a működtetési és a fejlesztési javak. A fenntartói gondolkodás működtetéscentrikus, a pedagógiai tartalmú fejlesztési programok, innovációk költségigényeinek tervezése az iskolák többségében fel sem merül, illetve egyre inkább periferikus szem-ponttá válik.

Az irányítás jövőbeli alakulásának, fejlődésének alapkérdése olyan szisztéma kialakítása, amely valóban teret ad az iskolai autonómiának, mindenekelőtt a szakmai önállóságnak. A megelőző évtized tapasztalatai arra utalnak, hogy az autonómia megteremtése nem építhető kizárólagosan az alulról szerveződő innovációs törekvésekre, hanem ehhez szükség van hatékony kormányzati lépésekre, az autonómiát garantáló oktatási törvényre, egységes, követelmény-alapú nemzeti alaptantervre, az iskola számára világos információkat nyújtó vizsgarendszerre.

A pedagógusképzés mai helyzetét számos ellentmondás terheli. Ezek feltárásának és megoldásának nehéz folyamatát éli át az egész pedagógusszakma.

A közoktatás korábbi struktúrája felbomlik, új, heterogén iskolaváltozatok jönnek létre, így a pedagógusképzés által megcélzott ellátandó intézmények piaca gyökeresen módosul.

Nemcsak arról van szó, hogy elmozdult a pedagógusképzés struktúráját hagyományosan befolyásoló iskolaszervezet, hanem arról, hogy a továbbiakban a közoktatás nem ad egyértelmű, szűk

célpontokat a pedagógusképzés számára, amelynek tehát új módon, szélesebb felhasználási lehetőségekkel számolva kellene működnie.

A pedagógusok által közvetítendő ismeretanyag tartalmi jellemzői és követelményei rendre módosulnak. Nem adható válasz olyan fundamentális kérdésekre, hogy miként alakul a társadalom munkaerő-szükséglete, illetve, hogy miben áll a korszerű műveltség. A szemléleti pluralizmus nyílt vállalása, a klasszikus humán műveltséggel kapcsolatos fenntartások leomlása, a tudományos és technikai fejlődés felgyorsult üteme, a társadalmi gyakorlat jobb megismertetésének és orientálásnak igénye - külön-külön és együtt - rendkívül megnehezíti a korszerű műveltség definiálását, ezért nagyon nehéz pontosan tisztázni, hogy a pedagógusnak, illetve az ő számára a képzésnek valójában milyen műveltséget is kell közvetíteni.

A közoktatás alakulásában újabb feladatokat ró a pedagógusképzésre a megközelítési módok, pedagógiai stílusok, a szemléleti keretek változatosságának gazdagodása. A kikényszerített egységesség helyett a magyar iskolaügy a változatos sokszínűség állapotába lendült át, ami új helyzetet teremt a pedagógusképzés számára: kötelezettségévé válik, hogy eleve érzékeltesse a változatosságot, természetes állapotként fogadtassa el azt, kritériumokat adjon a későbbi választáshoz, a döntések következményeinek végiggondolásához.

Átalakulóban van magának a pedagógusképzésnek a szervezeti keretét és tudományos alapját nyújtó felsőoktatás. Ennek szervezeti széttagoltsága várhatóan integrálódik, a képzési szintek újrendeződnek, az egész intézményrendszer kapacitása növekszik. E mozgások közben kell a pedagógusképzés helyét, kapcsolódási pontjait kijelölni és megfelelőképpen biztosítani.

A felsőoktatás integrálódását a magyar közoktatásügy szereplői lényegében elfogadják, de eltérően ítélik meg az egységesülés kívánatos ütemét s azokat a feltételeket, amelyek között a létrejövő intézményrendszerek nemcsak a felső- oktatásba beáramlók számát tudják gazdaságosan növelni, hanem képesek a képzés minőségének, színvonalának megőrzésére, illetve emelésére is.

Ellentmondásokkal terhelt a pedagógusképzésben a neveléstudomány helyzete is. Szerepét gyakran végletes módon fogalmazzák meg: vagy elméleti alapozó jellegét hangsúlyozzák túl, vagy pusztán praktikus tanácsokkal szolgáló, mindenfajta szisztematikus oktatást mellőző, a saját élményű tapasztalatokat magyarázó, értelmező funkcióját ismerik el.

Kevés olyan lényegbevágó kérdés van a pedagógusképzésben, mint a gyakorlati képzés tartalma és rendje, ez azonban nem kérdőjelezheti meg az elméleti stúdiumok szükségességét. Ezek a pedagógiai stúdiumok a nevelésre (oktatásra) vonatkozó tudományos ismeretek összességéből célszerűen szelektálnak majd a pedagógusképzés igényeinek megfelelően. Hasonlóképpen nélkülözhetetlenek a pszichológiai tanulmányok is, amelyek a nevelés tárgykörére koncentrálnak is sajátos logikát érvényesítenek, és saját metodikájukat alkalmazzák: egyszerre nyújtanak támaszt és ellenpontot a pedagógiának.

Bármekkora is a képzés szerepe a pedagóguspálya helyzetének alakulásában, nyilvánvaló, hogy e pálya társadalmi jellemzői és valószínű kilátásai visszahatnak a képzés lehetőségeire és feltételeire.

A pálya elnőiesedése, de még inkább tartósan alacsony társadalmi presztízse nagyban befolyásolja a képzésre jelentkezők számát, összetételét, a szelekció mértékét, a pályakövetelmények érvényesíthetőségének szigorát.

A pedagógusképzés jövőjét illetően az alábbi főbb tendenciák várhatók

Minden valószínűség szerint létrejön az egységes, egyetemi szintű tanárképzés, amely lehetővé teszi egy meglehetősen széles életkori sáv képzésére alkalmas pedagógusok kibocsátását.

Az egységes-süléssel együtt meg kell indulnia a posztgraduális szakértő képzésnek, a különböző specialisták - értékelési szakemberek, tanterv-fejlesztők stb. - képzésének.

Az iskolafenntartók sokféleségével, világnézeti pluralizálódásával együtt ilyen dimenzióban is differenciálódnia kell a pedagógusképzésnek, ezzel együtt megteremtve a képesítés egyenértékűségének garanciáit is. A pedagógiai alternatívák felszínre kerülésével együtt

létre kell jönni az ezekhez illeszkedő posztgraduális továbbképzési kurzusoknak.

A rendszer egységesülésének egyik kívánatos és ígéretes megnyilvánulása, ha a zsákutcák kiiktatódnak a pedagógusképzésből, megvalósul a különböző intézmények, szintek, szakok közti átjárhatóság. Ez összefügg mind a hallgatók jogaival, érdekeivel, motiváltságával, mind a közoktatás egyre változatosabb pedagógusigényeinek kielégítésével. A zsákutcák feloldásában fontos és érdemi szerepe lehet a pedagógia szaknak, illetőleg a több oldalról is megközelíthető posztgraduális pedagógiai szakértő képzésnek.

Az egységesülés ily módon együtt jár a differenciálódással is: a közoktatás által igényelt (értékelési, tantervfejlesztési stb.) specialisták felkészítésének meglesz a helye a képzés struktúrájában. A korábbi évtizedekben az iskola egy alacsony színvonalon teljesítő, de viszonylagos biztonsággal rendelkező gazdasági rendszer számára képezte tanulóit, ahol a szerény tanulói teljesítmények nem jártak igen nagy kockázattal a munkába állást illetően.

A változó gazdasági viszonyok között az iskola eredményessége ma sokkal összetettebb módon vetődik fel. Részben arról van szó, hogy a gyorsan fejlődő és távlatosan a nemzetközi piacra integrálódó gazdasági szektor számára sokféle új ismerettel kell ellátnia tanulóit, a korábbinál lényegesen szélesebben értelmezett ismeretátadásra kell berendezkednie (a kognitív képességek kialakítására irányuló egyoldalú igyekezet felszámolásával), s általában rugalmasabb módon kell az oktatást megszerveznie.

Mindez olyan feladatok elé állítja a pedagógusokat, amelyekre korábbi tanulmányaik nem készítettek fel őket, sőt, amely felkészüléshez ma sem sok segítséget és támpontot kapnak. A mai pedagógustársadalom nem áll készen arra, hogy egy sokszínűvé váló társadalom iskolájában végezze munkáját, ahol képesnek kellene lennie a rendkívül heterogén összetételű tanulóközösség kezelésére, ahol a korábbtól gyökeresen eltérő társadalom és gazdaság világáról kellene ismereteket közvetítenie.

Mindezekből következik, hogy lényegileg átalakul a tanárok felelősségi rendszere is. Ez számos pozitív változást jelenthet, ha

valóban megszűnik a felülről irányítottság, a szinte kötelező szürkeség és jellegtelenség.

A szakmai autonómia és a tanári felelősség ma minden oktatáspolitikai erő által elfogadott és támogatott alapelve az oktatási rendszer működtetésének. Evvel azonban együtt kell járniuk a demokratikus kontroll intézmény-rendszereinek, mechanizmusainak. Ki kell épülnie a szakmai kontrollálás, a fenntartói és a felhasználói ellenőrzés mechanizmusainak.

A tanári autonómia szükségessé teszi a tanár munkáját sokoldalúan segítő szakmai szolgáltatási rendszer kiépülését. Az autonómia egyet jelent a programok és tankönyvek közötti választás szabadságával, illetve az ezzel együtt járó fokozottabb felelősségvállalással.

A tanároknak az elkövetkezendő években a szakmai szolgáltatásokat (kutatásokat, továbbképzéseket) elszenvedő vagy elkerülő korábbi szerepből át kell váltaniuk egy újfajta megrendelői, aktív felhasználói, esetenként szervezői szerepre. A tantervi fejlesztés decentralizációja, illetve a tantervi sokszínűség lehetősége megnyitja a tanárok számára az utat a bekapcsolódáshoz a tantervkészítésbe.

Számos bizonytalansággal, ellentmondással szembesül az ezredforduló felé haladó szakma az alkalmazási, a munkavégzési és a bérfeltételek területén is. Az iskolafenntartói jogok felelőssége javarészből az önkormányzatok kezébe került, lehetőség teremtődött az iskolafenntartói felelősség megosztására, a helyi társadalom véleménynyilvánítási, sajátos érdekérvényesítési tevékenységére.

Megszületett a közalkalmazotti törvény, amely alapvetően szabályozza a tanárok alkalmazásával és bérezésével kapcsolatos kérdéseket, s e téren egy dominánsan állami felelősségvállalásra épülő oktatási rendszert ígér.

Az utóbbi évek látványos fejleménye a tanárok szakmai viselkedésének átalakulása. Ez egyrészt a szakszervezeti viselkedés formáinak változásaiban, másrészt a pusztán érdekvédelmi funkció gyakorlásán túlmutató szakmai szerveződések kialakulásában és elterjedésében mutatkozik meg.

A professzionalizmuson alapuló érdekvédelem elképzelése arra a felismerésre épül, hogy az iskolai munkában az eredményesség csak a tanárok elkötelezett és autonóm akcióiból származhat.

A pedagógusok munkaerő-piaci helyzete is változóban van. A csökkenő gyermeklétszám, valamint az önkormányzatok költségvetési visszafogása miatt csökken az iskoláskort megelőző intézményekben foglalkoztatott pedagógusok száma. Az iskolafokozatok alsóbb szintjén is romlik a pályakezdő pedagógusok elhelyezkedési esélye.

A statisztikai adatok arra utalnak, hogy a pedagógusfelesleg és a hiány együtt van jelen a munkaerő-piacon. A munkanélküliség a pedagógusok körében is érezteti hatását, ezzel együtt bizonyos területeken magas a betöltetlen állások száma. Az elkövetkező években ki kell alakítani az átmenetileg vagy tartósan képződő pedagógusmunkaerő-felesleg kezelésének - a nyugat-európai és észak-amerikai régiókban már bevált - formáit. A tanári szakma bérhelyzetének konszolidálása alapvetően attól függ, hogy mennyire teremtődnek meg a közalkalmazotti törvényben megállapított bértarifák állami garanciái.

A neveléstudomány helyzete

A neveléstudományról és helyzetéről szóló vitákban hol kimondottan, hol látenszen mindig jelen van a kérdés: lehet-e, szabad-e, avagy kell-e a *valódi, igazi* tudományra gondolnunk, ha neveléstudományról beszélünk.

Nem tagadva az ellenérvek jogosságát, van a társadalomtudománynak olyan releváns értelmezése, amelyet megközelítési keretként alkalmazva, a nevelés-tudomány - feltéve, hogy magát a fogalmat helyesen értelmezzük - megfelel a tudomány kritériumainak, és nemcsak pragmatikusan (a tényleges gyakorlatnak megfelelően), hanem tudománytani értelemben is elhelyezhető a maga specifikumaival e tudományok rendszerében. A neveléstudománynak ugyanis van ontológiailag elkülöníthető kutatási objektuma (azaz: létezik a *nevelés* mint *valóság*) és van episztemológiailag elkülöníthető tárgya.

Másképpen: bár a nevelésnek nevezett *valóságot* is több tudomány tekinti tárgyának, a nevelésnek van olyan *mintázata*, összefüggésrendszere, vannak olyan törvényszerűségei, amelyek a

neveléstudomány törvényszerűségeiként jelennek meg. A nevelés szociológiai, pszichológiai kutatása nem helyettesítheti a nevelés és az oktatás elméletét. E tudománynak más hasonló társadalom-tudományi diszciplínákhoz képest vannak önálló paradigmái. A történeti összehasonlító pedagógiai elméleti kutatás mást sem tesz, mint ezen, egyidejűségükben is különböző és változó paradigmákat elemzi.

A neveléstudomány tudomány voltáról szóló látszólag teljesen elvont vitának az ad óriási jelentőséget, hogy az egész pedagógia számára súlyos és szerteágazó következményekkel járhat a neveléstudomány kiszorítása a tudományok köréből.

A neveléstudomány tudomány voltának megkérdőjelezése azzal a veszéllyel fenyeget, hogy egyfelől a pedagógia mint gyakorlat és mint mesterségbeli tudás, az oktatásügy mint rendszer és mint tevékenység *alól, mögül* eltűnik az egyik igen lényeges domináns alap, nevezetesen a tudományosság kontrollja és támogatása.

Ez szükségszerűen vezet a pedagógia, mint gyakorlat és mint mesterségbeli tudás primitív ideologizáláshoz, illetve - ami ennek csak visszája - a primitív gyakorlati empirizmus uralmához.

Másfelől azzal a veszéllyel is szembe kell néznünk, hogy amennyiben kétségbe vonjuk a neveléstudomány tudomány mivoltát, a fenti értelemben vett pedagógia sem lesz képes tudomásul venni azokat a különbségeket, amelyek megkülönböztetik a gyakorlattól, a gyakorlati, mesterségbeli, tapasztalati tudástól. A nem tudományként kezelt *neveléstudományt az úgynevezett gyakorlat* könnyen a receptúra, az „önkiszolgáló patika” szerepébe kényszerítheti.

A gyakorlat sokat hangoztatott igénye ez esetben ugyanis feloldhatja a tudományosság kritériumait, és a neveléstudományt az áttétel, a közvetítés, a transzformáció kiiktatásával a gyakorlat szolgálólányává teheti. S ez nem kevésbé veszélyes - s leginkább a fenti értelmezésű pedagógia számára, mint amikor a neveléstudomány ideológiák szolgálólányává degradálódik.

Az egész pedagógia - és nem csak a neveléstudomány - érdeke, hogy a Kongresszus a neveléstudományhoz, mint tudományhoz közelítsen.

Ez a feltétele annak, hogy egyfelől helyzetelemzése, a neveléstudomány iránti elvárásai, követelései jogosultak legyenek, másfelől, hogy a neveléstudomány fejlesztésének igényét megalapozottan és kellő erővel képviselhesse.

A neveléstudományban a rendszerváltás - akár paradigmaticus szinten, akár az infrastruktúra oldaláról szemléljük - Magyarországon sokkal inkább lassú lebomlási és átalakulási folyamatokban ragadható meg, mint egyszeri, gyors változásokban.

A rendszerváltás politikai, jogi aktusai alkotmányos szempontból megteremtették a pluralista demokrácia kereteit és ezzel a nevelési folyamatok, a pedagógia pluralizálódásának társadalmi bázisát.

Politikai értelemben létrejött egy többpólusú legitimációs mező, amelyben a pedagógiai értelemben vett *jól* és *rosszul* legitimizációját többé nem egyetlen hatalmi centrum, hanem az érdekeltek, a felhasználók határozzák meg.

Az iskola tulajdonlásában, működtetésében, világnézeti irányultságában és a nevelési-oktatási tanokban, pedagógiai programokban megjelenő legitimizált pluralizmus szük-ségszerűen és kényszerűen leválasztja a neveléstudományt a pedagóg-iáról, azaz az értékeket kitűző és eltérő értékrendszereket, iskolai ethoszokat megfogalmazó pedagógiai programokról.

A *pedagógiák* létezése kizárja a pedagógiák és a neveléstudomány megszokott szimbiózisát, már-már azonosítását, amely az egyetlen pedagógia esetében is a tudomány természete ellen való volt.

A pedagógiák eltérő értékirányultságai mind a legszélesebb tudományos - filozófiai, művelődéseméleti, pszichológiai stb. -, mind pedig a neveléstudományi megalapozás és önellenőrzés vonatkozásában eltérő viszonyba lépnek a tudományossággal.

Azonos a helyzet az oktatáspolitikák és a neveléstudomány viszonyát illetően is. A neveléstudomány nem töltheti be a *felettes én* szerepét sem, hanem saját lényegi funkciójának megfelelően a megismerés eredményeit nyújthatja, kínálhatja mind a pedagógiáknak, mind az oktatáspolitikáknak.

A plurális legitimizációs mező lehetővé teszi, hogy a neveléstudomány a pedagógiai gyakorlat vonatkozásában is kivívja és érvényesítse autonómiáját, és saját értékrendszere mentén működjön.

A gyakorlat *szolgálata* - legyen szó akár az iskola, akár az oktatás-politika-oktatásirányítás gyakorlatáról - a neveléstudomány eredményeinek és módszereinek felajánlását jelentheti, akár a konstrukciós tevékenységről, akár annak értékeléséről van szó.

Részletek Széchy Éva főtitrárnak, a Magyar Pedagógiai Társaság 1991. márciusi közgyűlésén, az elnökség írásos beszámolójához fűzött szóbeli kiegészítéséből³

... Én mindenekelőtt arról szeretnék néhány szót szólni, hogy Társaságunk az 1990. májusától eltelt rövid idő alatt, az elmúlt alig tíz hónapban a VIII. közgyűlés által kijelölt feladatoknak miképpen igyekezett eleget tenni, hogyan próbálta megtalálni sajátos helyét országunk, s a pedagógiai közéletünk mélyrehatóan változó új körülményei között, konszolidálni sorait, megbirkózni a bennünket is érintő kritikus anyagi, közhangulati nehézségekkel, mozgósítani tagságunk szellemi potenciálját és tenni akarását oktatásügyünk demokratikus továbbfejlesztése napi és hosszabbtávú tennivalóinak konstruktív segítésére.

Úgy hiszem, hogy ezeknek a feladatoknak a megoldásában – mindenekelőtt tagozataink és szakosztályaink, tagságunk összefogásával és kezdeményezésével lényegében sikerült megfelelni: talpon maradtunk, pedagógiai közéletünknek továbbra is aktív tényezői vagyunk.

Az érdeklődés irántunk lényegében nem apadt, sőt növekszik, az újonnan belépőkkel örvendetes fiatalodásnak is tanúi vagyunk, s többségében kedvező visszhangra talál javító szándékú törekvéseink kisugárzása. ...

Az előbbre haladás eredményeinek forrását én abban látom, hogy egy egészséges profiltisztítás, társadalmi szerep és funkcióváltás, stílusváltás társaságunk munkájában, visszatérés patinás múltú szervezetünk eredeti örökségének maradandó értékeihez, ami véleményem szerint tevékenységünk arculatában és munkamódszerében tudatosan még tovább is erősítendő. nem csak az elmúlt száz évben, hanem mondhatnia reformkorig visszanyúlóan.

Az önkéntes nevelői társulások legfőbb ereje éppen abban állott, hogy összeforrott bennük a magyar tudományosság, a szakmai elit, a nagy nevelők, s a legkiválóbb újító-kísérletező gyakorló pedagógusok együttműködése, közös gondolkozó útkeresése és cselekvése nem

---

³ E szöveg forrása eredeti dokumentum, mely az MPT archívumában található, Széchy Éva által készített kéziratos formában javított gépirat. Jelen átirat őrzi az eredeti gépelt, kézzel javított szöveg írásmódját, helyesírását.

csak a centenáriumát ünneplő Magyar Pedagógiai Társaság, de elődjai a Magyar Nevelési Társulat és a Magyar Nevelési Társaság, a kiegyezés utáni Pedagógiai Társaság is nemcsak szövetségesei, hanem édes gyermekei és testvérei voltak a Magyar Tudományos Akadémiának, a tudományos-szakmai társaságoknak. Fel kell figyelni arra is napjainkban, hogy ha van valami erősödő nívó demokratizálódó pedagógiai közéletünkben, akkor az éppen az, hogy megjelennek, s még talán tovább is szaporodnak, izmosodnak a különféle nevelési irányzatok és csoportosulások a szakosodás és pluralizmus szellemében.

Ez tulajdonképpen nem új jelenség, így volt a Magyar Pedagógiai Társaság évszázados múltjának nagyobbik részében s a többszínűségben igen rugalmas volt az „átjárás”, együttműködés, versengés, termékeny vita nem csak a minden-napokban, hanem a nagy vállalkozások idején az egyetemes nemzeti nevelési kongresszusok közös ügyének folyamataiban a partner nevelési csoportosulásokkal. ...

Ugyanakkor természetesen ez nem jelenti azt, hogy ne definiáljuk önmagunkat. ennek megfelelő formái megtalálhatók a javasolt állásfoglalásban és az alapszabály tervezetben. ...

A lényeg: a mi Társaságunk olyan autonóm pedagógiai szerveződés, mely elsősorban a szabad vitákban és kísérletezésekben kialakított szakmai-tudományos kompetencia alapján kívánja folytatni tevékenységét.

Mint ilyen, független az állami hatóságoktól s nem kötelezi el magát egyetlen politikai vagy világnézeti alapon működő szerveződéshez sem.

Ugyanakkor vállalt feladatunk előbbremozdítása érdekében konstruktív együttműködésre törekszik az oktatási kormányzattal, az önkormányzati testületekkel, az oktatási-nevelési-kutatási intézményekkel, valamennyi pedagógiai szerveződéssel. A szakmai hozzáértés illetékessége alapján igényli tagjai és testületei véleményének kikérését és mérlegelését az oktatásügy fejlesztését alapvetően érintő minden lényeges döntésnél, hogy a szakmai-tudományos érdekek ne szenvedhessenek sérelmet.

A Társaság a nevelési folyamatokat és a pedagógusokat, a tanulókat, a szülőket érintő egzisztenciális kérdésekben az érdekvédelmi szervezetekkel összhangban fejti ki tevékenységét. ...

... Társaságunk megújításának vitái arra tették a fő hangsúlyt, hogy a mi önkéntes szerveződésünknek az igazi profilja, elsősorban rendeltetése nem a közvetlen napi oktatáspolitikai problémákkal való foglalkozás. Itt inkább csak jelzésértékű legszükségesebb szakmai tanácsadó szerepünk lehet. e munka dandárja nyilvánvalóan a kormányzati szerveket közvetlenül segítő és kiszolgáló specializált intézetekre, szakmai testületekre hárul.

A mi társaságunk fő hivatása a legjobb hagyományaink szerint a szakmai-tudományos távlatokon való gondolkodás, a nemzetközi fejlődési tendenciák beható tanulmányozása, azok hazai alkalmazásának kísérletezése, ösztön-zése mind az elmélet mind a gyakorlat mezején.

Bevált metodikai hagyományunk e tekintetben: korszakhatárok idején a szakma legjobb erőinek összefogásával egyetemes nemzeti tanácskozás-sorozat összehívása, alternatív kísérletek kibontakoztatása, a távlatos előrelépés kollektív elméleti és gyakorlati megalapozása.

Igy volt ez a reformkorban, az 1848-as polgári forradalom, az új önálló nemzeti oktatásügy megalapozása idején, így a millennium idején, a magyarországi kapitalista fejlődés felgyorsulása időszakában.

Sajnos kevésbé sikerült, de számottevő részleges eredményeket mégiscsak létrehozó próbálkozások voltak 1928-ban, 1948-ban, 1970-ben is az akkori nevelésügyi kongresszusok munkálatai során.

Ha valaha szükség volt ilyen nagy horderejű vállalkozásra, úgy mielőttünk is most itt áll a gondolkozó alkotó lehetőség: segítség egy olyan új, korszerű, a világszínvonallal lépést tartó nemzeti oktatásügy távlati megalapozásához, mely szervesen illeszkedik be hazánk gazdasági-társadalmi modernizálásának demokratikus folyamataiba, a világ-méreteken végbemenő tudományos-technikai-civilizációs haladás, a globális problémák új megoldási szükségletei, s a nemzetközi viszonyok átrendeződése körülményei közötti minőségileg merőben új fejlesztési modellek megtalálásában.

Ennek kezdeményezését, ismeretes, Társaságunk felvállalta, ebben az elmúlt hónapokban számot-tevően előre is haladtunk, de az ügy kibontakoztatása igazából még előttünk áll.

Villányi Györgyné Jutka

A Kisgyermeknevelési Szakosztály tevékenységei az MPT újjászerveződésének időszakától a rendszerváltásig, majd az azt követő időszak jellemzői

A Kecskeméti Óvóképző Főiskola elvégzése után – nagyon büszkén és öntudatosan kezdtem dolgozni óvónóként Budapest III. kerületében. A 60-as évek végén nagyon nehéz volt állást kapni Budapesten. (Édesanyám minden követ megmozgatott annak érdekében, hogy ne vidékre kerüljek, mivel Budapesten éltünk igen nehéz körülmények között.) 37 fős gyermeklétszámú nagycsoportban kezdtem meg a munkát. Azt hittem sokat tudok, de bizony a gyermekcsoport életének szervezését, a nevelési terveket nem tudtam igazán megvalósítani. Küszködtem, elveszettnek és tehetetlennek éreztem magam. Kerestem a megoldásokat.

Ajánlásokkal kerültem a Magyar Pedagógiai Társaság Kisgyermeknevelési Szakosztályába 1972-ben. A tapasztalt kollégák körében érdeklődve szemléltem az ott folyó munkát. Olyan kiváló szakemberekkel találkoztam, akikről hallottam a képzőben, olvastam írásait, és nagy tekintélyek voltak a szakmában. A jó hangulatú, közvetlen hangvételű szakmai programokon nagyon határozott, átgondolt irányítás szerinti munkát tapasztaltam. Szabadi Ilonka elnök vezetésével (1967-től, az újjászerveződés évétől 19 éven át vezette a szakosztály munkáját) kiváló szakember gárda összefogását és céltudatos irányítását tapasztaltam.

„1967-ben 31 taggal a hazai kisdiednevelés, gyermeklélektan, gyermektanulmány "nagy generációjának" kimagasló alakjai: Szabadi Ilona, Hermann Aliz, Falk Judit, Méhes Vera, Vince Ágnes, Petrolay Margit és mások alapították és folytatták a nemzetközileg is elismert, kiemelkedő,...(...) a hazai kisgyermeknevelés legjobb hagyományait. Az Alapító tagok az Országos Pedagógiai Intézet (OPI munkatársai, a Csecsemőotthonok Országos Módszertani Intézetének (CSOMI) szakemberei, az óvóképzők, főiskolák tanárai, tudományos munkát végző szakemberek, orvosok, óvónők, gondozónők. Az első vezetőség tagjai: Szabadi Ilona elnök, dr. Hermann Alice titkár, dr. Hegedüs György titkár, Tomor Lajosné jegyző. A kezdet kezdetén legfontosabb feladat volt a kutatók munkájának támogatása, az együttes

*tevékenységek megszervezése, hogy a gyermekekkel foglalkozó elméleti és gyakorlati szakemberek együtt, hasonló szemléletben gondolkodjanak a kisgyermeknevelés ügyéről.*⁴

A szakmai összejöveteleken egy-egy téma került megbeszélésre. Bölcsődéket, óvodákat látogattunk, felolvasó délutánok voltak, író-olvasó találkozók, vidéki óvodák, bölcsődék udvarait néztük meg. Itt értettem meg igazán, hogy a gyermek fejlődése egységes folyamatnak tekintendő, tehát a bölcsődei és az óvodai nevelés rendszerének összehangolása alapvető elvként kezelendő. Sok – ki nem mondott - kérdésemre kaptam választ az előadásokból. A szakmai beszélgetések során, valamint a mások egymás közti beszélgetései, megjegyzései alapján rádöbentem arra, hogy nem vagyok egyedül a problémáimmal, mások is küzdenek és keresik az utat a gyermekek megismeréséhez. Hogy nagyon fontos szerepe van a mesének, a bábnak, és hogy sokféleképpen sokféle módszerrel lehet a gyermekek érdekében tevékenységeket szervezni. A játék fontos szerepét kezdtem megérteni. A szülőkkel való együttműködésre kaptam nagyon jó tanácsokat. Publikációk segítették a szakmai elvek megerősödését, önálló MPT kiadványok jelentek meg: *Átmenetek iskoláskorig. 1970; Az iskoláskor előtti nevelés – gondozás hazai bibliográfiája 1945-1968. Bp. 1973.*

A rendszerváltás előtt 1986-ban, 111 taggal vette át Tomor Lajosné a Szakosztály vezetését, társelnöke Tardos Anna volt. Folytatódott a jól működő szakmai élet, amit kiváló szakembergárda segített: *Korintus Mihályné, Simon Tamás, Mélykutiné Dietrich Helga, Imre Zsuzsa, Keresztúri Ferencné, Kovásznai Józsefné, Magyariné Bakonyi Anna, Nagyné Kasza Ilona, Pereszlényi Éva, Perlai Rezsőné, Szabó Ferencné.*

Az 1985-ös közoktatási törvény tartalmi elemeinek hatása alapján felerősödött az innováció, a nyitottság és a kutató-fejlesztő munka a gyermekek nevelésével, fejlesztésével kapcsolatban. Éppen a rendszerváltás évében 1989-ben az MPT Kisgyermeknevelési Szakosztályában publikációk sora jelent meg annak érdekében, hogy a szakmai fejlesztés megvalósuljon az országban. *„Keresztúri Mária - Kósáné Ormai Vera: A gondolkodás fejlődése és fejlesztése az óvodában (1989); Zilahi Józsefné: Nevelés az óvodában verssel, mesével(1989); Bakonyiné Vince Ágnes, Nagyné Kasza Ilona: Mozgás-*

---

⁴ Idézet az MPT 125 éves évfordulóra készült poszter anyagából 2016.

*öröm a szabadban (1989); Petrolay Margit: Az emberiség emlékezete (1990);*⁵. Szintén a rendszerváltás évében jelent meg – nyolc éves előzetes kutató-fejlesztő munka eredményeként a továbbfejlesztett óvodai nevelési program újabb változata⁶: „...az 1971-es Program továbbfejlesztett, gyakorlati tapasztalat és tudomány által gazdagított változata. ...(...) A továbbfejlesztés fő iránya az óvodai élet kötöttségeinek oldása, olyan felnőtt-gyerek kapcsolat ösztönzése, amely a gyerek differenciált ismeretén és elfogadásán alapul, olyan tevékenységrendszer kifejlesztése, amely kötetlenebb, variábilisabb...”⁷

A központi tartalmi szabályozó megváltozása és elveinek átvétele érdekében szakmai segítséget igényelt a szakma. A szakosztályi üléseken katartikus élményeim során döbbsentem rá, hogy milyen keveset tudok, és hogy sokat kell tanulni ahhoz, hogy igazán jó nevelővé váljak.

A rendszerváltással egy-időben egyre több pályázatra volt lehetőség. A szakosztályi üléseken sokszor került szóba a szakmai civil szervezetek szegénysége. Az anyagi helyzet nehezítette a publikációk terjesztését, a sokszínű programok megszervezését. Mint az MPT tagja írtam pályázatot, aminek eredményeként 1992-ben 1 millió forintot nyertünk.

*„1993-ban lettem a Kisgyermeknevelési Szakosztály elnöke. A 151 tagú szakosztály munkáját kiváló szakemberek aktív magja töltötte meg tartalommal: Bakonyiné Vince Ágnes, Forrai Katalin, Romhányi Flóriánné, Stróbl Mária, Faust Dezsőné, Nagy Jenőné, Kovásznai Józsefné, Húvös Éva, Balázsna Méhes Vera, Korintus Mihályné, Rózsa Judit, Tomor Lajosné, Pázsikné Szilágyi Gabriella, Mészáros Vincéné, Verebélyi Imréné.”*⁸

Legnevezetesebb tevékenységek, események: filmelemzések, belső szakmai pályázatok kiírása kisgyermeknevelőknek, szakmai fórumok, tanácskozások szervezése (sokszor pedagógiai intézetekben),

---

⁵ u. ott.

⁶ Az Óvodai Nevelés Programja OPI 1989

⁷ Keresztúri Ferencné - Kereszty Zsuzsa – Kósáné Ormai Vera: *Mi az új az óvodai nevelési programban?* Óvodai Nevelés XLIII: évf. 1990. 2. szám, 44 old.

⁸ Szakosztályi beszámolók 1993-1996.- Az *Óvodai Élet* országos szakmai folyóirat cikkeiből kiemelések

publikálásokra serkentés a tagok között. 1985-ben szerveződő *óvodaiskolák* kísérleti eredményei alapján a további terjesztő munka támogatása, az 1993-as közoktatási törvény, valamint a készülő Országos Óvodai Alapprogram és a NAT véleményezése, vitákban részvétel. 1993-ban a VI. Nevelésügyi kongresszuson aktív szerep vállalás az iskoláskor előtti nevelés érdekében, a főiskolai alapképzés (integrált képzés) fejlesztése, 1995 májusában Hermann Alice születésnapján centenáriumnak ünneplése közösen a Magyar Pszichológiai Társasággal. A bölcsődei nevelés terén feltáró-összehasonlító, kutató-fejlesztő munka folyt a 90-es években. Megjelent kiadványok: „*Tanulmányok a kisgyermeknevelésről*(1996); *Ajánló irodalomjegyzék* (2000);”⁹

2000 óta folyamatosan, lépést tartva az igényekkel és szükségletekkel nagyon sok szakmai munkát segítő több irányú tevékenységet végez a születéstől 8 éves korig tartó nevelés eredményessége érdekében a Kisgyermeknevelési Szakosztály¹⁰. A Zöld Óvoda Program eredményes megvalósítása érdekében folytak kutató-fejlesztő munkálatok, 2008-2009-2012-ben megjelentek kiadványok *A Kisgyermek sorozat könyvei* (7 kötet), *A Kisgyermek országos szakmai folyóirat* 2007 óta jelenik meg rendszeresen az *Óvodai Élet* újság folytatásaként. Tagjaink közül 23-an országos szintű kitüntetések kaptak felterjesztéseink alapján 1995 óta folyamatosan 2009-ig. A tagok száma növekedett, és elérte a 300 főt 2011-ben.

E mellett azonban kb. 2006 óta egyre inkább a bizonytalanság, és fáradékonyosság, valamint 2012 óta folyamatosan a visszahúzó jelei tapasztalhatók. MPT tagsági létszám is csökkent. Van egy szűkebb csoport, amely aktív, elkötelezettségét kimutatja, és az iskoláskor előtti nevelés korszerű fejlesztés érdekében mindent megtesz. Civil szakmai élet csak ott folyik, ahol vannak belső húzó erők, akik keresik azokat, akikkel összefogva lehet valamit tenni, de támogatás, sikerélmény, visszacsatolás jóval kevesebb.

Ismertsége, elfogadása a szakmai civil életnek társadalmi körben nagyon alacsony szintű. Szükségességét, közösségalkító és fejlesztő feladatait továbbra is fontosnak tartom.

---

⁹ Kiemelések az évi szakosztályi beszámolókból.

¹⁰ Faust Dezsóné tanulmánya beszámol a 35 éves munka részletes tevékenységeiről RAABE kiadó, 2002.

Események, dokumentumok, emlékek

- a kutatócsoport beszámolója -

A 90-es évekhez közeledve megannyi folyamat, jelenség a maga módján nehezítette a Magyar Pedagógiai Társaság életét, helyzetét. Paradox helyzet: a civil világ – így a Magyar Pedagógiai Társaság - számára kedvező fejlemények együtt nehéz helyzetbe, krízisbe kergették az 1967-ben monopóliumhelyzetben újjászervezett Társaságot.

Tekintsük át az előzményeket is. Feldolgozásunkban azokra az interjúkra támaszkodunk, melyeket a kutatás kapcsán vettünk fel jellegzetes társasági személyiségekkel, véleményformálókkal. Szavaikból érzékelhető a változások ígérete is, de a rendszer adta feltételek között a dinamizálás szinte „utolsó nekifutása”.

Az újjáalakulás kulcsfigurái egyre inkább országszerte kulcsfeladatokot kaptak a kibontakozó pedagógus-továbbképzésben. Ők alkották a „kabineteket”, a megyei tanügyigazgatás őket bízta meg a szakmai gyűlekezések szervezésének feladataival. A nyolcvanas évek végére ezek a kezdeményezések státuszukat illetően is professzionizálódtak, a „kabinetekből” megyei pedagógiai intézetek hálózata alakult, közalkalmazottá formálva magukhoz szippantva a korábbi „civil aktivistákat”, s – ne tagadjuk – e szakmai, továbbképzési programokra fordítható (korábban a Társaság szervezeti egységeit gazdagító) pénzügyi erőforrásait is.

Jellegzetes utat járt be például N. I.¹¹ Interjújából bővebben idézünk. Falusi iskolaigazgatóként lép be a Társaságba. A nyolcvanas évek közepén több olyan erővonal látszott, amely lazította a merev szocialista rendszert. Erősödtek a kritikus hangok, felszínre kerültek eltérő vélemények, melyek a pártközponti irányítás köteleit lazították. A pedagógusok is keresték már az alternatív pedagógiák tapasztalatait, kísérleti programok is megjelentek az iskolákban, gyorsan terjedtek új módszerek, eljárások. Sok helyen az iskolai, városi szakmai, tantárgyi munkaközösségek a pedagógiai megújulás irányában munkálkodtak. Egy ilyen kezdődő szakmai pezsgés erősítette az iskolaigazgatói munkaközösségeket is, de hasonló

---

¹¹ Ma az MPT Felügyelő Bizottságának aktív, örökifjú elnöke.

tapasztalatátadási hely volt az úttörővezetők városi, járási, kerületi közössége is. Ebben a helyzetben kézenfekvő volt, hogy akik szerettek volna kilépni az intézmények zárt világából, akik szüknek érezték a pálya szerény lehetőségeit, keresték az utakat. Ilyen út volt a magasabb szakmai végzettség megszerzése, a kezdetben szerény publikálási lehetőség, a doktorálás, illetve ebben kínált lehetőséget a TIT, de kiemelkedő esélyt adott az MPT. A nyolcvanas években a Pest megyei Tanácson a művelődési osztályt vezettem. Felvettem, hogy szégyen a megyének az, hogy nincs saját társasági tagozata az ország legnagyobb lélekszámú megyéjének. Akiket megszólítottam - folytatja az interjút N. I. - egyből ugrottak, nekiláttak a szervezésnek, mert csak egy felvetés kellett, hogy első hívásra 45 kolléga jöjjön a tagozati alakulásra a Megyeháza dísztermébe. Sokan akkor jártak ebben a történelmi épületben először. Pest megyében ebben az időszakban saját kiadványai voltak a megyei tagozatnak *Zsámbéktól Abonyig* címen.

Az újjáalakulás utáni „hőskorra” emlékezik K. Zs. is. „A Napközi Otthoni és Egésznapos Nevelési Szakosztály tagja, majd titkára voltam. A szakosztályt közvetlen kollegáim (Eperjessy Gézőné, Palotás Márta, Juhász Antalné) alapították, számomra a szakosztállyal a hazai tágabb szakmai világ nyílt ki. A napközi otthoni nevelés fénykorának megszületésében a szakosztály tagjai nagy mértékben hozzájárultak például azzal, hogy a szakosztályi üléseket – szinte kivétel nélkül – nem Pesten, hanem tudatosan vidéki városokban (pl. Makón, Kecskeméten, Szekszárdon, Pécsen, Szombathelyen) tartottuk, meghívva a környékbeli napközis praxis legjobb képviselőit.”

V.J.-t az akkori alapszabály szerint ajánlások nyomán vette fel a Magyar Pedagógiai Társaság. A Szabadi Ilonka vezetésével a kisgyermeknevelés „nagyasszonyait” mozgósító szakosztály elnyerte a fiatal óvónő tetszését, bevonódott a munkába. Feladatokat kapott. Éppen a rendszerváltás évében 1989-ben az MPT Kisgyermeknevelési Szakosztályában publikációk sora jelent meg annak érdekében, hogy a szakmai fejlesztés megvalósuljon az országban. *„Keresztúri Mária - Kósáné Ormai Vera: A gondolkodás fejlődése és fejlesztése az óvodában (1989); Zilahi Józsefné: Nevelés az óvodában verssel, mesével(1989); Bakonyiné Vince Ágnes, Nagyné Kasza Ilona: Mozgásöröm a szabadban (1989); Petrolay Margit: Az emberiség emlékezetete (1990).* Ugyanez az esztendő meghozza az Óvodai Program korszerűsítését is, melynek vitáiból a Kisgyermeknevelési szakosztály kivette részét.

Mindenesetre az is tény – visszatérve a dokumentumokhoz jól látható -, hogy 1998-ra az alapító „atya” (és tápláló anyja), a Pedagógus Szakszervezet *verseny társasat* kapott a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete képében, megroggyant tagságában és költségvetésében is – a Csengery utcai (Fáklya Klub) tágas iroda, székhely fenntartását már nem vállalta, az MPT-nek otthont adó Klub piaci alapokon kínálta szolgáltatásait. Lépésről-lépésre húzódott össze a házban a Társaság, s ez még akkor is igaz, ha az expandáló OKKER Oktatási Iroda támogatással felérő módon „viszontbérelt” néhány helyiséget, a működés infrastruktúrája így volt biztosítható. A pénzügyi-működési és bizalmi válság kialakulásához hozzájárult a távolsági tömegközlekedés árának piacosodása, a folyóirat- és könyvkiadás árának, a postaköltségnek emelkedése - immár a Pedagógiai Szemle szerkesztősége nem expedialta a tagoknak automatikusan a lapszámokat.

A demokratizációs pezsgés abszolút új helyzetet teremtett a szakmában. Az egyesületekről szóló törvény nyomán gombamód jöttek létre új pedagógusegységek, differenciálva, részben újraszervezve a szakma szerkezetét. Ebben a mozgásban az MPT gyakran kapta a „múlt – múltó – rendszerhez tartozás” bélyegét. Sajátosnak kell mondani azt a jelenséget, mely – főként K. Zs. interjújából tűnik ki -, hogy a feladatukra találó szakosztályokat kevésbé érdekelte, mi történik a „vezérkarokban”, küldetésükkel, melyet az MPT korábban is befogadott, voltak igazán elfoglalva.

F. K. professzor, aki a leköszönő rendszer utolsó hónapjaiban a főtitkár hívására került a társasági élet fontos posztjára (titkári megbízást kapott), majd visszaemlékezései szerint a vezetőség hamar „ejtette őt” (NB korábban sem volt az MPT tagja, nem ismerte a szervezet életét), így emlékezik: „a rendszerváltás lelkesültsége, a társasági centrum fontosságának öntudata, *izgatottság* jellemezte az iroda, a vezető tisztségviselők buzgalmát”. K. Zs. hasonlóan fogalmaz a lehetőségek oldaláról: „szabadság-élmény volt erős: 'bármit' megvalósíthat szabadidő-pedagógiában az, aki erre nyitott...”

A pluralizálódásban megjelentek azok a szervezetek, melyeknek volt tartalmi megfelelője a Társaságban, az esetek jelentős részében magukhoz vonzva a korábbi szakosztályi aktivistákat. Sajátos helyzet is volt, együttműködésben, egymásra épülésben vagy éppen egymást kiegészítve az új szervezet mellett működhetett társasági szakosztály is.

E folyamatban első volt a Magyar Rajztanárok Országos Egyesülete. Csöregh Éva kutatói buzgalma nyomán a minisztérium XIX. századi eredetét elismerve engedélyezte ennek működését. Ebben az esetben az alapító Balogh Jenő Mester súlyos szellemi hagyatéka mellett személyi konstelláció is segítette sokáig a jól kialakított párhuzamos működést – Környei Zsuzsa kettős hűsége és embersége. Halálával ez a helyzet megszűnt, a szakosztály lassan kimúlt. Az együttműködés zavartalanságát jellemezte, hogy az ezredforduló idején a két szervezet közös székhelyet tartott fenn.

„Párhuzamos” szervezet volt a Testnevelő Tanárok Egyesülete, a felnőttképzők nevében színre lépő Nyitott Képzések Egyesülete, a Magyarországi Óvodapedagógusok Egyesülete. Sajátos volt az éppen a Társaság ellenében, „magasabb” minőséget célzó arculattal, erőteljesebb függetlenséggel, zárt létszámmal létrehozott HERA (Neveléstudósok Egyesülete) története. A HERA alapítóinak csaknem fele tagja volt és maradt is az MPT-nek ebben az időben (Mihály Ottó, Báthory Zoltán stb.). K. Zs. az alternatív iskolák mozgalmában kereste helyét, s A Szabad Iskolákért Alapítvány civil kezdeményezésének szervezésében vett részt, s vesz részt ma is.

Színpadra léptek az MPT loyaltásától, vagy éppen politikamentességétől élesen elkülönülő szervezetek. Ilyen volt a máig harcos Történelemtanárok Egylete, a Független Pedagógus Fórum (Beke Kata, Barlai Katalin, Zsolnai József és mások), a Gyermekek Magyarországi Fóruma.

Új diszciplínák jegyében szerveződtek egyesületek – ezek részben fennmaradtak máig (mint pl. az Alapítványi és Magániskolák Egyesülete), részben elmorzsolódtak. Ilyen volt az alternatívokat először – reménytelenül - egyesíteni próbáló Empátia, ilyen volt a Loránd Ferenc alapította Iskolai Esélyegyenlőségért Egyesület, a Kisiskolák Szövetsége, a Magyar Népművelők Egyesülete kebeléből kinőtt ÁMK Egyesület. Ez utóbbi működésében ellehetetlenülve kért menedéket újra az MPT-ben 2010 után.

A szakaszarást szimbolikusan jeles egyéniségek halála is övezte. 1989 novemberében elhunyt Simon Gyula a fáradhatatlan társasági ember, főtitkár, elnök, de Kovács Csongor (1990), a gyógypedagógusok akkor létezett szakosztályi elnöke, Lénárd Ferenc (1988 április), a Gyermekek-lélektani szakosztály elnöke is.

Horváth Márton professzor főtítkárként vezényelte a válságkezelés első szakaszát. Következésképpen előkészítette a Társaság életéről szóló sokszorosított periodikus bulletint – Lányi Andrásné szorgos munkával gyűjtötte az adatokat. Az akadémiai pedagógiai kutatócsoporttal együttműködve fiatalítást szorgalmazott, így került a társaság közelébe a korán elhunyt Deák Zsuzsa, Pach Éva, Forray R. Katalin, a később kivonult Barkó Endre – aki egy időben formális funkciót is vállalt.

Egy másik „előremenekülési” lépés volt a VI. Nevelésügyi Kongresszus első – majd az új szakaszban felerősödő – meghirdetése.

Horváth Márton kedve apadóban volt. Emlékezetes utolsó tette volt, hogy elvállalta az Országos Közoktatási Intézet vezetésével - Zsolnai Józseffel - folytatott tárgyalás sikeres kompromisszumot kötő MPT-delegációjának vezetését, a Pedagógiai Szemle közös lapgazdaságáról.

N. I. szerint fontos elem volt a nyitás az egyetemi, akadémiai szintről a közoktatási intézmények felé, bekapcsolódtak szakképzési intézményekben dolgozók, de ki kell emelni azokat a járási, városi, megyei irányításban dolgozókat is, akik elkötelezettek voltak a minőségi munka, a professzionális irányítás és intézményvezetés iránt. Pest megyében ebben az időszakban öt olyan osztályvezető dolgozott, aki pedagógiából doktorált, és természetesen mások mellett alapítói lettek a megyei tagozatnak. Hozzájuk kapcsolódtak a megyei pedagógiai intézet kiváló munkatársai. Meg kell említeni, hogy ekkor indult és már bocsájtott ki hallgatókat a zsámbéki főiskola, ahonnan szintén többen bekapcsolódtak a tagozati munkába. Fontos bázist jelentett az intézményvezetői kör is, melynek progresszív része új, hatékony elemeket kívánt bevinni az iskolai szakmai munkába, és ehhez a Társaság jó mintát, lehetőségeket adott.

A Társaság civil szervezetként a maga eszközeivel a felsőoktatási, közoktatási körben, tagjain keresztül, programjával hozzájárult a szakmai és társadalmi demokratizálódási folyamatokhoz, az oktatási intézmény-hálózatok közötti szakmai kommunikációhoz, a megújulási törekvésekhez. Vezetői bekerültek azokba az országos egyeztetési folyamatokba, melyek a rendszerváltást megelőzően és utána is a döntések előtt érvényesíthettek megalapozott szakmai véleményeket.

Így került sor gyors egymásutánban 1990-ben és '91-ben személyi kérdésekről is döntő küldöttközgyűlésekre.

1990 májusában a szervezeti egységek vezetőinek és a sajtónak megküldött kommuniké 20 megyei (fővárosi) tagozatról és 21 szakosztályról tesz említést¹². Ügyvezető elnökség alakult a 61 tagú elnökség tagjaiból. A tagok: Benkő Loránd akadémikus¹³, Benedek András OPI főigazgató, Horváth Márton, Hunyady Györgyné, Mészáros István¹⁴, Kuknyó János (Szabolcs-Szatmár megyei Pedagógiai Intézet igazgatója), Mihály Ottó, Petrikás Árpád, Széchy Éva. Titkárok lettek Forray R. Katalin és Trencsényi László, jegyző Pach Éva. Döntés született, hogy az új vezetési szerkezet stabilizálásáig soros elnöki rendszerben működik az ügyvezető elnökség. Az első soros elnök Benedek András lett¹⁵.

Az 1991-es januári Tájékoztatóból tudjuk meg, hogy a talpon maradt szervezeti egységek zökkenő nélkül folytatták tevékenységüket, Somogy megyében NAT-vitát szerveztek Báthory Zoltán részvételével, Komáromban bemutatták az esztergomi képző művészeti nevelési innovációját, Tolna megye a Zsolnai-programmal ismerkedett, Szolnokon Gordon elméletével és gyakorlatával, a Kisgyermeknevelési szakosztály két könyvet is kiadott¹⁶.

Az „elveszett tagok” visszahódítására kiküldött személyes hangú levélre 10-en reaktiválták tagságukat. Köztük a debreceni (békés-tarhosi) karnagy, Gulyás György, Falus Iván, Eörsiné Hajdú Marianna a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumból. Ez a bizalom

---

¹² Hozzá tartozik az igazsághoz, hogy az új irányító szervezet, az ügyvezető elnökség augusztusban olyan előterjesztést tárgyalt, mely valójában 23 szervezeti egység előkészületeit (szabályos delegálás, jelölés) tartotta szabályosnak, a többi esetben – különösen négy esetben – kétségbe vonható volt a küldöttállítás folyamatának teljes szabályossága. Az vezetőség végül nem hozott szankciókat, csak erőteljesebb odafigyelést kér tagjaitól.

¹³ A nyelvészprofesszor hűsége, odaadása különösen jelentős, figyelemre méltó volt.

¹⁴ Mészáros professzor 1991-ben a társaságalapítás centenáriumán tartott – az „ősökkel” való folytonosságot megtagadó előadása után kivonult a Társaságból.

¹⁵ Új pályán a Magyar Pedagógiai Társaság. Úttörővezető 1990. augusztus, Köznevelés, 1990, szeptember Új Pedagógiai Szemle, 1991. február.

¹⁶ Ebben az időszakban fejezi be társasági működését – a HERA elnökeként együttműködést ígérve Kozma Tamás, kritikusabb lemondással válik meg a didaktikai szakosztály éléről Báthory Zoltán.

újraerősödését jelezte. A '91-es küldöttgyűlési tájékoztató adatai szerint 1989-ben 1773 tagdíjfizető tagot számlált a Társaság, 1990-ben 1432-t, 1991 márciusában elérte az 1010-t (az év végi mértékről nincs adatunk). Mindenesetre 16 szakosztály és 17 tagozat maradt talpon.

A szervezetekkel alakuló együttműködésben már említett radikális gyermekjogi szervezettel, a Gyermekérdekek Magyarországi Fórumával köttetik szövetség – közösen szervezték a Kárjelentés című rendezvényt, mely a rendszerváltozás veszteseiként definiálta a gyerekkorosztályt – Gáti Ferenc, Stumpf István és mások szenvedélyes előadásában. A FICE (Gyermekvédők Nemzetközi Szervezete) és a Magyar Építészek Szövetségének Nevelési Intézmények Bizottsága¹⁷ keresett ezidőben együttműködést közös fellépésekre. Viszont a Kurír 1990. szeptemberi száma a Veszprém megyei Neveléstörténeti Társaság megalakulásáról szólva fogalmazott kritikusan az MPT „halogató” működéséről, míg Hajdú-Bihari Napló 1991 január 30-iki számában sajtójegyzet ismeri el a társasági megnyilatkozások kritikus szellemét.

N. P. egy nagy alföldi megye egykori tagozati titkára szerint új helyét az MPT „nem nagyon találta meg, nagyon messze van attól.” Az okok közt a támogatások elapadását sorolja, másfelől a ’konszolidáció’ előrehaladtával a civilként való fellépés lehetőségeinek beszűkülését. Végző összegzésében az egykori kísérleti iskola (a magyar komprehenzív program résztvevője) úgy summázza álláspontját: „(a Társaság) túlélte a rendszer-váltást és reméljük, hogy erősödni fog. Megvan, dolgozik, de reméljük, hogy idővel alakul ez”.

Az 1991 tavaszára összehívott küldöttgyűlés Köpeczi Béla akadémikusban látta a Társaság presztízsét stabilizáló elnök személyét. Alelnök Hunyady Györgyné, Horváth Márton és a jeles szolnoki iskolaigazgató Páldi János lett.¹⁸ A küldöttgyűlés Széchy Éva kulcsszerepét erősítette meg főtitkári poszttal. Titkárrá Barkó Endrét (aki ekkor a Professzorok Házának volt igazgatóhelyettese és Trencsényi Lászlót (ekkor az OKI Iskolafejlesztési Központja

---

¹⁷ Jeney Lajos, az Ybl-díjas iskolaépítész volt ennek elnöke, aki majd 2010-ben a társasági ÁMK szakosztály alapító vezetője lesz.

¹⁸ Utóbbi sokat tett a határon túli magyar pedagógusszervezetekkel alakuló kapcsolatért.

munkatársa) választották. Balogh László, a Pedagógiai Szemle főszerkesztőjeként¹⁹, s Karlovitz János (szóvivőként) lettek vezetőségi tagok. Az Etikai Bizottságot Brezsnýánszky László elnökölte, az Ellenőrző Bizottság élére Mezei Gyulát választották.

A maga módján ez az összetétel is tükrözte a Társaság új, a hagyományokat vállaló, de a változásokra is nyitott, sokszínű arcát. Az áprilisi választmányi ülés élénk vitában konstruktív kritikát gyakorolt a készülő közoktatási törvényről.

Közben az iroda zsugorodik. Széchy Éváé a nehéz feladat az elmaradó támogatások körülményei közepette stabilizálni az infrastruktúrát. Ő maga is önkéntesként látta el feladatát, s kénytelen felmondani két főállású szakmai munkatársnak.

Dinamikus előremenekülés stratégiáját választotta ő is – energiáit nem kímélve. Arccal a VI. Nevelésügyi Kongresszus felé - volt a jelszó. Nagy eredmények születtek a gyarapodó csatlakozó szervezetek számát illetően, ez a kezdeményezés tiszteletet parancsolóan mutatta fel a Társaság új arcát a szakmában.

A tudományos világ megnyerésére pedig az ELTE tanácstermében szervezett előadássorozat szolgált.²⁰ V.J. is, de különösen B. A. interjújában különös helyet szentel a kongresszusi munkának, az előkészületek és az eredmények feldolgozásának ritmust adó, a Társaság megannyi tagját aktivizáló ciklikus eseményeknek.

E törekvések vezettek el a VI. Nevelésügyi Kongresszus fontos, bár remélt jelentőségéhez mérten fékezett nyilvánosság előtt, ugyan köztársasági elnöki látogatással, de minisztériumi távolságtartással sorra került eseményéhez.

Interjúalanyunk, N. I. véleménye szerint a Társaság ma egy jól szervezett, felkészülten irányított, aktív civil szervezet, mely a pedagógia tudománya és annak felsőoktatási, szakképzési és közoktatási (természetesen benne az óvodai nevelési) gyakorlata iránti elhivatottsággal végzi tevékenységét.

---

¹⁹ E tisztséget az új lapgazda döntése nyomán át kellett adnia Schüttler Tamásnak, de társasági megbízatását haláláig megtartotta.

²⁰ E tanácskozások tapasztalatairól ld. Schüttler Tamás összegzését e kiadványban.

Igen nagy számú rendezvényei sok ezer tagot vonnak be, kiadványai szintén ezrekhez jutnak el. A szervezetet a demokratikus felépítés és gyakorlat jellemzi. Képviselői sokszor kedvelt riportalanyai azon sajtótermékeknek és rádióknak, melyek szívesen szólaltatják meg a civil hangot és szervezeteket.

A Társaság elnöksége és irányító, ellenőrző szervei jól és aktívan, a tagság elismerése mellett működnek.

A szervezet működését alapvetően befolyásolják az utóbbi évek társadalmi és politikai folyamatai – folytatódik az interjú -, a civil szervezetek kizárása a törvényalkotási folyamatból, véleményük folyamatos és rendszerszintű figyelmen kívül hagyása sorozatban olyan törvényesített helyzetet teremt, amely az emberek és a társadalom érdekeivel ellentétes.

A közoktatási és szakképzési intézmények államosítása és bürokratizált irányítása, az ésszerűtlen központosítás, a helyi önkormányzatok teljes kihagyása a helyi érdekek érvényesítésére, és az intézményvezetők szakmai mozgásterének leszűkítése oda vezetett, hogy a KLIK-es intézmények pedagógusai szinte nem tudnak civil szakmai szervezetek rendezvényein részt venni – folytatja kritikusan N. I.

Hogy ez milyen differenciát jelent, azt jól mutatja, hogy az egyébként nagyon jól szervezett kisgyermeknevelési szakosztály duzzad a létszámtól és a rendezvények sokaságától, azok a szakosztályok, melyek az iskolai kollégákat vonják be, a megjelenés akadályozottsága és ellehetetlenülése miatti gondokkal küzdenek.

Alig működnek - fejt ki N. I. - olyan civil szervezeteket segítő alapok, amelyekre sikerrel pályázhatna Társaságunk, ez nehezíti a tájékoztató, rendezvényeket szervező munkát, és szinte lehetlenné teszi a hiányzó nemzetközi kapcsolatokat.

Mindenesetre – visszatérve az elemzett korszakra - a szervezet élete szempontjából a legjelentősebb, hogy a Kongresszus Tudományos Bizottságának elnöke, Ádám György akadémikus a következő küldöttgyűlésen elvállalta az elnöki posztot.

Ezzel új korszak kezdődött.²¹

Irodalom

Mészáros István (1992): A Magyar Pedagógiai Társaság évszázada : 1891-1991. In A Magyar Pedagógiai Társaság százéves jubileuma alkalmából rendezett tudományos ülés előadásai. Budapest, 3-56. p. (Neveléstörténeti füzetek. 10.)

Trencsényi László (szerk.): 40 éves a Magyar Pedagógiai Társaság. Tanulmánygyűjtemény., Apáczai Kiadó, 2007, Budapest

Mudri Zsuzsa (szerk.): Méltón a 125 évhez. Jubileumi kötet. Magyar Pedagógiai Társaság, 2016. Budapest

Trencsényi László (szerk.): A Magyar Pedagógiai Társaság 50 éve, Magyar Pedagógiai Társaság, 2017. Budapest

---

²¹ Ugyan K. Zs. interjújában messze túltekint a vizsgált éveken, fontosnak tartjuk „üzenetét” ezen oldalakon közreadni. „Sajnálom, hogy ehhez a munkához nagyon kevésbé tudok hozzájárulni, mivel a Társaságnak a rendszerváltás előtt (mintegy 1974 és 1984 között) voltam aktív tagja. Most mintegy levelező tag vagyok, aki például boldogan veszi tudomásul, ha az MPT csatlakozik például a tankötelezettségi korhatár megváltoztatását követelő petícióhoz, és biztos vagyok abban – bár ez banális megállapítás - hogy a Társaság elnökségének tagjai személyesen jelentősen hozzájárulnak ahhoz, milyen jelentős szerepet tölt be a közéletben. Megtiszteltetés, hogy a szakmai testület tagja lehetek.”

Arcképcsarnok

- az átalakulás jelesei, akik ma már nem lehetnek közöttünk –²²

Ádám György (Nagyvárad, 1922. augusztus 25. – Budapest, 2013. február 3.)

A Pázmány Péter Tudományegyetem Orvosi Karán szerzett orvosi diplomát 1949-ben. 1950-tól a Budapesti Orvostudományi Egyetem (későbbi Semmelweis Orvostudományi Egyetem) Élettani Intézetének munkatársa lett. 1952 és 1955 között a leningrádi Pavlov Intézet aspiránsaként kutatott, majd visszatért a SOTE Élettani Intézetébe, ahol önálló idegéletteni munkacsoportot szervezett és vezetett. 1967 és 1992 között az ELTE általa alapított Összehasonlító Élettani Tanszékének vezetője. 1972 és 1978 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektora, 1970 és 1972 között az MTA Pszichológiai Intézet igazgatója is. 1970-ben választották az MTA levelező, 1979-ben rendes tagjává. Taggá választása után a Társadalmi Kapcsolatok Bizottsága, illetve a Tanulás életen át (TÉT) akadémiai elnöki bizottság tagjai közé került be. Akadémiai tisztségei mellett jelentős a tevékenysége a tudományos ismeretterjesztésben: 1978 és 1990 között a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat országos elnöke 1992-től professor emeritusi címet, illetve kutatóprofesszori megbízást kapott. 1993-ban kapcsolódik a Magyar Pedagógiai Társaság munkájába. A VI. Nevelésügyi Kongresszus Tudományos Bizottságát elnököli. 1994-ben a Társaság küldöttgyűlése elnökké választja. E tisztelet – nagy aktivitás és felelősségvállalás mellett - 2008-ig tölti be. Végigdolgozza a VII. Nevelésügyi Kongresszus munkáját, ezt követően mond le. Fontos üzenete, mintegy vallomása életöröméről, a szkeptikus tudós optimizmusáról 2003-ban Csillebércen a pedagógusnemzedékek találkozásán, a Staféta-táborban hangzott el. Haláláig tiszteletbeli elnöke lesz a társaságnak. Tanuláseméleti munkáit mintegy üzenetként foglalta össze a Tempus Közalapítvány által kiadott tanulmánykötetben, melynek címe: Tanulás életen át (TÉT). Díszdoktorává avatta a Szentpétervári Állami Egyetem, a Mexikói

---

²² Az MPT honlapján vezetett „MPT Ki kicsoda?” rovat alapján

Autonóm Egyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem. Munkássága elismeréseként Akadémiai díjban (1961), Bugát Pál-díjban (1987), Vavilov-emlékéremben (SzUTA, 1990), Grastyán-díjban (1997), Eötvös József-díjban (2002) és Budapest Angyalföld Díszpolgára (2002) elismerésben részesült. 2007-ben Széchenyi-díjat kapott.

Bakonyi Pál (Budapest, 1922 – Budapest, 2011) főiskolai tanár, az Országos Pedagógiai Intézet főigazgatóhelyettese

A Magyar Pedagógiai Társaság 1967-es újjászervezése után a Didaktikai Szakosztály vezetője, később 1994-től az Általános Iskolai (majd Általános Iskolai és Gimnáziumi) szakosztály elnöke, tiszteletbeli elnöke, az elnökség tagjaként az Etikai Bizottság elnöke.

A budapesti belvárosban fotócikk-kereskedő édesapa két gyermekét nevelte, taníttatta. Pali gyerekkora, kamaszkora, a lakás, a Reáltanoda utca (ma Eötvös Gimnázium) és a Múzeumkert háromszögében telt, szorgalmas tanulás, barátságok közepette. Ugyan húga lett zenetanár, a jeles Sándor Frigyes növendéke, de ő is hosszú éveig hegedült. Az 1938-as diszkrimináló törvények (a zsidótörvények) miatt siettetett érettségi után a törekeny testű fiatalember optikusnak tanul.

A munkaszolgálat, a háborús nélkülözések után lép egyetemi pályára, szabad bölcsész lesz. Felfigyelnek rá az újjáépülő ország nevelésügyét tervező szakemberek, egyetemistaként - szabad bölcsész a Pázmány Péter Tudományegyetemen, diplomát 1950-ben már az Eötvös Loránd nevet viselő alma materben, a jogutódban szerez. Pszichológia, politikai gazdaságtan, filozófia szakokon végez. Számít munkájára a Mérei Ferenc vezette ONI (Országos Neveléstudományi Intézet). Ennek erőszakos, politikai indíttatású bezúzása után rövid ideig az oktatásért felelős minisztériumban dolgozik, 1953-ban a megalakuló Központi Pedagógus Továbbképző Intézetben kap feladatot, a továbbképzések ügyének gondozását. Ez az intézmény a későbbi Országos Pedagógiai Intézet jogelőde. Itt kap feladatot a későbbiekben is. Érdeklődésének, tudásának megfelelően didaktikusként, tantervtervezőként a nevelés elméleti szempontjait érvényesíti, a nevelélmélet munkásaként az oktatási folyamatra (is)

figyel. Mindig felelős posztokon. Ugyan többször is próbára tétetik hűsége a „létező szocializmus” rendjéhez, „kispolgári magatartásáért, kapcsolataiért” a pártból (az állampártról van szó) is kizárják, majd visszafogadják. Nyolc évig jegyzi a sokáig egyetlen tudományos pedagógiai folyóiratot, a Pedagógiai Szemlét. Két ízben is főigazgató-helyettesi megbízatást vállal. A Szabolcsi Miklós vezette „reform-OPI-ban” 1981-től korát meghazudtoló, fiatalos aktivitással dolgozik. Közéleti aktivitását mi sem jellemzi jobban, hogy ott van 1956-ban Balatonfüreden, a Petőfi-kör kör első pedagóguskonferenciáján, három Nevelésügyi Kongresszus aktív résztvevője. Fontos kézikönyvekben jelennek meg fejezetek a tollából. Mindvégig a nevelés és oktatás érzékeny összefüggéseit vizsgálja, a két tevékenység - akár teoretikus, akár praktikus - szétválaszthatatlansága mellett érvel.

Számon tartjuk munkásságában a makarenkoi örökség korszerű örözőjét és ébresztőjét, a legújabb kori hazai neveléstörténetben „első alternatívként” emlegetett, Gáspár László vezette szentlőrinci iskolakísérlet, a „társadalmi gyakorlat iskoláját” követő-pártfogoló országos bizottság értő elnöki tevékenységét. Sokáig tanította az iskolai igazgatókat, pedagógiai vezetőket a Villányi úti vezetőképzőben. Éveken át segítette az úttörőmozgalom modernizációját választott tisztségben is. A Magyar Pedagógiai Társaságnak is több ízben volt bizalmi embere, alelnökként búcsúzott a patinás szervezettől. Tépelődő, gondolkodó értelmiségi volt mindvégig. Életszeretete és humora meghatározó volt saját maga és környezete számára. Családja is valóságos pedagógiai műhelyt alkotott, felesége, lányai közismert szakemberek a gyermekérdekű pedagógia pártján.

2011 nyarán családja körében életének 89. évében elhunyt, hosszú, tartalmas él Bakonyi Pál, a XX. század második fele nevelésügyének jeles személyisége. Élete utolsó hónapjaiban már nem vett részt nyilvánosan a közéletben, telefonon, levélben emlékeztette, bátorította, korholta szakmatársait-kortársait az általa mindig következetesen, de érzékeny intelligenciával képviselt értékek védelmében.

Balogh László (Szőce, 1932. augusztus 8 – Budapest, 2009. augusztus 24.)

1990-2003 közt tagja a Magyar Pedagógiai Társaság elnökségének 1951-ben végezte el a Kőszegi Tanítóképzőt, majd Pesten az ELTE pszichológia szakán szerzett diplomát. 1957-62-ig a Pedagógiai Szemle szerkesztőjeként működött. 1960-63-ig az MTA aspiránsa. 1963-73 között az OPI munkatársa volt. 1973-ban ismét a Pedagógiai Szemle felelős szerkesztői feladatainak ellátására vállalkozik, s ezt a munkáját 1990-ig végezte. Nem kis szerepe volt abban, hogy a Pedagógiai Szemle műhelyként működött, sok-sok oktatási kísérlet beszámolója, értékelése látott ott napvilágot, számtalan szakmai vita kapott ott publicitást, s lehetőséget biztosított a fiatal, tehetséges ifjú kutatóknak az első, szárnypróbálgató publikálásra. Nyugdíjba vonulását követően – 1997-ben – vállalta el a Budapesti Nevelő felelős szerkesztői munkáját, melyről romló egészségi állapota miatt 2007-ben önként mondott le. Kutatóként foglalkozott az értékeléssel – „Tiszteletteljes replika” – Adatok az érettségi magyarországi történetéből 1851–1945, de a neveléstörténet XIX. század végi történéseivel, jeles személyiségeivel, így Fináczy Ernővel, Waldapfel Jánossal is. Egész életét végigkísérte a szerkesztői tevékenység, amely igen nagy felelősségtudattal, precizitással párosult. „Az általa gondozott tanulmányok mindegyikét – évtizedekkel később is – idézte. Olyan szerkesztő volt, aki a megjelenésre szánt tanulmány, dolgozat mögött látta az alkotó személyt is. Tapintatosan figyelmeztetett tárgyi tévedésre, egy-egy pontatlanságra, hibára. Olyan műgonddal dolgozott, amely az utódoknak örök példa marad. Akik ismerték, akik valaha is együtt dolgoztak vele, tudják, minden tettét a jó szándék vezette, halk szavú, türelmes, nagy tudású, igen szerény ember volt. Csöndben ment el, ahogy egész életét élte.” – írta róla a visszaemlékező.

Benkő Loránd (Nagyvárad, 1921. december 19. – Budapest, 2011. január 17.)

A rendszerváltás sodrában átalakuló társasági életben 1990. májusban a Magyar Pedagógiai Társaság „tisztikara” visszaadta megbízását a 60 tagú választmány ügyvezető elnökséget választott. Benkő Loránd akadémikus vállalta az első soros elnöki tiszte.

Imponálóan gazdag tudományos munkásságot hagyott ránk örökül. A tudomány bővületében és a munka megszállottjaként élt. Hat és fél évtizedet átívelő tevékenységével a nyelvtudomány számos területét birtokba vette. Magát nyelvtörténésznek tekintette, szívéhez legközelebb a történeti névtant érezte. Fő kutatási területe a magyar nyelvtörténet, névtan, dialektológia és a tudománytörténet volt. Kezdeményezője és irányító főszerkesztője volt az újabb kori magyar nyelvtudomány több nagy vállalkozásának is: A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára (I–IV. 1967–1984), az Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen (I–II. 1993–94) és A magyar nyelv történeti nyelvtana (I.,II/1. és II/2. 1991–95. Mutatókötet: 1997). A tudományos közéletnek aktív szereplője volt az Akadémián és az egyetemen: különböző bizottságok elnökeként, rektorhelyettesként, a Magyar Nyelvnek 1953 óta szerkesztője-ként, 1974-től felelős szerkesztőjeként, a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak három évtizeden át elnökeként, az MTA Nyelvtudományi Intézetének osztályvezetőjeként (1960–1995), a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (1995–2000) elnökeként. Magyar szakos egyetemi hallgatók ezreit oktatta hosszú egyetemi tanári évei alatt: tanítványait tudományos gondolkodásra, az anyanyelv szeretetére, a munka tiszteletére nevelte, és sokakat indított el a tudományos pályán. Köztisztületnek örvendett: munkatársai, tanítványai 50., 60. és 70. születésnapján is tisztelgő kötetekkel ajándékozták meg, 80. születésnapjára pedig válogatott tanulmányainak gyűjteményes kiadását jelentették meg 3 kötetben. Szakmai kiválóságának elismeréseként több hazai és külföldi tudományos társaság tisztségviselője volt, s számos kitüntetést kapott. Vallotta, hogy az anyanyelv sokkal több, mint közlési eszköz, ezért arra tanított, hogy sem múltbeli előzményei, sem pedig jövőbeli alakulása nem lehet közömbös számunkra Munkásságát Széchenyi-díjjal ismerte el a kormányzat. Hosszú éveken át látta el nagy gondossággal a Pedagógiai Szemle szerkesztőbizottság elnöki tisztét

Deák Zsuzsa (1948 - 2014. július 21.) egyetemi oktató, kutató

A 80-as években a megújulás lehetőségeit kereső MPT-elnökség hívta fiatal kutatóként soraiba. Rövid ideig itt fejtett ki tevékenységet. Saját családot nem alapított, szüleivel élt azok haláláig, majd egyedül. Magyar-pedagógia szakon végzett a budapesti egyetemen, majd

kutatóként helyezkedett el. 1977 és 1980 közt az MTA Pedagógiai Kutató Csoportjának volt munkatársa. 1980-ban került az akkor alakuló, reform-szellemű, Pozsgay Imre alapította minisztériumba, ma úgy mondanánk annak stratégiai főosztályára. Az egy éves kísérlet bukása után a főosztály nagyobb fele átkerült a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre, a Társadalmi Tervezés Tanszékre kutatói, majd adjunktusi beosztásban. E tanszék később átalakult Közzolgálati, majd néhány éve Közgazdálkodási és Közpolitikai Tanszékké. A makrogazdaság társadalmi összefüggéseivel foglalkozó szervezetben Deák Zsuzsa az oktatás-oktatásgazdaságtan témájában oktatóként, kutatóként dolgozott. Az új tanszék tágitotta a profilját közpolitikai és államháztartási irányban. Ebben a váltásban Zsuzsa is kivette a részét, pedagógiai érdeklődése okán az oktatásirányítás új szellemének megfogalmazásában. Emellett végig ellátta tanszék titkári teendőit. Társadalmi irányultsága kifejeződött abban is, hogy szakszervezeti bizalmi feladatokat is ellátott nyugdíjba vonulásáig. Súlyos betegsége korai nyugdíjba vonulást tett szükségessé. Korai halála fájdalmas. Törődő, gondoskodó munkatársat veszítettünk, aki oktatási és kutatói munkájában is hasonlóan viselkedett, elősegítve az oktatás modernizációját.

Fónay Tibor (Fonyód, 1911. március 13. – Tapolca, 1999. április 26.) tanár, pedagógiai közíró, helytörténeti kutató

Veszprém megye hat évtizeden át kiemelkedő szakmai és közéleti személyisége volt, aki az alapítástól haláláig aktívan részt vett a Magyar Pedagógiai Társaság (ennek elnöksége és megyei tagozata) munkájában, 1992-ig formálisan országos titkár.

1911. március 11-én született Fonyódon. A kaposvári polgári iskolai tanulmányai után a pécsi tanítóképzőben tanítói, majd Budapesten magyar-történelem szakos általános iskolai tanári, 1967-ben az ELTÉ-n pedagógiai diplomát kapott. Ahogyan ő mondta: egész életében tanult. Mi hozzátehetjük: és tanított, nem iskolás fokon: a pedagógusok tanítója lett számos beosztásban: volt gyakorlóiskolai tanító, körzeti iskolafelügyelő, szakfelügyelő, járási művelődésügyi osztályvezető, a megyei pedagógiai intézet pszicho-pedagógusa, számos lap- és folyóirat munkatársa és közel harminc kötet írója. A néptanítói hagyományokhoz hően, sokoldalú egyéniség volt.

Írásaival, előadásaival uralta a szakmai közéletet. 1967-ben alapítója és első, (a megyei feladatokkal megbízott) országos hatókörű titkára volt a pedagógiai társaságnak. Az 1. javaslata alapján szerveződhettek meg a megyei tagozatok. 1969-ben, alakulásakor, ő lett a Veszprém megyei tagozat első elnöke. Az ezt követő két évtizedben ez a tagozat országosan az egyik legjelentősebb szervezetté vált. 1990-ben első elnöke lett az ekkor alakult Veszprém Megyei Neveléstörténeti Társaságnak. Munkáját számos kitüntetéssel ismerték el (többek között az Állami-díjjal). Életében fontos üzenetet közvetített: jó pedagógus csak önképzéssel, folytonos továbbképzéssel lehet.

Sára Sándor 1981-ben készült Néptanítók című filmjének is egyik főszereplője. Tapolca város tiszteletbeli polgára volt.

Horváth Márton (Váncsod, 1929. augusztus 3 – Budapest, 2017. január 31.) neveléstörténész, egyetemi tanár

1986-1990 között a Magyar Pedagógiai Társaság főtíkára 1954-ben szerzett magyar-történelem szakos diplomájával középiskolában helyezkedett el, majd a közoktatás-irányításban (minisztériumban), illetve az MTA Pedagógiai Kutatócsoportjában vállalt felelős feladatokat. 1976-ban doktorált. 1980-ban lett egyetemi tanár az ELTE Neveléstudományi Tanszékén. Tagja volt az MTA Elnökségi Közoktatási Bizottságának, elnöke a TMB Pedagógiai Szakbizottságának, az Országos Professzori Kamara elnökségének. Irányította a magyar neveléstörténet reprezentatív kézikönyveinek szerkesztését. A Magyar Pedagógiai Társaság főtíkáráként segítette a szervezet átalakulását, értékeinek őrzését, egyben nyitását a pluralista demokrácia viszonyai közé. Szerepet játszott abban, hogy a Pedagógiai (később Új Pedagógiai) Szemle szerkesztő bizottságában a társaság meghatározó szerepe megőrződjék.

Környeiné Gere Zsuzsa (1935. február 28 – 2011. február 17.) művészetpedagógus

A Vizuális Nevelési Szakosztály elnöki tisztét az alapító Balogh Jenőtől vette át. 1996-tól, a Művészeti Nevelési Szakosztály alapító elnöke haláláig. Szigetszentmiklóson született, s szülővárosához hű

maradt. Szemmagasságban című utolsó, összefoglaló kiállítása is itt volt. A Brunsvik Teréz Óvónőképző (1952), az Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola (1956), Magyar Képzőművészeti Főiskola kiegészítő tanári szak (1968) jelzik tanulmányait, szakmai fejlődését. (A Képzőművészeti Főiskolán Balogh Jenő mellett Xantusz Gyulát, Blaski Jánost és Kokas Ignácot tudhatta mestereinek.) Munkahelyei ennek megfelelően: II. sz. Napköziotthonos Óvoda – beosztott óvónő, Ráckeve (1952-53); Szabolcs megye, Balkány Általános iskola – tanárjelölt (1955-56); Budapest XV. Tóth István úti (1956-1968-ig), majd Kozák téri Általános iskola (1968-1972) – rajztanár; Fazekas Mihály Fővárosi Gyakorló Ált. Iskola és Gimnázium (1972-79) – rajz vezető tanár; Fővárosi Pedagógiai Intézet – fővárosi vezető szaktanácsadó (1979-1982); Országos Pedagógiai Intézet – főmunkatárs, országos szaktanácsadó (1982-1988); Sashalmi Tanoda, Budapest – rajztanár (1988-1990-ig) A tanítás mellett 1972-től a pedagógus továbbképzésben is dolgozott, mint vezető tanár majd fővárosi és később országos szaktanácsadó. Szakmai tanácsadóként részt vett tantervek, szakmai kiadványok, szakfolyóirat készítésében, szerkesztésében, és mint a Közoktatási Modernizációs Alapítvány felkért szakértője, szakmai pályázatok lektorálásában is. Pedagógiai szakterülete volt a vizuális esztétikai nevelés 3-18 éves korig, kutatási területe volt: a 3-18 évesek vizuális esztétikai képességeinek és megnyilvánulási formáinak feltérképezése. A Magyar Rajztanárok Országos egyesületének is alapító, illetve vezetőségi tagja volt, vezette ennek budapesti csoportját. Nyaranként művészeti vezetőként részt vett a szakmai továbbképzést szolgáló Móri Műhely, valamint a Rajztanárok Siroki Alkotó Táborának munkájában. Folyamatos kiállítója volt a MROE Régiók találkozója elnevezésű Biennáléjának. A Nevelésügyi Kongresszusok aktivistája, fontos hozzászólása hangzott el 2008-ban, a VII. Nevelésügyi Kongresszuson a művészeti nevelés védelmében. (A hozzászólást a kongresszusi kötet őrzi.) Képei derűs, életszerető lényét, kedves, női finomságát tükrözték. Férje Környei Ferenc nyugalmazott testnevelő tanár, gyermekei: Anikó (1957) tipográfus, Zsuzsanna (1968) PhD, biológus, tudományos kutató. Kitüntetései: Esztétikai nevelésért – plakett, MROE emlékérem, Miniszteri dicséret, Az oktatásügy kiváló dolgozója, Apáczai Csere János díj Pedagógiai munkájáról így nyilatkozott önéletrészében: „Mindig is az „egész életre szóló tanulást” szolgáltam, hiszen nemcsak gyermekeket, fiatalokat neveltem, de

szakmai tovább képzések keretében felnőtteket is tanítottam, a vizuális kultúra, a vizuális művészetek iránti kíváncsiságra, nyitottságra, kreativitásra, produktivitásra. Szép lehetőségeket kaptam a sorstól! Nagy szerencsének tartom, hogy először óvónóként, majd mint szaktanár és osztályfőnök, tanító-nevelő, fejlesztő munkám során a legkisebbektől a felnőttekig átélhettem azt a semmi máshoz nem hasonlítható örömet, hogy követhetem, és segíthetem a gyerekek személyiségének kibontakozását, vizuális esztétikai, kreatív képességeik fejlődését. A szakmai továbbképzések során pedig nagyszerű óvodapedagógus, tanító és rajztanár kollégákkal találkozhattam, tőlük sokat tanulhattam, bennük a szakma szeretetét, tudatosságát erősíthettem. Sok tehetséges, kiemelkedő személyiségű tanítványom volt, akikkel ma is örömmel találkozom.”

Kuknyó János (Tiszabercel 1939. szeptember 15 – Nyíregyháza 2014. április 1.) tanár, közoktatási-tanügyigazgatási szakember

A 80-as évek fordulóján alelnöke volt a Magyar Pedagógiai Társaságnak. Nyíregyházi tanulmányai után az Egri Tanárképző Főiskolán szerzett diplomát, majd a szegedi egyetemen doktorált. Tanügyigazgatási és felsőoktatási feladatokat látott el a megyeszékhelyen. 1974-85 közt megyei művelődési osztályvezető, részese volt a megyei, járási intézményrendszer példaértékű gazdagításában, pl. az új Megyei Művelődési Központ, Könyvtár, a Pedagógiai Műhely c. szaklap elindítása, a Megyei Pedagógiai Intézet létrehozása, 1985-86 Megyei Pedagógiai Intézet igazgatója, 1986-School Bt., tulajdonos, cégvezető. Kitüntetései: Munka Érdemrend ezüst fokozat 1978, Szocialista Földrajzért Emléklap 1980, Szocialista Kultúráért 1981, TIT Aranykoszorús Jelvény 1984, Munka Érdemrend arany fokozat 1984, Apáczai Csere János díj 1990, SZSZB Megyei Közgyűlés Alkotó díja 1997, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1997, Megyei Tudományos Közalapítvány Alapítványi díja 1998, Tiszabercel Község díszpolgára 2003. Az Országos Közoktatási Szakértők Egyesülete alelnöke volt.

Páldi János (Rákóczifalva, 1925. december 25 – Szolnok, 2001. december 30.) tanár, iskolaalapító, egyetemi oktató

1991-1994 közt a Társaság alelnöke, a Határon túli magyar pedagógusok tagozatának alapítója. Falusi gyermekként tanítója biztatására a tanulást választotta életformájának. Felnőtt életét tanítóként kezdte egy összevont tanyasi iskolában Mezőhéken. Később megszerezte a magyar történelem szakos középiskolai tanári diplomát. Tanított általános iskolában Szolnokon, majd a megyei tanügyigazgatásban vállalt feladatot. Tapasztalatát egy-egy iskola belső világából merítette, de betekintést kaphatott a megye legkülönbözőbb pedagógiai műhelyeibe is. 1968-tól a szolnoki Varga Katalin Gimnázium tanára, majd 1969-től igazgatója. 1971-től az UNESCO pártfogolta fakultációs iskolakísérletekbe kezdett, és 1985-ig tartó igazgatása idején olyan pedagógiai kísérletek és innovációk folytak a Varga Katalin Gimnáziumban, amelyek megmutatkoztak a tanítványok által elért eredményekben, és a magyar közoktatás fejlődésére is hatással voltak. Az iskola országos hírnévre tett szert, az ott folyó munka nemzetközi érdeklődést is kiváltott. 1986-ban az iskoláért, mint alkotásért tudományos fokozatot kapott. 1991-ig még tanított a gimnáziumban, de tudását, tapasztalatát egyre inkább a tanárképzésben kamatoztatta. Részt vett a Miskolci Egyetem Bölcsészkarának megalapításában. Az egyetem tanárképzés-programjában haláláig dolgozott, csakúgy, mint a Szent István Egyetem Jászberényi Tanítóképző Főiskoláján. Munkájával, közéleti szerepvállalásával nem csupán tanította, de példázta is, azt az általa is vallott elvet, hogy a pedagógus nemcsak tanítványait, de azok szüleit, a lakóhely felnőtt társadalmát is tanítja, neveli. Első munkahelye, Mezőhéken felvette nevét. A Finnugor Népek Baráti Körének vezetőjeként is sok-sok tartalmas programmal, írással nevelte környezetét. Méltatója így emlékezik róla: „Páldi János hosszú életútján tudását, energiáit mindig olyan ügyek és eszmék szolgálatába állította, melyek alapértékként a szabadságot hirdették meg. Nem órajta múltott, ha ezek az ügyek és eszmék letértek a szabadság normáinak követéséről. Ő egyenesen és, ismétlem, emelt fővel járta végig az utat. Nyilván azért kötelezte el magát az ifjúság, a nevelés ügye mellett, mert a nevelő-növendék viszonyban több esélyt látott a szabadság princípiumának érvényesítésére, mint a külső világban. Hiszen ez az elkötelezettség lüktetett pályakezdő éveiben,

ezt képviselte íróasztal mellett, ez a szabadság-elv volt a Varga Katalin-kísérlet lényege, így szólította meg hallgatóit Miskolcon is.”

Petrikás Árpád (Debrecen, 1928. február 18 – Debrecen, 1998. október 8.) egyetemi tanár

A Magyar Pedagógiai Társaság Választmányának tagja haláláig, a Neveléstudományi Szakosztály egyik alapítója, a Makarenko Munkabizottság alapítója. A városához mindhalálig hű professzor 1953-ban szerzett diplomát, majd 1963-ban tudományos fokozatot. Tanulmányainak jelentős részét az akkori Leningrádban folytatta, itt köteleződött el a makarenkói pedagógia iránt, illetve itt alapozta meg széles kelet-európai szakmai kapcsolatait, melyet a hazai neveléstudomány és pedagógia modernizációja érdekében kamatoztatott. 1966-tól egyetemi tanár, 1970-től tanszékvezető nyugdíjazásáig. A Kelet-magyarországi régióban több innovációs központ létrehozását generálja és patronálja, ebből nő ki a vezetése alatt az ún. APNE, a jeles civil szervezet, iskolaszövetség, az Alkotó Pedagógusok és Nevelőintézmények Egyesülete. Az "iskolapedagógia" elnevezésű tudományos diszciplína meghonosítója. Pályájának utolsó szakaszában elevenítette fel egykori Mesteréhez, Karácsony Sándorhoz fűződő szellemi kapcsolatát. Tragikus autóbaleset vetett véget ereje teljében életének.

Az archívum mélyéről - dokumentumok²³

A Magyar Pedagógiai Társaságnak a rendszerváltás éveiről szóló dokumentumaiból összeállított montázst kronologikus rendben mutatjuk be.

- 1. 1986. augusztus-december - Tájékoztató 13. sz.*
- 2. 1990. március - Tájékoztató 2. szám*
- 3. 1990. május - Levél a Magyar Pedagógiai Társaság tagjainak*
- 4. 1990. augusztus - Jelentés a Magyar Pedagógiai Társaság ügyvezető elnökségének, 1990. augusztus 27-én*
- 5. 1990. október 19. A Magyar Pedagógiai Társaság elnökségi ülése*
- 6. 1991. január 25. A Magyar Pedagógiai Társaság kibővített elnökségi ülése*
- 7. 1991. június - Tájékoztató a Magyar Pedagógiai Társaság tevékenységéről. A boldog gyermekkorért, az ifjúság biztonságos jelenéért, jövőjéért - Szakmai fórum a Városmajori Gimnáziumban*
- 8. 1991. szeptember 16. A Magyar Pedagógiai Társaság ügyvezető elnökségének felhívása tagozataihoz, szakosztályaihoz*
- 9. 1990. májusától -1991. márciusáig - A Magyar Pedagógiai Társaság tevékenysége a VIII. és IX. közgyűlés közötti időszakban*

---

²³ Pornói Ritának, az MPT Neveléstörténeti Szakosztálya megbízott ügyvivőjének szerkesztésében.

1.

1986. augusztus-december

Tájékoztató 13. sz.

A Magyar Pedagógiai Társaság más országos és megyei szervvel közösen ünnepségsorozatot rendezett Nemes Lipót születésének 100. évfordulója alkalmából Körmenden és Budapesten. Az ünnepségsorozat keretében Körmenden emléktábla leleplezésére, emlékkiállítás megnyitására, valamint ünnepi megemlékezésre, Budapesten pedig emlékülésre, valamint Nemes Lipót sírjának koszorúzására került sor. Az ünnepségsorozaton neves szakemberek méltatták Nemes Lipót sokoldalú tevékenységét. Így többek között az alábbi előadások hangzottak el:

„A gyermekvédő Nemes Lipót” / *Köte Sándor* /

„Nemes Lipót a Magyar gyermekvédelmi pedagógia megalapozója” / *Köte Sándor* /

„Nemes Lipót és a Magyar nevelésszociológia” / *Várhegyi György* /

Nemes Lipót sírjánál *Gáti Ferenc* mondott beszédet.

Az ünnepségsorozat rendezvényeit nagy érdeklődés kísérte. /október 14-16./

II. Szakosztályi rendezvények

A MPT **Gyógypedagógiai szakosztálya** más együttműködő szervekkel koszorúzással egybekötött megemlékezést rendezett *Éltes Mátyásnak* a MPT volt tagjának, az értelmi fogyatékosok pedagógiájának kiemelkedő elméleti és gyakorlati képviselője sírjánál halálának 50. évfordulója alkalmából. A megemlékezést *Hatos Gyula* tartotta. /november 25./

A MPT **Testnevelési szakosztálya** szakosztálygyűlést rendezett, melyen a Magyar Diáksport Szövetség megalakításáról volt szó. /november 26./

A MPT **Információs szakosztálya** ülést rendezett, amelynek témája a vidéki pedagógiai jellegű folyóiratok szemléje volt. *Lénárd Ferenc* bevezetője után a Borsodi Művelődésről, az Iskolai Szemléletről

/Somogy megye/, s a Pedagógiai körképről /Veszprém megye/ hangzott el értékelés. Közreműködtek: *Gyarmati Szabó Éva* /Pedagógusok Lapja/; *Simon P. Györgyi* /Vezetőképző Intézet/; *Tolnai Valéria* /Megyei Pedagógiai Intézet – Veszprém/. A szakosztályülésen élénk érdemi vita bontakozott ki a regionális művelődési jellegű folyóiratok céljáról, tevékenységéről. /december 10./

A MPT **Vezetési szakosztálya**_ülést tartott, amelyen a következő téma megvitatására került sor: A továbbképző intézetek működése, különös tekintettel az Oktatási Törvény bevezetésére. /Előadó: *Debreczeny Ferenc*_/ /december 16./

A MPT **Kisgyermeknevelési szakosztályának** ülésén két téma megvitatására került sor:

A Pikler-Lóczy mozgalom helyzete, perspektívája, nemzetközi kapcsolatai /*Tardos Anna*/; A Kodály zenei koncepció terjedése, perspektívája /*Forrai Katalin*/ /december 17./

A MPT **Pest megyei tagozat**, más együttműködő szervekkel közösen Az iskolatörténet-írás forrásai címmel kiállítást és tudományos tanácskozást rendezett. A tanácskozáson *Mészáros István* tartott előadást „Iskola és művelődéstörténet” címmel. Az előadáshoz kapcsolódóan az alábbi korreferátumok hangzottak el: *Kisfaludy Katalin*: Az iskolatörténet levéltári forrás-típusai; *Szabó Alfréd*: A ceglédi tanyai iskolák kialakulása és főbb pedagógiai problémái /1868-1918/; *Farkas Péter*: Diákéletmód Nagykőrösön a 19. sz. végéig; *Reznák Erzsébet*: Tanítók és iskolák Cegléd határában a két világháború között. /október 10./

A MPT **Tolna megyei tagozata** tanulmányutat szervezett Dombóvárra, az „önfejlesztő helyi nevelési rendszer” működésének tanulmányozására. Dombóvár csatlakozott az úgynevezett „Dunántúli iskolatársuláshoz”, amely a szentlőrinci elgondolás továbbfejlesztését tekinti célnak. Dombóvár a koncepcióból elsősorban a szabadidős tevékenységre vonatkozó elgondolásokat vette át. A hatékonyabb közösségi nevelés érdekében módosításokkal éltek az úttörőszervezetben. A régi egy csapat helyett, most hat csapat működik, s ezeken belül szakkörök. A termelőmunka és a gazdálkodás jobb megismerése érdekében takarékszövetkezetet

hoztak létre. A vendégek számára először *Csáky László* igazgató adott tájékoztatást. A hallottak megbeszélése után a tanulók termelőmunkájának megtekintésére került sor. Ezt követően három nevelő tartott felolvasást pályadíjnyertes dolgozataikból. A dolgozatok a nevelőközösség vizsgálatával foglalkoztak a következő szempontokból: szociális helyzet, szakmai helyzet, érdeklődési kör és egészségi állapot. Végezetül *Kedves Henrik* társelnök megköszönte a tapasztalatcsere lehetőségét, és felajánlotta a dombóvári kollégáknak, hogy legyenek tagjai a megyei tagozatnak. /november 12./

A MPT **Veszprém megyei tagozata** regionális pedagógiai tanácskozást szervezett Ajkán. A tanácskozáson Győr-Sopron, Vas, Zala, és Veszprém megye vezető pedagógusai és igazgatói vettek részt. Az összejövetelen *Kelemen Elemér* az MM főosztályvezetője tartott előadást a következő címmel: „Az oktatási törvényből adódó vezetés-pedagógiai feladatok / különös tekintettel a működési szabályzatra és az iskolai tanácsokra”.

A MPT **Pest megyei tagozatának** ceglédi tagcsoportja alakuló ülést tartott. /december 16./

Tisztújítás tagozatokban, szakosztályokban (Információink összeállítását II.5-én zártuk)

Tagozatok:

Bács-Kiskun megye: Fátra Klára elnöki; Kuti István titkár

Békés megye: Gáspár László, Kincses László, Kiss Ferenc, Kovács László, Novák Pál titkár, Sajben Pálné, Szabó Zoltán, Vaszkó Tamásné, Vörös Sándorné (a tagozat soros elnöki rendszerben gondoskodik irányításáról). MPT elnökségébe Kincses Lászlót delegálja.

Csongrád megye: Veszprémi László elnök; Ormándi János titkár; MPT elnökségébe Ormándi Jánost delegálja.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye: Földy Ferenc elnök; Takács Márta titkár; Rozgonyi Jánosné, Nagy Károly alelnök; Korhos Jenőné jegyző. MPT elnökségébe Földy Ferencet delegálja.

Hajdú-Bihar megye: Gerencsér Attila megbízott ügyvezető. MPT elnökségé-be Nyirkos Tibort delegálja.

Heves megye: Nagy Andor elnök

Somogy megye: Paizs Imre elnök; Szeléni Gábor, Szalay Imre titkárok

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye: Orosz Gábor elnök; Ferenczi István elnökhelyettes; Papik Péter titkár; Lentovits Ildikó jegyző; Drótos András, Palotai Ferencné, Szabó József vezetőségi tagok. MPT elnökségébe Orosz Gábort delegálja.

Jász-Nagykun-Szolnok megye: Fábián Zoltán elnök; Miskolczi Tamásné titkár

Tolna megye: Endrédi Lajos elnök; Kedves Henrik társelnök; Kurucz Rózsa titkár; Jeszenszky László; Kovács Lászlóné, Józsefné vezetőségi tagok.

Komárom-Esztergom megye: Kaposi Endre ügyvivő

2.

1990. március

Tájékoztató 2. szám

Az Elnökség és a Titkárság munkája

A Titkárság február 13-án tartott ülést ... A nevelésügyi kongresszus előkészítéséhez összeállított, az elnökségi ülésen megfogalmazott szempontok szerint átdolgozott javaslattervezetet *Forray R. Katalin* ismertette. Kiegészítő javaslatként hangzott el az, hogy a kongresszus előzetes témaajánlásai között a nemzetiségi oktatás ügye is szerepeljen. A javaslattervezetet megkapták az Elnökség tagjai, a szakosztályok-tagozatok vezetői, tovább az együtt munkálkodásra számítva a Társaság megküldte a Pedagógusok Szakszervezet e megyei bizottsági titkárainak, valamint a megyei pedagógiai intézetek vezetőinek. A Társaság a szakmai nyilvánosság biztosítása érdekében levéllel fordul a tagokhoz, melyben ismerteti, a kongresszusi vitára ajánlott kérdésköröket, egyben kéri a tagtársakat, hogy tapasztalataik alapján nyilvánítsanak véleményt a nevelésügy jelenlegi helyzetének alapproblémáiról, és tegyenek javaslatokat a megoldásra vezető út kijelöléséhez. A küldöttgyűlés időpontjának kitűzésével kapcsolatosan Horváth Márton főtitkár hangsúlyozta, időszerű a mielőbbi szervezeti megújulás, sürgeti ezt a kongresszusi munkálatok előkészítése is. A Társaság e fórumának megrendezéséhez záros határidőn belül több feladatot kell megoldani. Szükségesnek látszik a működési szabályzat felülvizsgálata, a korszerűsítés igényei szerinti átdolgozása; az elnökségnek össze kell állítania beszámolóját, a szervezeti egységeknek küldöttválasztó ülést kell tartani; az országos szervezet vezető testületének újjá-választásához jelölőbizottságot kell kiküldeni.

A Titkárság március 12-i ülésén a titkársági iroda elhelyezésének problémái és a közgyűlés előkészítése szerepelt napirenden. A titkársági iroda elhelyezésével kapcsolatos helyzet rendezéséhez a Társaság jogász segítségét veszi igénybe, mert a jelenlegi helyre kerülés rendezetlen jogi és anyagi feltételeit szükséges tisztázni. A résztvevők a közgyűlés előkészületeinek eddigi

munkálatairól és a jövőbeni feladatairól szoltak. A Titkárság tagjai három lehetőséget mérlegeltek, és a következő állásfoglalást alakították ki: az országos tisztújító közgyűlés május második felében legyen megtartva, és a későbbiekben megfelelő előkészítés után, a szervezeti egységek saját hatáskörben tartsák meg a vezetőségválasztást. Ez a megoldás azzal az előnnyel is járna, hogy a szervezeti egységek útmutatást is kaphatnak a további munkához. A küldöttközgyűlés előkészítésével kapcsolatos teendőkről a szakosztályok-tagozatok elnökei, titkárai körlevélben kaptak tájékoztatást.

A Társaság vezetősége február 26-án megbeszélést tartott a szakosztályok-tagozatok elnökeivel. *Horváth Márton* főtitkár a Társaság mai helyzetéről, a jövőre vonatkozó elgondolásokról és a küldöttközgyűlés összehívásának indítékairól szolt, *Forray R. Katalin* titkár a VI. nevelésügyi kongresszus előkészítéséről tartott tájékoztatót. A résztvevők javaslataikat, véleményüket fogalmazták meg hozzászólásaikban. *Bodó László* hangsúlyozta a tisztújító küldöttközgyűlés mielőbbi megtartása a kongresszusra készülés felelős vállalása miatt is fontos, ezért minden eddiginél alaposabb és kritikusabb felkészülés szükséges. Továbbá javasolta, a Társaság állásfoglalásaival, vállalásaival sajátos arculatot alakítson ki, most különösen erre készíti az új helyzet, a mind több pedagógiai szervezet alakulása. *Mészáros György* azt tanácsolta, a nemzetiségi oktatás ügyét körültekintéssel kell gondozni. Elsősorban a hazai nemzetiségek kedvező úton haladó tannyelvű ill. kéttannyelvű oktatásával kapcsolatos feladatokat kell támogatóan felvállalni a jövőben is; *Fábián Zoltán* aggályának adott hangot, szerinte „végzetes” hiba lenne, ha az újabb kongresszuson az előző nevelésügyi kongresszus kérdései kerülnének ismét vizsgálódás alá. Véleménye szerint a VI. Nevelésügyi Kongresszus alapkérdéseit gyermekközpontúan, a felnövekvő nemzedékről felelősen gondolkodva kell megközelíteni; *Kaposi Endre* megyei tapasztalatok alapján a Társaság, a Pedagógusok Szakszervezete és a Pedagógus Kamara együttműködési lehetőségeiről szolt. Hangsúlyozta, szakmai alapkérdések megvitatására leginkább a társaság hivatott; *Bakonyi Pál* mindkét rendezvénnyel kapcsolatosan tette fel azt a kérdést, elegendő idő és megfelelő anyagi alap áll-e rendelkezésre az előkészületekhez? Szóvá tette azt is, hogy a gyakorló pedagógusok-

nak a véleménynyilvánítás lehetőségét, a tervezett témák mindegyikénél meg kell adni; *Mihályi Sándor* is a rendelkezésre álló idő-határidő rövidege miatt emelt szót; *Veszprémi László* szükségesnek tartaná az időbeli átütemezést. Fontosnak tartja azt is, hogy a megyei tagozatok jogi és azzal együtt anyagi helyzete is mielőbb rendezve legyen; *Markó Endre* a Társaság megújulását segítő programkialakítását szorgalmazta; *Szabó József* úgy véli, a Társaság fontos szakmai tervezetek előkészítéséből (például tantervek) nem maradhat ki. *Demeter Katalin* véleménye szerint a közgyűlés és a kongresszus előkészítését két külön kérdésként kellene kezelni. *Majzik Lászlóné* a kongresszusi anyaggal kapcsolatosan néhány szervezési kérdés tisztázását tartja szükségesnek, továbbá néhány szöveges korrekcióra tett javaslatot, ezek között is hangsúlyozta, a kongresszusnak alapvetően nevelésügyi kérdéseket kellene vizsgálnia, és ennek megfelelően a javaslattervezetben is következetesen kellene használni a nevelés-oktatás kifejezéseket; *Vendég Sándor* véleménye szerint jelenleg lankad a Társaság tevékenysége, újjá kell éleszteni. Úgy véli, az Elnökségnek végig kell gondolnia a tartalmi megújulás lehetőségeit, ezt segítheti a szerveződő két program is. Összegzésként elmondható, hogy mind a közgyűlést, mind a kongresszust a megújulás jegyében kell szervezni.

A **neveléstudományi szakosztály** ülésén *dr. Simon Gyulára* emlékezve *Majzik Lászlóné* méltatta tudományos munkásságát, neveléstörténeti munkájának eredményeit, közéletiségét. Mint „teljes embert” megtestesítő emberről emlékezett róla. Az alternatív iskolákról tartott előadást *Petrikás Árpád*, svájci tanulmányútjának tapasztalatai alapján. Szólt az alternatív iskolák kialakulásának történeti előzményeiről, a gyermektanulmányi elven szerveződő iskolamozgalom kibontakozásáról, humanizmus eszméjén kialakított intézménytípusról, a Waldorf-pedagógia iskola mintájáról, a Pestalozzi-gyermekkertről. Az iskolák működésének elvei és körülményei alapján betekintést adott arról, hogy a jóléti társadalom miként gondoskodik a gyermek és ifjú helyzetéről. Érdekességgént említette meg, hogy ott a személyiség közösség problematikája mint a társadalom és egyéniség kapcsolatának kérdése vetődik fel. Az intézmények mindegyikét demokratikus légkör és gyermekközpontú szemlélet jellemzi. (1989. dec.13.)

A **neveléslélektani szakosztály** ülésén *Fekete József* egyetemi tanár, a szakosztály társelnöke megemlékezett dr. Lénárd Ferencről a szakosztály elhunyt elnökéről.

A **fővárosi tagozat** ülésén az iskolarendszerrel kapcsolatos reformkoncepció szerepelt napirenden. *Kelemen Elemér* művelődési miniszterhelyettes a korszerűsítés alapvető tendenciáit vázolta fel. Előadásában többek között szólt a nemzeti alaptanterv kidolgozásának fontosságáról, az iskolarendszer alternatív választási lehetőségeket is felkínáló átalakításának, az iskolaszintek szerinti vizsgarendszer kimunkálásának, a differenciált szakképzési rendszer kiépítésének tervéről, valamint ezekkel összefüggésben az oktatásfinanszírozás rendezésének és a tanügyigazgatás megújításának szükségességéről. *Novák István* a Fővárosi Tanács művelődési főosztályának vezetője az oktatásügy helyi-fővárosi sajátosságairól beszélt. Szavai szerint, az alapellátás romlásával kell szembenézni, azaz nem kielégítő az intézményi, a személyi feltételrendszer, és a tantervek követelményeihez viszonyítva hiányos az eszközi feltételrendszer is. Alapvető igény az alapképzés erősítése, továbbá a differenciált szakképzés ügyének megoldása. A jövő év végéig a budapesti közoktatási fejlesztési terv kidolgozását tervezik. A hozzászólók leginkább a szakképzés kérdéskörével és a pedagógiai folyóiratok helyzetével foglalkoztak. (1989. dec. 14.) *Horváth Márton* a Társaság főtitkára előadásában a köznevelési helyzet átrendeződéséről beszélt, rámutatva arra, hogy a változó körülmények között a Társaság hogyan tölthet be szakmai érdekképviseleti szerepet. Fő célként állhat a Társaság előtt a nevelésügy megújítására vonatkozó elképzelések kialakítása és a fejlesztésben való tevékeny részvétel. Minderre a közgyűlés és a kongresszus fórumot kínál. (Jan. 19.)²⁴

---

²⁴ A Kurír című lap 1990 szeptember 14-iki számában arról tudósított, hogy Neveléstörténeti Társaságot alapított mintegy harminc Veszprém megyei pedagógus, nyugdíjas néptanító, kutató szakember. Megelégtették a Magyar Pedagógiai Társaság halogató lépéseit, áttekinthetetlen gazdálkodását, az eddigi, minimálisnak is alig nevezhető anyagi támogatást, az egymástól elszigetelt, jórészt elhallgatott kutatómunkát. Szeptember 8-án hivatalosan bejegyzett, önálló jogi személyként működő egyesületet hoztak létre. Pótolni szeretnék az elmúlt évtizedek adósságát, végre hitelesen feltárni mindazt, amiről a távolabbi és közelmúlt kapcsán még beszélni sem volt nagyon szabad.

3.

1990. május

Levél a Magyar Pedagógiai Társaság tagjainak

Tisztelt Kolléganő! Tisztelt Kolléga!

A Magyar Pedagógiai Társaság a VI. nevelésügyi kongresszusra készül. A Társaság e fórum közreműködésével szeretné kialakítani javaslatait a nevelés-oktatásügy megújítására. E munkálatokban különösen fontosnak tartjuk a kollégák tevékeny részvételét.

Csak véleményük alapján tudunk valós képet alkotni a nevelésügy jelenlegi helyzetéről és a fejlesztéshez vezető útról. A Társaság a pedagógusok széles rétegére támaszkodva szeretné elérni, hogy nevelésügyünk alapkérdéseiben a közös cselekvéshez elengedhetetlen szakmai egyetértés alakuljon ki.

Előzetes elképzelésünk szerint a szakmai nyilvánosság vitájára javasoljuk az alábbi kérdésköröket:

Társadalmi-gazdasági korszakváltás és a magyar oktatásügy

A kérdéskör alapkérdésének tartható az, hogy a világon végbemenő társadalmi, gazdasági, tudományos fejlődés milyen feladatokat állít országunk elé. és hogy a nevelésügy hogyan járulhat ahhoz, hogy társadalmunk meg tudjon felelni a kihívásoknak.

Nevelés a demokráciában - demokrácia a nevelésben

A gondolatkörben azt kellene elemezni, hogy a szemléleti változás miképpen jelentkezik a nevelésügyben, az iskolai nevelés és oktatás kérdéseiben.

A szakképzés az átalakuló iskolarendszerben

A szakképzés helyét keresi az átalakuló iskolarendszerben. Korszerűsítésének szerkezeti, tartalmi, pedagógiai feltételeit kellene megvizsgálni abból a szempontból, hogy az milyen feltételek között válik képessé egy többszektorú modern gazdaság megalapozására.

A pedagógus társadalom megújulásának perspektívái

Kollégáink védelmében fel kell tárni, milyennek ítélik meg jelenlegi helyzetüket, és hogy véleményük szerint miként tudnak a változó körülmények között alkalmazkodni, az új szemléletet munkájukban érvényesíteni.

Hogyan irányítsák, kik finanszírozzák az oktatásügyet?

Abban kellene megállapodásra jutni, hogy a különböző iskolatípusokban milyen legyen az állam és más iskola- fenntartók közötti kapcsolat az irányításban és támogatásban.

A neveléstudomány a társadalom szolgálatában

Annak feltételeit kellene megvizsgálni, hogy a neveléstudomány hogyan segítheti az iskolaügyet, a pedagógiai gyakorlatot, a társadalmi kultúra fejlődését.

A nemzetiségek oktatásügyének helyzete

A kérdéskörben a hazánkban élő nemzetiségek oktatásügyének helyzetét kellene elemezni, valamint a határainkon kívül élő magyar nemzetiség oktatásügyi kérdéseivel kellene foglalkozni.

Mi a fentiekben jelzett kérdések megvitatását tartjuk időszerűnek. Ezt azonban csak vezérfonálnak szánjuk, és semmiképpen nem szeretnénk korlátozni a további elgondolásokat, javaslatokat.

Örölnénk, ha közölné véleményét az előzetesen jelzett témákról, vagy ha további, újabb témákra tenne javaslatot.

Szeretnénk, ha véleményét mondana arról is, hogy milyennek ítéli meg a magyar nevelésügy és közoktatás jelenlegi helyzetét, s milyen döntéseket és elhatározásokat tartana időszerűnek és szükségesnek.

Kérjük tagtársainkat, hogy akár egyéni, akár szűkebb-tágabb szakmai testülettel, a nevelésügy megújításában érdekeltekkkel (tantestület, munkaközösség - szülői munkaközösség is, iskola- és diákközösségek) kialakított véleményüket legkésőbb szeptember végéig juttassák el a Magyar Pedagógiai Társaság titkárságához.

A Társaság azt vállalja, hogy a vélemények alapján széles körű együttműködéssel szakmai közvéleményt kifejező álláspontot alakít ki, és ezt az Állásfoglalást a művelődési kormányzathoz eljuttatja.

Az előkészítés mellett a munkálatok anyagi fedezetéről is gondoskodni kell. Központi forrás alig áll rendelkezésre, ezért a Társaság támaszkodni kíván a tagság áldozatvállalására is. kéri ehhez a tagtársak segítségét.

A Nevelésügyi Kongresszus rendezéséhez, a pedagógusok véleményét, igényeit, kifejező társadalmi érdeket szolgáló esemény szervezéséhez egyik megoldásként tagsági felajánlásokra gondol.

A befolyó pénzösszeget a Társaság részben a kongresszus költségeire fordítaná, de valószínűleg arra is mód lesz, hogy a kongresszus dokumentumaiból kiadvány készüljön. Az anyagi hozzájárulást talán ezzel is tudjuk honorálni.

Kérjük ezért Önt, hogy a kongresszus sikerét közreműködésével személyesen segítse.

Dr. Horváth Márton főtitkár

Dr. Szarka József elnök

Budapest. 1990. május²⁵

---

²⁵ Az Élet és Irodalom május végi, könyvheti számában Takács Géza medítal a szakma alapkérdéseiről, fészegeti egy nevelésügyi kongresszus konszenzusteremtő életre hívásának szükségességét, azonban megjegyzéseiből az tűnik ki, hogy a Magyar Pedagógiai Társaságot nem látja életképesnek arra, hogy ezt a kezdeményezést vállaira vegye.

4.

Az 1990. májusi küldöttközgyűlést megelőző szakosztályi és tagozati közgyűlésekről,
a közvetlenül delegált elnökségi tagok legitimitásáról

- jelentés a Magyar Pedagógiai Társaság ügyvezető elnökségének, 1990. augusztus 27-én²⁶

1. Jelen jelentés a MPT titkárságának archívuma, a beküldött jkv-ek, jelentések ill. telefonüzenetek alapján készült, felhasználtam Benő Kálmán szíves szóbeli információit.

2. Mint az köztudott, a MPT májusi tisztújító küldöttgyűlésének előkészítése siettetett tempóban, a Társaság szempontjából kedvezőtlen körülmények közepette zajlott le. Ennek következménye, hogy az ún. alulról építkező - a tagozatok, szakosztályok delegálta - elnökségi többség legitimitásához kétség fér.

3. A tagozati, szakosztályi előzményekről a MPT Titkársága archívuma az alábbi információkat nyújtja.

I. Formailag lényegében szabályos, a jelölést és a választást /túlnyomórészt nyílt szavazást/ egyértelműen tükröző jegyzőkönyve van az általános 'iskolai; szakképzési; felsőoktatási kollégiumi, gyógypedagógiai, neveléstörténeti; hazafias-honvédelmi nevelési, pszichológiai szakosztályoknak, a fővárosi, a Csongrád, Komárom, Pest, Baranya, Veszprém, Tolna megyei tagozatoknak.

II. Formailag hiányos, tartalmilag szabályos eljárást sejtető jegyzőkönyve van a Zala, Vas, Szolnok, Szabolcs, Somogy, Pest, Nógrád tagozatoknak. (Arról van voltaképpen szó, hogy az elnökségi delegátus megválasztását rögzítő szabályos határozati rész hiányzik — ebben szerepet játszik az is, hogy az előkészületek során érvényes alapszabály erről nem rendelkezett.)

III. Formailag hiányos, tartalmilag sem tájékoztató jegyzőkönyve van a Családi nevelési szakosztálynak, Bács,

---

²⁶ Gépiratos titkári feljegyzés az MPT archívumából, az újjászervezés történéseiről. Eredeti, első közlés.

Heves megyei tagozatoknak. (Ez esetekben a titkárság telefonon szerzett kiegészítő információt.)

IV. Írásos közleményt /quasi jkv-et/ küldött a Neveléseméleti, Didaktikai, Információs szakosztály, a Békés, Hajdu-Bihar megyei, tagozat. /Az információ végképp nem utal az elnökségi delegátus választásának eljárásába, csupán megnevezi a személyt./

V. Nincs jkv-e, csupán telefoninformáció érkezett a Kisgyermeknevelési, Gimnáziumi, Felnőttnevelési, Összehasonlító {pedagógiai}, Gyermekvédelmi, Vizuális művelődési, Testnevelési szakosztályról, a Győr-Sopron-Moson megyei tagozatról.//~

VI. A jkv. ill. egyéb információk szerint nem volt határozatképes küldöttgyűlés, s nem "játszották el" a formális újra-összehívást, de küldtek elnökségi képviselőt Fejér megyéből, a Nemzetiségi szakosztályból.

VII. Az összehívhatatlan szakosztály nevében az elnök delegált küldöttet az Egésznapos nevelési szakosztályban.

Meg kell jegyezni, hogy a korrektül lefolytatott küldöttgyűlések jelentős részében is küzdöttek a határozatképeség gondjaival.

Egyedüli kivétel a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei {tagozati ülés} volt, ahol a részvétel nagyobb volt a tagozati tagságnál.

Őszi választások tervéről, tudósítanak szervezetek: Információs, Neveléstörténeti, Nemzetiségi, Egésznapos, Felsőoktatási szakosztály, Somogy, Fejér megyei tagozatok.

Megjegyzem továbbá, hogy a III.-IV.-V. kategóriákban szereplő szervezeteket levélben kértem fel a jkv. pótlólagos megküldésére. A válasz folyamatosan várható.

Javaslatok

Az I.-II. csoportba tartozó szervezetek delegátusainak mandátumát az ügyvezető elnökség tekintse szabályosnak, erről megbízólevelet adjon ki részükre /egyúttal a II. csoportot kérjük a jkv. formai korrekciójára/.

Ez azt jelenti, hogy 23+20 feltétlenül legitim elnökségi tagunk van, ez- több mint az elnökség két harmada, vagyis teljes jelenlét esetén határozatképes elnökséggel rendelkezünk./Mindazonáltal a mandátumok tisztázásáig a

határozathozataltól óvakodjunk./

A III.-IV.- V. csoportokból beérkező jegyzőkönyveket az ügyvezető elnökség megbízottai folyamatosan értékeljék, a rendben találtakban szereplő személyeknek fokozatosan adjunk megbízólevelet.

A VI-VII. csoportba tartozó, delegátusok szavazati jogát tagozatuk és szakosztályuk üléséig függesszük fel, tanácskozási joggal vehessenek részt addig az elnökség ülésein /ez 3 fő/.

E jelentés összefoglalóját a határozatokkal a szakosztály-elnökök, tagozat-vezetők az ügyvezető elnökségi ülés emlékeztetőjének részeként tájékoztatásul kapják meg, egyben hívjuk fel figyelmüket az őszi üléseiken pótolandó személyikérdés-napirendre, valamint arra, hogy jogukban áll tavaszi döntéseik korrekciója is.

5.

1990. október. 19.

A Magyar Pedagógiai Társaság elnökségi ülése

Tagozatai és szakosztályai vezetőivel kibővített ülést tartott a MPT elnöksége, az ügyvezető elnökség beszámolt működésének első ciklusáról, az első soros elnök, Benedek András irányító munkája jegyében eltelt időszakról. Az időszakot – ez tűnt ki *Széchy Éva* ügyvezető főtítkárról is – a Társaság aktivizálása, a nyilvánosság megnyerése iránti erőfeszítések jellemezték, nem különben a Társaság működési feltételeinek a gazdasági lehetőségekhez igazítása. Az ügyvezető elnökség terveket dolgozott ki a centenáriumi megemlékezésekre. Az MPT százéves tradícióinak idézése jelentős eszköze lehet a Társaság társadalmi súlya erősödésének. A kongresszus előkészületei jegyében pályázatok meghirdetésére került sor. Az elnökség tagjainak többsége kifejezte bizalmát a vezetőség tevékenysége iránt, egyben óvtak attól, hogy a központi rendezvények eltereljék a figyelmet a tagozatokban és a szakosztályokban zajló tartalmas tevékenységről. Csak néhány példa: a veszprémi tagozat komoly bevételekkel gazdálkodik, szolgáltatásaival jelen van a megye szakmai köztudatában, a kisgyereknevelési szakosztály új kiadványait kínálja; az általános iskolai szakosztály a Gyermekérdekek Magyarországi Fórumához való csatlakozásról döntött; a felnőttnevelési szakosztály együttműködési megállapodást kötött felnőttnevelési szervezetekkel stb. Más szakosztályok kritikus helyzetben vannak, így a vezetési szakosztály is keresi a helyét, s az iskolakultúra átalakulásával az iskolatípus-szakosztályok helyzete is bizonytalanra válhat.

Az OPI jogutód nélküli megszűnése új helyzetben veti fel a MPT lapgazdai felelősségét a Pedagógiai Szemlét illetően.

Vita bontakozott ki arról, hogy a Társaság identifikálásában a korszerű neveléstudományi kompetenciák mellett az innovatív-kísérletező, egyáltalán a tudatos gyakorlat mily mértékben legyen jelen. A progresszivitás értelmezésének felelőségéről is élénk eszmecsere alakult ki.

Aktuális oktatáspolitikai kérdések is szóba kerültek a vitában. A kormányprogram oktatáspolitikai fejezeteit többen kritizálták. A

technika tárgy fakultatívitasát illetően vita alakult ki. Az elnöki összegzésben az az álláspont nyert megerősítést, hogy egy konstruktív dialóguskeresés és konszenzuskeresés nem zárja ki a kritikai megnyilatkozásokat, ám az elnökségi ülés ne rögtönözzön állásfoglalást. Ha az ügyvezető elnökség tagozatok és szakosztályok szakszerű vitái nyomán született észrevételeket kap, azokat készséggel továbbítja a címzethez.

A soros elnök tisztét *Benkő Loránd* akadémikus, professzor vette át.

Az MPT szervezeti megújulásával kapcsolatos szakosztályi, tagozati feladatok.

Mint ismeretes (az MPT 1990. május 31-i közgyűlésének elhatározása) az MPT 1991 tavaszán küldöttközgyűlést tart. A küldöttközgyűlés feladata lesz a vezető testületek ideiglenességét feloldani, elnököt, főtitkárt választani, az új helyzetnek, a realitásoknak megfelelő alapszabályt létrehozni, nem utolsósorban értékelni a két közgyűlés közti - ámbár rövid - időszakot vajon esélyekkel és jó irányban mozdult-e el - elmozdult-e egyáltalán- az MPT a kívánt és elhatározott megújulás felé. Ennek megfelelően a szakosztályok, tagozatok előtt is állnak feladatok. Az ügyvezető elnökség indítványozza, hogy 1991. január 25-ig (ez a nap egyébként a kibővített elnökségi ülés időpontja) a szakosztályok, tagozatok tartsanak ülést. Az ülés napirendjére tűzzék ki az alábbiakat:

1. Javaslatok a MPT alapszabályának módosítására;
2. Javaslatok a küldöttközgyűlés értékelő, feladatkitűző határozatához;
3. Személyi kérdések
  - a/ a tagozat, szakosztály tisztségviselői
  - b/ a tagozat, szakosztály által delegált elnökségi tag;

Szervezeti információk

A **Tolna megyei tagozat** vezetősége novemberi beszámoló közgyűlésen lemondott.

A **Somogy megyei tagozat** a következő vezetőséget választotta meg: elnök: *dr. Pais Imre* SMPI igazgatóhelyettese, titkár: *dr. Szeléndi Gábor* ny. főiskolai tanár, jegyző: *Szalai Imre* általános iskolai

pedagógiai tanácsadó. További vezetőségi tagok: *Horváth Sándorné* igazgató, *Both Ernő* kollégiumi igazgatóhelyettes, *Mayer György* tanár
A **Családi nevelési szakosztály** keresi a lehetőségeket a szakosztály élet újraélesztésére.

A **Veszprém megyei tagozat** úgy határozott, hogy 1990. tavaszán bizalmat kapott vezetőségét változatlan összetételben megerősíti, elnöke tehát *Fónay Tibor*, titkára *Tölgyesi József* maradt.

Megalakult a **Bács megyei Pedagógiai Társaság**, *Gyukics Antal* társelnök levélben fordult a MPT Titkárságához együttműködést ajánlva.

*

Báthory Zoltán levélben fordult a MPT Elnökségéhez, a levélben elnökségi és szakosztályelnöki megbízatásáról is lemondott, a döntés okául a MPT jelenlegi vezetésének összetételével szembeni elégedetlenséget jelölte meg. Az ügyvezető elnökség álláspontja az, hogy a döntést tiszteletben kell tartani, szakosztályelnöki megbízatásával azonban szakosztálya előtt felelős, ezért a kérdés tárgyalását a didaktikai szakosztályra bízta.

Kozma Tamás lemondott MPT tagságáról. Jelezte azonban, hogy szervezete, a Neveléstudományi Kutatók Országos Egyesülete és a Magyar Pedagógiai Társaság együttműködésének erősítését elő fogja segíteni.

A Magyar Pszichológiai Társaság és a Nevelőotthonok Nemzetközi Szövetsége (FICE) Magyarországi Egyesülete kéri, hogy a Magyar Pedagógiai Társaság is csatlakozzék a pedagógusokhoz és szülőkhöz címzett felhíváshoz. A felhívásban az agresszió, a vandalizmus terjedése ellen, a gyerekek védelmére kívánják mozgósítani a társadalmat.

A Magyar Építőművészek Szövetsége Nevelési-, sport- és szabadidő létesítmények bizottsága, *Jeney Lajos* elnök levélben fordult a Társasághoz. A levélben közös vitát ajánl „Jogok és lehetőségek a közoktatásügyben” című témáról. A vitaindítót *dr. Kálmán György* jegyzi.

A Kemény Gábor Iskolaszövetség folyóirata, a Sarkadon szerkesztett Embernevelés levélben kérte, hogy a MPT dokumentumait folyamatosan közreadhassa.

A Csengery utcai székhelyet előnyösebb, olcsóbb helysége váltjuk. Ennek intézése folyamatban van.

Az ügyvezető elnökség köszönetét fejezi ki azért, hogy több tagtárs az 1991. évi tagdíját felülfizette, ezzel segítendő a társaság anyagi gondjainak enyhítését.

*

Oktatáspolitikai állásfoglalás készül

Úgy véljük, hogy az állásfoglalás középpontjában az iskolafenntartó önkormányzatok felelősségével és lehetőségeivel kapcsolatos kérdések, az iskola törvény biztosította szakmai önállósága pontos értelmezésével kapcsolatos problémák álljanak. Ezzel összefüggésben merül fel a nevelés-oktatási rendszer egyes elemeinek ma neuralgikussá váló helyzetének+ megítélése, ideértjük pl. az óvodaügyet, az alapfokú és középfokú általános képzésdifferenciált átmeneteinek problémáit, a szelekció és esélyegyenlőség feszültségét, az ún. alaptantervekkel kapcsolatos kérdéseket, nemkülönben az iskolafejlesztések szolgálatában álló szakmai-fejlesztő intézmények hálózatának (megyei pedagógiai intézetek stb.) sorskérdéseit, végül, de nem utolsó sorban a társadalmi ill. tanulói részvétel érdekérvényesítés problémáit.

A MPT ügyvezető elnöksége széleskörű, alapos munkával készül az állásfoglalás megfogalmazására, törekedve arra, hogy hitelesen- a pluralizmus állapotának megfelelően – tükrözze vissza a pedagógus szakmai érdekeit, értékeléseit.

*

A Magyar Pedagógiai Társaság VI. Nevelésügyi Kongresszus előkészítése során a hazai és a nemzetközi nevelési-oktatási problémák megismertetésére és a feladatok meghatározására előadás-sorozatot indít az alábbi témákban: „Magyar nevelés – európaiság” – *Köpeczi Béla* akadémikus; „Tudományos és műszaki haladás – oktatás-képzés” – felkért előadó *Pungor Ernő* akadémikus, tárca nélküli miniszter; „A tanárképzés távlatai felsőoktatás – történeti összefüggésben” – felkért előadó: *Benkő Loránd* akadémikus; „Az iskola világának szociálpszichológiai aspektusai” – felkért előadó: *Pataki Ferenc* akadémikus.

*

Az elnökségi ülést követően, az átalakulás időszakát lezárandó az ügyvezető elnökség az alábbi sajtóközleményt adta ki.

Új pályán a Magyar Pedagógiai Társaság

A Magyar Pedagógiai Társaság évszázados hagyomány folytatójaként a neveléstudomány és a pedagógiai haladás iránt elkötelezett pedagógusok szervezeteként definiálta magát újra koranyári közgyűlésén. Úgy ítélte meg, hogy a pluralizmus feltételei között, a pedagógus szakmai szervezetek, egyesületek gyarapodása mellett is megőrizheti súlyát a pedagógus-társadalomban, ha képes széles rétegeinek fórumot teremteni a szakmai érdekek artikulálására.

A szükségszerűen önkritikus számvetés és megújulás jegyében arra kíván vállalkozni a mintegy kétezres tagságú szakmai szervezet, hogy a rendszerváltozás felelősségteljes' időszakában a pedagógia, a nevelés tudományának és gyakorlatának érdekeit és értékeit felmutassa; részt kérjen a közoktatási rendszer előtt álló problémák megoldásából; elősegítse az örvendetesen sokszínű, irányzatok mentén tagolt pedagógiai szakma nélkülözhetetlen konszenzusát az alapkérdésekben, hogy aktív részese legyen annak a dialógusnak, mely az iskoláról ,maradandó értékeiről és működési zavarairól, megoldásra váró válságairól és a változtatás irányairól valamint javításra váró feltételeiről folyik világszerte és itthon - az intézményhasználók, az intézményfenntartói önkormányzatok, az államhatalom és a szakma képviselői között.

A közgyűlés után a Magyar Pedagógiai Társaság 20 megyei (fővárosi) tagozatában, 21 szakosztályában folytatódik a munka. A gyakorlati pedagógia élenjáró mestereit, műhelyeit, a kutatóhelyek, a pedagógusképző intézmények, a pedagógiai sajtó szakembereit egyesítő társasági élet – remélhetőleg - segít a nehéz helyzetben lévő szakma fejlesztésében. A Társaság megőrzi kezdeményező szerepét a VI. Nevelésügyi Kongresszus szervezésében, bizik a rendezvény köré csoportosuló társadalmi összefogásban, konstruktív eszmecserékben.

A Társaság tevékenységének dinamizálása jegyében ült össze nem sokkal közgyűlési létrehozását követően - az elnökség 41 tagja, a szakosztályok és tagozatok által delegált személy, további húsz főt választott közvetlenül a közgyűlés. Az elnökség összetétele tükrözi a megújulási szándékokat, egyebek mellett jelentősen csökkent átlagos életkora, tágult a társaság irányításában érintettek köre. Több

elnökségi tag egyben más pedagógiai egyesülés, szakmai csoport reprezentánsa is.

Az elnökség rendkívüli ülésén ügyvezető elnökséget választott. A társasági alapszabály előírásai szerint működő ügyvezető elnökség hivatott arra, hogy működésével a Társaság keretei közt konszenzust kereső pedagógiai irányzatok, "iskolák" közt kapcsolatot teremtsen.

Soraiban foglal helyet Benkő Loránd akadémikus, nyelvész-professzor, Benedek András, az OPI főigazgatója, a Szakképzési Társaság elnöke, Horváth Márton egyetemi tanár, Hunyady Györgyné a Budai Tanítóképző Főiskola főigazgatója, Kuknyó János Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei pedagógiai intézeti igazgató, Mészáros István egyetemi tanár, Mihály Ottó az Iskolafejlesztési Központ vezetője, a Neveléstudományi Kutatók Magyarországi Egyesületének társelnöke, Petrikás Árpád debreceni egyetemi tanár, Széchy Éva egyetemi docens. Az ügyvezető elnökség titkárai Forray R. Katalin és Trencsényi László pedagógiai kutatók lettek, Pach Éva egyetemi oktató lett az elnökség jegyzője.

Az ügyvezető elnökség legfontosabb céljának tartja a társasági élet fellendítését. Feladatai szerteágazóak.

Rá vár a kongresszusi felkészülés folytatása, oktatáspolitikai vitákban való állásfoglalások előkészítése, a tagozatok, szakosztályok, a tagság különböző köreinek aktivizálása, a Társaság és az iskolák kapcsolatának újjászervezése, a társasági élet nyilvánosságának biztosítása, nem utolsósorban a Társaság nehéz anyagi helyzetének javítása a társaság helyiséggondjának megoldása, állami, társadalmi támogatás megszerzése/. Munkájához nélkülözhetetlen a közvélemény bizalmának elnyerése, sőt visszanyerése.

Az ügyvezető elnökség tagjai alfabetikus sorrendben felváltva látják el a soros elnök tisztét, Az ügyvezető főtitkári teendőket a következő közgyűlésig - jelen vezetés mandátumának lejártáig - Széchy Éva vállalta.

A Társaság reméli a rokonszenvező társadalmi figyelmet, a közvélemény támogatását, régi tagjainak aktivizálódását, új tagok jelentkezését.

MPT ügyvezető elnökség

6.

1991. január 25.

A Magyar Pedagógiai Társaság kibővített elnökségi ülése

Kibővített ülést tartott a MPT elnöksége. *Hunyady Györgyné* elnökletével először köszöntötték azokat a pedagógiai-szakmai szervezeteket, melyek elfogadták A Társaság együttműködési ajánlatát – ezek száma már meghaladja a tízet. Az ülés elnöke tájékoztatott arról az 1991. évi tagdíjbefizetések nyomán, hogy a Társaság létszáma stabilizálódik, több pedagógus csatlakozott újra a Magyar Pedagógiai Társasághoz. Az ülés első napirendjén az elnökség „időszerű oktatáspolitikai kérdésekről” vitatott és fogadott el állásfoglalást. Az állásfoglalás az oktatásügyet kritikus-drámai helyzetében írja le, az oktatásban résztvevő nemzedékek kritikus helyzetére, perspektíva vesztésére figyelmeztet. A tanügy rendezésére az oktatási törvény, és a törvényben megjelenő fejlesztési stratégiákhoz igazodó intézkedések meghozatala kívánatos. Az állásfoglalásban a hangsúly egyszerre esett a joghézag feloldásának sürgetésére, de a döntéshozás előkészítésének alaposságára is. A MPT elengedhetetlennek tartja, hogy széles, alapos szakmai és társadalmi vita segítse elő a törvényhozást.²⁷

Az elnökség tudomásul vette az Országos Közoktatási Intézet és a Magyar Pedagógiai Társaság együttműködési megállapodását közös tulajdonú folyóiratuk, a Pedagógiai Szemle továbbfejlesztéséről, megbízta az ügyvezető elnökséget, válassza ki azokat a személyeket, akikből a lap szerkesztőbizottságának elnöke, illetve szerkesztőbizottságának a Társaságot képviselő 50 %-a kikerül.

Szervezeti információk

Szakosztályok:

1. **Általános iskolai szakosztály:** Muskovits Lászlóné elnök.
2. **Kisgyermeknevelési szakosztály:** Tomor Lajosné elnök.
3. **Gimnáziumi szakosztály:** Szakáll Istvánné.

---

²⁷ Az előzményekhez tartozik, hogy Kálmán Attila oktatási államtitkár levélben kérte fel a Társaságot, hogy delegáljon képviselőt az Országos Közoktatási Tanácsba.

4. **Nemzetiségi szakosztály:** Kaltenecker Ferenc elnök; Drahos Ágoston társelnök; Cs. Nagy Lajosné titkár. MPT elnökségébe Meláth Ferencet delegálja.
5. **Neveléstudományi szakosztály:** Zrinszky László elnök; Majzik Lászlóné társelnök; Bíró Katalin, Bereczky Lászlóné, Bódi Andrásné, Bábosik István, Mikes Zdenkóné, Brezsnay László, Szekszárdi Ferencné vezetőségi tagok.
6. **Didaktikai szakosztály:** Fürstné Kolyi Erzsébet mb. elnök; Formanek Zsuzsa titkár.
7. **Neveléstörténeti szakosztály:** Ködöböcz József tiszteletbeli elnök; Komlósi Sándor elnök; Balogh László társelnök; Benő Kálmán és Koós Ferenc titkárok, Müllerné Seres Ágota jegyző. MPT elnökségébe Bajkó Mátyást delegálja.
8. **Vizuális nevelési szakosztály:** Takács Tamás elnök.
9. **Testi nevelési szakosztály:** Bíró Péterné elnök; Hollanda György titkár-jegyző.
10. **Családi nevelési szakosztály:** Gál Erzsébet elnök; Csizmadia Ferencné titkár. MPT elnökségébe F. Tóth Mariannat delegálja.
11. **Pedagógiai információs szakosztály:** Barkó Endre, Karlovicz János elnökök.
12. **Hazafias-honvédelmi nevelési szakosztály:** Bodó László, Légrádi László társelnökök.
13. **Összehasonlító pedagógia szakosztály:** Arató Ferenc tiszteletbeli elnök, Benedek András elnök, Illés Lajosné, Mayerné Zsádon Éva titkárok, Barkó Endre jegyző. MPT elnökségébe Illés Lajosnét delegálja.
14. **Neveléstudományi szakosztály:** Demeter Katalin elnök; Fekete József, Kovács Gábor, Lengyel Boldizsárné, Nyirkos Tibor vezetőségi tagok.

7.

1991. június

Tájékoztató a Magyar Pedagógiai Társaság tevékenységéről

A boldog gyermekkorért, az ifjúság biztonságos jelenéért, jövőjéért - Szakmai fórum a Városmajori Gimnáziumban. Több gyermekérdekű szervezett kezdeményezésére a címben foglalt témában jó nyilvánosság mellett került sor a szakmai fórumra. A Fórum csatlakozott ahhoz a politikai kampányhoz, mely az ENSZ gyermekjogi konvenciójának mielőbbi ratifikálását, az országgyűlésben tervezett gyermekkorosztályról szóló politikai vita mielőbbi és szakszerű lefolytatását, a Parlament Gyermekek- és Ifjúsági Bizottságának létrehozását követeli. Ezúttal az akcióegység jegyében fontos értelmiségi szakemberek fejtették ki álláspontjukat, ajánlották a gyermekkorosztállyal foglalkozó szakmák segítségét.

*Toma László politológusként és szociológusként a konzervatív fordulatból adódó múltra orientáltság veszélyeire hívta fel a figyelmet. Hangsúlyozta, hogy a katasztrófa helyzetet az új hatalom örökölte, de a válságelhárító mechanizmust nem volt képes össznemzeti üggyé formálni. „Ha nem építjük, akkor gyorsan romlik” – ez volt a véleménye a gyermekellátó intézmények sorsáról. Szomorú jövőt vázolt fel: a kulturális megfosztottság generációsan bővítetten termelődik újra a nemzet nagyobbik, frusztrált részében. *Rókusfalvy Pál*, a NGYIA kuratóriumi elnöke, pszichológus a léleképítést tartotta fontosnak, a boldog gyerekkor jogi, pszichológiai és pedagógiai szükségleteinek egységéről szólt. A nevelés felelőssége egyetemes – mondta, azt tanácsolta a pártpolitikai küzdelmekben vetélkedő politikusoknak, hogy egy évig a gyerekek bizalomtól csillogó tekintete legyen vezérfonaluk.*

Bokorné Szegő Hanna jogász (UNICEF) azt hangsúlyozta, hogy az ENSZ Konvenció ratifikálását nem lehet a gazdasági nehézségekre hivatkozással elodázní, az emberjogi és politikai előírások máris előírhatók, a gazdasági, szociális és kulturális előírásokat a konvenció is fokozatos alkalmazásra írja elő, kiköti ugyanakkor, hogy az aláírás és a ratifikáció közti időben nem szabad visszalépni.

Biztosítani kell a gyermek mindenk felett álló érdekének prioritását”, a diszkrimináció tilalmát, és az emberjogi nevelés kibontakozását. Nemzeti egységet sürgetett a kérdésben.

Falk Judit a Csecsemőotthonok Országos Módszertani Intézetének igazgatója az intézményes nevelés előtti életkor (0-3 év) jelentőségét hangsúlyozta, segítséget követelt a fiatal anyáknak, hogy büntudat nélkül éljék meg ezeket az éveket. Valós választási lehetőségként kell biztosítani a fiatal szülők számára a gyermekükről való gondoskodás alternatíváit, a bölcsőde a kétkeresős család *segítője* továbbra is.

Gáspár Sári rádióriporter *Neveletlenek* című műsorából idézett megrázó gyermekdokumentumokat a felnőtt-gyermek dialógus végzetes megszakadásáról.

Lukin Lászlóné kulcsszava a *remény* volt. A Nagycsaládosok Országos Egyesülete tevékenységét mutatta be, 7000 család, 46000 tag összetartó, áldozatos öntevékenységet, az anyagiasság szemléletének elkerülésére intett.

Csizmár Gábor, a Gyermekérdekek Magyarországi Fórumának társelnöke a gyermek és a jog viszonyát feszegette. Hibás az a ma uralkodó szemlélet, mely szerint a gyermek korlátozott jogképességgel rendelkezne. Ellenkezőleg! A jogérvényesítő képességében korlátozott, ez pedig azt jelenti, hogy joga egyúttal mások kötelessége. A gyermeki jogok megsértésének szankcionálását sürgette. Úgy értékelte a helyzetet, hogy az állam kivonul az ellátás fontos területeiről, de önmaga helyére lépni nem teszi érdekeltté a civil szférát, vagyis mintha önmaga helye nem is engedne mást. Az önkormányzatok kifosztottak. A szociális bomba ketyeg! – figyelmeztetett.

Gáti Ferenc mindezt drámai módon foglalta össze 52 esztendőes gyermekvédelmi tapasztalata alapján. „A hülyeségnek nincs osztályjellege és nem rendszerspecifikus!” A gyermekvédelem közzétett adatait hamisnak nevezte. A nevelőotthon-ellenes ideológia valóban csökkentette az itt gondozott gyerekek számát, de csak úgy, hogy ezt a 14000 gyereket egyszerűen utcára tette. Az

örökbefogadások száma csökkent, 600 munkatárs elhagyta a gyámügyet, a CSSK-k száma csökken. Az egyházak vállalkozó kedvének is „nagyobb a füstje, mint a lángja”- véli. Ha a létező gyermekvédelmi intézetekbe vonulnak be, egyszerűen gazdaváltás történik, a probléma megoldása nem halad előre!

Blumenfeld Gyuláné (FICE) aláhúzta Gáti szavait, felhívta a figyelmet a gyermekvédelmet orientáló malmói nyilatkozatra.

Széchy Éva a Magyar Pedagógiai Társaság főtítkáráként az iskola aggasztó feltételromlására hívta fel a figyelmet, feltételromlással szükségképpen együtt járó társadalmi méretű diszkriminációra. Jelezte, hogy a piacositott „második iskolához” hozzá nem férő társadalmi csoportok egyszerűen el lesznek zárva a felsőfokú továbbtanulástól, hiszen az állami iskolában nyelvvizsgáig nem fognak eljutni. Méltatta a pedagógustársadalom szakmai lelkiismeretét, erőfeszítéseit. Végül sérelmezte, hogy az oktatási törvénykoncepciója értékmenté előírásokat szab az iskolának. Az átfogó nemzeti célok megjelenítését várja a törvénytől.

A vitában kérdezőként kért szót rajtuk kívül *Princz István* Független Magyar Cserkész Szervezet, *Bakonyiné Vince Ágnes* óvodapedagógus, *Baktay Miklós* rádióriporter és *Filló Pál* országgyűlési képviselő. Írásban küldte meg hozzászólását *Eiben Ottó* antropológus professzor, a korosztály szomatikus állapotán mutatta ki a szociális esélyegyenlőtlenség tüneteit.

Stumpf István zárszavában méltatta a „kárjelentés” drámai adattárát. A társadalom jövő felé orientálását sürgette. Fontosnak tartotta, hogy a gyermekérdekű szervezetek érdekegyeztetése, egységes érdekartikulációja kialakuljon, nem kevésbé fontosnak tartotta a gyermekügyek szakmai hátterének aktivizálását.

8.

1991. szeptember 16.

A Magyar Pedagógiai Társaság ügyvezető elnökségének felhívása tagozataihoz, szakosztályaihoz

Kedves Kollégák!

Alakuló együttműködésben partnerszervezeteinkkel folyamatosan halad a VI. Nevelésügyi Kongresszus előkészítése. Nagy jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy az esemény már előkészületeivel is mozgósítsa a közoktatás, a felsőoktatás fejlesztésében érdekelt társadalmi csoportokat, elsősorban magát a pedagógustársadalmat. Szeretnénk, ha a közérdekűség és a szakszerűség együtt járna. Ez lehet a biztosítéka annak, hogy a VI. Nevelésügyi Kongresszus valóban hatékonyan, kényszerítő erővel szól majd mindazokhoz, akiknek módjukban áll a fejlesztésről, annak feltételeiről dönteni. Az előkészületekkel tehát az a célunk, hogy - ugyan nem érintetlenül a napi oktatáspolitikai, intézmény-fenntartási gondoktól, konfliktusoktól, ám mégiscsak ezeken némiképp felülemelkedve - óvodákban, iskolákban, pedagógiai műhelyekben, felsőoktatási intézményekben igényes dialógusok alakuljanak ki, helyzetelemzések szülessenek. Világossá váljon a demokratikus vitákban, hogy melyek az ütköztetésre érdemes kérdések, s az is, hogy mely kérdésekben lehetséges, esetleg nélkülözhetetlen is a szakma konszenzusa.

A Magyar Pedagógiai Társaság ennek megfelelően tehát egy jobb „szakmai önismeret” kialakítása jegyében készül a Nevelésügyi Kongresszusra, ezt a gondolati elemet kívánja az előkészületek közös asztalára helyezni. A Nevelésügyi Kongresszus - immár csaknem félszáz csatlakozott szakmai-társadalmi szervezet - közös előkészítő munkájaként jön létre. A Magyar Pedagógiai Társaság e szervezetek szövetségének egyenrangú tagjaként, egyben a kezdeményező megtisztelő szerepében kíván részt venni az előkészületekben. Ennek jegyében hirdetett korábban pályázatot, adott megbízást elemző tanulmányok írására. Ezért fordulunk a társasági tagozatokhoz, szakosztályokhoz, szerveződésekhez: az őszi időszakban szervezzenek konzultációkat, vitaesteket a kongresszusi előkészületek jegyében. A

távlati fejlesztés, az ezredforduló kihívásainak magaslatáról ítéljék meg napjaink helyzetét, konfliktusait, előremutató törekvéseit. Ez a megközelítési mód nem zárja ki, hogy akár az idejének kezdés gondolatai is megméressenek e vitákon. Amint az emlékeztető, az előkészületek során a VI. Nevelésügyi Kongresszusnak az alábbi témaköri tagolást ajánljuk: az európai felzárkózás; az emberi minőség; kultúra - korszerű műveltségi tartalmak - tananyag; szakképzés; autonómiák és függések - az önkormányzás elve; pedagógusszerep-pedagógusképzés; a neveléstudomány helyzete, kapcsolatai. Terveink szerint e gondolati tagolásban jól elhelyezhetők az aktuális kihívások is, mint a technikai-műszaki fejlődés, az ökológiai nevelés, a szociális fejlesztés, az egészséges életmód, a humanizáció is. Természetesen a javasolt őszi vitaülések formáit és tartalmát illetően tagozataink, szakosztályaink változatlanul élvezik azt az autonómiát, melyet alapszabályunk biztosít. Kérjük, hogy e viták előkészületeiről és eredményeiről folyamatosan tájékoztassák a MPT irodáját, hogy jelentőségükhöz mértén követhessük mi is e fontos eseményeket.

Bízunk benne, hogy e disputák nyomán Társaságunk felelős személyiségei hitelesebben és színvonalasabban láthatják el a MPT képviselőit a Nevelésügyi Kongresszus munkálataiban, s a Kongresszus remélt sikere eredményeképp e „befektetés” is gazdagon megtérül. A magyar nevelésügy javára.

9.

1990. májusától - 1991. márciusáig

A Magyar Pedagógiai Társaság tevékenysége a VIII. és IX. közgyűlés közötti időszakban

A Magyar Pedagógiai Társaság a jelzett időszakban a VIII. közgyűlés állásfoglalását figyelembe véve törekedett tevékenységét végezni. A változó bel- és külpolitikai körülmények, az oktatáspolitikai átalakulásának viszonyai s az új feltételek szabta határok között a VIII. közgyűlésen felszínre került válság-folyamatok megállítására, a megoldások elkezdésére, helyzetének megszilárdítására összpontosított. Ezzel egyidejűleg sajátos lehetőségeivel az oktatásügy demokratikus fejlődése segítségét s hosszabb távon az oktatásügy távlati fejlesztési alternatíváin munkálkodó VI. Nevelésügyi Kongresszus előkészületeit is napirenden tartotta. Mindez az adott helyzetben a Társaságtól saját kereteiben rendkívüli erőfeszítéseket s tevékenységében nagyfokú rugalmasságot, alkalmazkodó képességet, újító kezdeményezéseket igényelt.

Az elmúlt évben végképp megszűnt a Magyar Pedagógiai Társaságnak, mint a hazai pedagógusok szakmai-tudományos-érdekvédelmi egyesületének a monopolhelyzete. Egy év távlatában mintegy 80 új pedagógiai érdekvédelmi és szakmai szerveződés jött létre, mely tagjainak egy részét a Társaság; tagságából is toborozta. A Társaság versenyhelyzetbe került, nélkülözhetlenné vált saját arculatának, funkciójának újragondolása, markánsabb meghatározása, egyidejűleg a társszervezésekhez, a politikai és világnézeti alapokon működő szervezetekhez és az oktatáspolitikához való viszonyának tisztázása.

Mindenekelőtt saját sorai rendezése érdekében a közgyűlés felhatalmazása alapján az elnökség megválasztotta 9 tagú ügyvezető testületét, ráruházva saját munkamegosztásának, munkarendjének kialakítását. Ez a következők szerint történt: *Benedek András* a gazdasági és infrastruktúrába kérdések, *Berkő Loránd* a Pedagógiai Szemle, *Horváth Márton* a Nevelésügyi Kongresszus előkészületei, *Hunyady Györgyné* a sajtóügyek, *Kuknyó János* a tagozatokkal való

foglalkozás, *Mészáros István* a centenáriumi előkészítése, *Mihály Ottó* az aktuális oktatás- politikai kérdések, *Petrikás Árpád* a nemzetközi kapcsolatok (november hónaptól a szakosztályokkal való foglalkozás) gondozója volt. Az ügyvezető főtitkár *Széchy Éva* lett. Az ügyvezető elnökség munkájában a közgyűlés által választott titkárok *Trencsényi László* és *Forray R. Katalin*, a Pénzügyi Ellenőrző Bizottság elnöke *Barkó Endre* s az elnökség által választott jegyző *Pach Éva* is részt vettek. *Trencsényi László* feladata a szakmai-társadalmi szervezetekkel való kapcsolatépítés és a működés koordinációja, *Forray R. Katalin* a Nevelésügyi Kongresszus előkészítő munkálataiban való részvétel feladatát vállalta. (*Forray R. Katalin* 1991. januárjában lemondott titkári funkciójáról és kilépett az elnökségből azzal az indoklással, hogy nem érezte a Társaság részéről foglalkoztatásának igényét.) Az ügyvezető elnöki funkciót az ügyvezető elnökség tagjai kéthónapos időtartammal alfabetikus sorrendben felváltva látták el. Munkamegosztás részét képezte az érintett minisztériumokkal, a Magyar Tudományos Akadémiával, a szakszervezetekkel, pedagógiai alkotóműhelyekkel stb. való kapcsolattartás is.

Az ügyvezető elnökség havonta tartotta üléseit, melyen a Társaság működésének problémáit a Pedagógiai Szemle sorsa, a centenáriumi emlékülés, a Nevelésügyi Kongresszust előkészítő munkálatok, az oktatási kormányzattal tudományos és szakmai érdekvédelmi szervekkel való kapcsolat, az oktatásügy, a nevelési intézmények aktuális problémái, az elnökségi ülések előkészítése, a szakosztályok-tagozatok helyzete, anyagi-infrastrukturális kérdések, a Társaság titkárságának szervezeti, személyi kérdései stb. szerepeltek. Az elnökség összehívására négy alkalommal került sor. Két esetben a szakosztályok és tagozatok vezetőivel együtt, illetve 1991. januárjában a felkérésünkre együttműködési szándékukat nyilvánító társszervezetek képviselőinek meghívásával. Kibővített elnökségi ülés vitatta és fogadta el a Magyar Pedagógiai Társaság működésének korszerűsítésére és 1990/91. évi országos programjára vonatkozó előterjesztést; a VI. Nevelésügyi Kongresszus előkészítő munkálatainak, a Társaság centenáriumi ülésének, a közgyűlés lefolytatásának programtervét; valamint az oktatásügy aktuális kérdéseivel kapcsolatos Társasági állásfoglalást. Az elnökségi ülésekről olykor hírt adott a sajtó (Köznevelés, Pedagógusok Lapja,

Úttörővezető, Népszabadság, egyes vidéki lapok stb). Valamennyi, a Társaság elnöksége által elfogadott dokumentumot az elnökség tagjai, a szakosztály és tagozatvezetők írásban is megkapták, illetőleg a vezetőtestületek munkájáról, központi rendezvényeinkről, a szakosztályok-tagozatok tevékenységéről Hírlevélben adtunk tájékoztatást. Itt kell ugyanakkor megjegyeznünk, hogy a Társaság tevékenységének publicitása nem megfelelő, ebben a sajtó egyes orgánumainak előítéletei is szerepet játszanak. Információs szakosztályunk elhatározta, hogy a jövőben ennek pozitív megváltoztatására mozgósítja erőit. Elnökségi ülés döntött a tagsági díj felemeléséről (évi 100-ról 200 Forintra aktív dolgozóknál és 50-ről 100 Forintra nyugdíjasoknál), s az ezúton befolyó összeg 75 %-ának a tagozatokhoz, szakosztályokhoz (60-40 %-os arányban) való visszajuttatásáról, a tagozati és szakosztályi útiköltség-térítések megszüntetéséről.

Az elnökség megbízásából tisztáztuk a Művelődési és Közoktatási Minisztérium vezetőivel, valamint az Országos Közoktatási Intézet igazgatójával a Pedagógiai Szemle sorsát. Kibővített elnökségi ülés fogadta el az Új Pedagógiai Szemle szerkesztőbizottsági elnökének *Köpeczi Bélát* és a Társaságot képviselő tagjainak *Angelusz Erzsébetet*, *Bíró Péternét*, *Hunyady Györgynét*, *Nyirkos Tibort* és *Trencsényi Lászlót*.

Az elnökség megvitatta a IX. közgyűlés elé terjesztett dokumentumokat. 1991. márciusában új összetételben már sor került a szakosztály- és tagozatvezetők összehívására, a közgyűlési előkészületek megvitatására, és az oktatási törvény előkészítő vitáira való felkészülés céljából.

Az elmúlt időszakban a Társaságban a tagdíjat fizetők száma a következők szerint alakult:

1989.december 31-ig 1773

1990. december 31-ig 1432

1991. március 10-ig 1010

Nyugtalanító, hogy abszolút számban a csökkenés nem állt meg, noha új tagok is sorra érkeztek be szakosztályainktól, kollégáinktól, társszervektől és az oktatáskormányzattól is. Azokban a megkeresésekben, melyben tagjaink, kollégáink egyedi vagy

általánosabb érvényű anomáliákat jeleztek az illetékes kormányzati szervekhez fordultunk, kérve az orvoslást (pl. technikatanárok helyzete). Szakosztályainkat, tagozatainkat mozgósítottuk az új, nevelést érintő törvénytervezetek (közoktatási, felsőoktatási, gyermek- és ifjúságvédelmi, szakképzési) alapkoncepciójához való hozzászólásra. Az illetékes minisztériumok törvényelőkészítő munkálatainak vezetőivel megállapodtunk, hogy a Társasági véleményezést, — mely elsősorban a tanulók színvonalas képzésének, nevelésének, a szülőknek, pedagógusoknak nevelői érdekeit, az iskola működésének pedagógiai szakszerűségi szempontjait tartja szem előtt — az új vezetés összegezi, s javaslatainkat a törvény megfogalmazásánál mérlegelik. A gyermekek egészséges fejlődését károsan befolyásoló brutális társadalmi jelenségek, agresszivitás megakadályozásért közös felhívást írtunk alá több hazai és nemzetközi szervezettel. Mindezen törekvéseink ellenére a pedagógiai tudomány fejlődési érdekeit, az iskolák pedagógusok, szülők nevelési feladatainak konstruktív megoldását zavaró eme tényezőkkel szemben a jövőben erőteljesebben kell fellépünk, s a nyilvánosság előtt szavunkat hallatnunk.

Szakosztályaink, tagozataink számában, összetételében jelentős átalakulások zajlanak, elismerésre méltó eredmények születtek munkájukban. Azon túl, hogy minden tagozat, szakosztály napirenden tartotta a centenárium, a VI. Nevelésügyi Kongresszus fő témáit, előadások, viták, kerekasztal konferenciák, ankétok, iskolalátogatások stb. sorát szervezték s számottevő kiadói tevékenységet folytattak, így többek között vitát szerveztek *Somogy megyében* a települések önkormányzata és a nevelési-oktatási intézmények kapcsolatáról, az erkölcsi nevelés aktuális kérdéseiről, az iskola, a nemzeti alaptanterv és vizsgarendszer témájáról; *Esztergomban* az integratív esztétikai nevelési kísérletek szerepéről az általános iskola alapozó szakaszában, a pedagógusi demokratizmusról; *Szabolcs-Szatmár megyében* az iskolaszékek történeti fejlődéséről; *Borsod-Abaúj-Zemplén megyében* „Modern idegen nyelvvel Európa felé” címmel a kéttannyelvű gimnáziumokról; *Csongrád megyében* a Közoktatás helyzete és fejlesztésének alternatíváiról; az erkölcsi nevelés helyzete, bibliai alapjai és módszertani kérdéseiről; *Békés megyében* a közoktatás aktuális kérdéseiről; *Szolnok megyében* a Gordon módszerről; *Heves megyében* a képességfejlesztő iskoláról;

Tolna megyében a várdombi kísérletekről és így tovább. Pest megyében Lénárd Ferenc emlékestet szerveztek. Számos megyei tagozatunk önálló szekciókat, helyi társaságokat, városonként munkacsoportokat működtet. Így pl. Veszprém megyében a tagozat kezdeményezésével és kooperációjával működik a Veszprém Megyei Neveléstörténeti Társaság, együttesen készítenek és adnak ki helytörténeti munkákat, a Szolnok megyei tagozat keretében Törökszentmiklóson külön igen aktív szekció dolgozik. De hasonló folyamat zajlik pl. Bács-Kiskun, Heves, Komárom-Esztergom megyében. Több helyen önálló társasági kiadványokat jelentetnek meg. Az említett Veszprém megye mellett ez történik pl. Pest megyében, ahol a „Zsámbéktól Abonyig” társasági kiadvány 14. száma, a „Pest megyei Iskola-Múzeum Kalauz” készült el, s közösen a Neveléslélektani szakosztállyal Lénárd Ferenc emlékkönyv megjelentetésén dolgoznak.

Központi szakosztályaink számos rendezvényt bonyolítottak le. Az **Összehasonlító pedagógiai szakosztály** külföldi neves szakember Rodney Stock meghívásával az UNESCO Nemzetközi Nevelésügyi Irodájának tevékenységével ismerkedett; az **Általános iskolai szakosztály** a rendszerjellegű innovációs kísérletekkel (Waldorf, Rogers, Freinet) módszerével, a **Neveléslélektani szakosztály** a pedagógus etika pszichológiai vonásaival, az iskolapszichológia problémái és lehetőségei az óvodától a középfokú iskolákig kérdéseivel foglalkozott. A **Felnőttoktatási szakosztály** Karácsony Sándor születésének 100. évfordulóját ünnepelte, és szakmai társszervezetével együttműködési szerződést kötött. Az Információs szakosztály hazai és nemzetközi szakértők közreműködésével tankönyvelméleti konferenciát rendezett. A **Neveléstörténeti Szakosztály** Comenius évforduló rendezésén dolgozik, s az ezeréves évforduló előkészítésében vesz részt. A **Családpedagógiai szakosztály** a „Családgondozásra és családi életre nevelés” témájú posztgraduális egyetemi kiegészítő szakos tantervi javaslatot vitatott, a **Gyermek és ifjúságvédelmi szakosztály** a gyermek és ifjúságvédelmi munka időszerű feladatait tárgyalta, különös tekintettel a veszélyeztetett gyermekek és fiatalok számának emelkedésére, a családok szociális helyzetének romlására, a **Nevelésméleti szakosztály** Veszprémben kétnapos ülésen tárgyalta az iskolai autonómia lehetőségeit, feltételeit és korlátait.

Mintaszerű a **Kisgyermeknevelési szakosztálynak** a kiadói tevékenysége, mellyel hézagpótló módon az óvónőket fontos módszertani segédlettel látja el. Egyben a több mint háromezer fős óvónői egyesület megalakulását segítette s annak ma is motorikus szakmai inspirálója és támogatója. Hasonló viszonyban áll a **Testnevelési szakosztály** és a Magyar Testnevelők Egyesülete.

A felsoroltak nem adnak természetesen teljes képet tagozataink, szakosztályaink aktivitásáról, de érzékeltetik azoknak a gazdag, sokrétű, ötletes, öntevékeny kezdeményezéseknek a sorát, azt a szakmai felelősséget és hivatástudatot, melyet működésük megtestesít. Valójában ez képezi Társaságunk létének fő elemét, alapját, hiányával szegényebb lenne a magyar pedagógiai elmélet és gyakorlat. Összességében a Magyar Pedagógiai Társaság a VIII. közgyűlése iránymutatásainak megfelelően új szerepének megtalálásában, konszolidálásában jelentős eredményeket ért el és aktív tényező ma is pedagógiai közéletünkben jelentkezik. Feltehetően ez elkövetkezendő években taglétszám növekedésre nem számíthatunk, annál is inkább, mert viszonylag magas az idősebb korosztályokat képviselők aránya. Figyelembe véve, hogy profiljában a Társaság a szakmai tudományos jelleget kívánja erősíteni, ez indokolja azt, hogy tagjai a tapasztaltabb, tudományos előélettel, vagy éppen minősítéssel, a nagyobb gyakorlattal rendelkező kezdeményező, újító pedagógus kollégákból kerülnek ki. Ennek méltánylása mellett is erőfeszítéseket kell tenni mind a tagok, mind a területi, szakosztályi és központi vezetésben a tisztségviselők fiatalítására. Az ügyvezető elnökség a tagság visszanyerése érdekében többek között levélben keresett meg közel kétszáz korábban sorainkban volt kollégát tagdíj hátraléka rendezése tárgyában. Többen ezt meg is tették, de számosan vannak olyanok, akik aktív résztvevői a Társaság életének, noha nem fizetnek tagdíjat (több alacsony nyugdíjjal rendelkező, vagy több, gyermekét egyedül nevelő kolléga ezt kérte is), és vannak olyan tagdíj fizetők, akik elfoglaltságaik miatt nem aktívak, de figyelemmel kísérik és támogatják a Társaság munkáját.

Az elmúlt év során átrendeződések indultak meg a tagozatok, szakosztályok számában, összetételében. **16 szakosztály** (Kisgyermeknevelési, Általános iskolai, Felnőttnevelési, Nemzetiségi,

Gyermek- és ifjúságvédelmi, Neveléstudományi, Didaktikai, Neveléstörténeti, Felsőoktatási, Vizuális nevelési, Testi nevelési, Családpedagógiai, Pedagógiai információs, Hazafiashonvédelmi nevelési, Összehasonlító pedagógiai, Neveléslélektani), ha kisebb létszámokkal is, de stabilan működik, tagsága igényli ezt, jöhetnek az útiköltség elsősorban a központi szakosztályok létfeltételeit érintette. Részben szünetelteti működését, illetve a megcsappant érdeklődés, a vezetés megoldatlansága miatt (*Báthory Zoltán* és *Vendégh Sándor* lemondott a szakosztály vezetéséről, illetve elnökségi tagságáról), bizonytalan a helyzete a Pedagógiai vezetési, Napköziotthoni, Kollégiumi és Szakképzési szakosztályoknak. *Dr. Kovács Csongor* halála miatt vezetés nélkül maradt a Gyógypedagógiai szakosztály is. Ezek közül az újjáalakulás kezdeti lépéseit teszi a pedagógiai vezetési szakosztály. A Gimnáziumi szakosztály — az iskolai struktúra átalakulására is figyelve — konstruktív együttműködésre lépett az Általános iskolai szakosztállyal. A rendelkezésünkre álló információk szerint a fővárosi és megyei tagozatok közül három tagozat (Baranya, Győr Sopron és Fejér megye) gyakorlatilag nem működött. A többiben az elmúlt tíz hónapban legalább két alkalommal került sor tagozati ülésre, rendezvényekre. A szakosztályok, tagozatok vezetésének is súlyosbítják helyzetét az anyagi gondok (megdrágult posta- és utazási költségek, teremhasználati díjak stb.). Bár a szakosztály- és tagozatvezetőket az elmúlt tíz hónap során három alkalommal is összehívta az ügyvezető elnökség s igyekezett őket mindenről szóban és írásban is tájékoztatni, a Társaság irányító szerveinek működésében kevés figyelem fordult a szakosztályokkal, tagozatokkal való külön-külön törődésre. Ebben jelentősen közrejátszott a Társaság függetlenített munkatársai létszámának radikális csökkenése s a társadalmi munkában dolgozó tisztségviselőknek a rendkívüli helyzetben erre kevesebb lehetőségük maradt. Tagozataink széleskörű kapcsolatokat építenek ki a régió állami és szakmai-társadalmi szervezeteivel a változó helyzet szükségleteit is jobban kielégítve.

A szakosztályok és tagozatok az alapszabály előírásainak megfelelően a közgyűlésig folyamatosan megválasztották, illetve megerősítették vezetőségeiket és megválasztották küldötteiket. A jegyzőkönyveket a titkárság őrzi, a küldöttek mandátumát ezek alapján határoztuk meg. A Társaság működésének legneuralgiku-

sabb pontja anyagi alapjainak hiánya. Míg fennállása (1891) óta a Társaság mindig a kultusztárca támogatását élvezte, ez a szilárd bázis megszűnt. Ezért már novembertől igen drasztikus takarékosági intézkedéseket kellett tenni. S minimálisra kellett csökkenteni létszámállományunkat. Ez év április 1-től egy főállású alkalmazott mellett az adminisztrációs feladatokat főként társadalmi segítők mozgósításával oldjuk meg a jövőben. Súlyos problémánk a Társaság központja elhelyezésének bizonytalansága. A Fáklya Klubban való további maradásunk a magas költségek miatt nem tartható. Az ügyvezető elnökség számtalan erőfeszítést tett az anyagi helyzet konszolidálására. Tárgyalásokat folytattunk a Művelődési és Közoktatási Minisztérium valamennyi illetékes vezetőjével, fordultunk az Országgyűléshez, társasági tag országgyűlési képviselőkhöz, pályázatokat adtunk be, tárgyaltunk a pedagógus szakszervezetekkel és próbálkoztunk más utak keresésével, de megnyugtató ígéretet mindez ideig még nem kaptunk. A legszerencsésebb megoldás lenne, valamely oktatási intézményben (iskola, OPKM), vagy a Pedagógus Szakszervezetben elnyerni a térítésmentes elhelyezést az infrastruktúra használati jogával. A Számvizsgáló Bizottság jelentése tartalmazza elmúlt évi gazdálkodásunk és költségvetési terveink adatait. Jelenleg e téren fő feladatunk, hogy a működési feltételek szerény biztosítása mellett a VI. Nevelésügyi Kongresszus támogatására pályázat útján szerezzünk anyagi eszközöket szakosztályaink, tagozataink, tagságunk szellemi erői kapacitásának hasznosítását felajánlva.

A nehezülő feltételek és megpróbáló körülmények ellenére a Társaság tovább folytatta erőfeszítéseit jelentős kezdeményezései kiszélesítésében, sőt offenzívabban, nagyobb léptékkel törekedett azok megvalósítására. Így szakosztályai, tagozatai kezdeményezéseit is ösztönözve, illetőleg azok inspirációi alapján, megrendeltük Társaságunk megalakulása 100. évfordulójának központi és több helyen helyi megünneplését. A központi emlékülést egyben több aktuális pedagógiai kérdéskör — így a neveléstudomány, a pedagógus hivatás és a pedagógusképzés, az iskola, a pedagógiai információ, a pedagógiai társadalmi szerveződések mai helyzete — megvitatásával és álláspontunk alakításával is összekötöttük.

Tovább folyt és jelentősen szélesedett a VI. Nevelésügyi Kongresszus előkészítő munkálatainak sora. E kezdeményezés jelentősen hozzájárul a Társaság elszigetelődésének leküzdéséhez is. Mintegy 40 szakmai-pedagógiai érdekvédelmi szervezetet, tudományos társaságot, intézetet kerestünk meg, felajánlva a kongresszusnak az egyenlő partnerség elve alapján történő közös megrendezését. Megkeresésünkre eddig több mint 20 szervezet, intézet, tudományos társaság adott igenlő választ, így többek között a Magyar Tudományos Akadémia osztályának, az Országos Közoktatási Intézetnek, a Nemzeti Szakképzési Intézetnek, az Oktatáskutató Intézetnek a vezetése, a Pedagógusok Szakszervezete, a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete, a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezete, a Magyar Pedagógus Kamara, a Neveléstudományi Kutatók Egyesülete, a Független Pedagógusok Fóruma, a Magyar Szakképzési Társaság. Támogatja kezdeményezésünket személy szerint számos akadémikus, vezető tudós és nem utolsósorban az Eötvös Loránd Tudományegyetem, annak rektora, bölcsészkaros dékánja és számos egyetem és főiskola neveléstudományi tanszéke. A Kongresszus mellett elkötelezte magát a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, valamint a Munkaügyi Minisztérium vezetése is.

A VI. Nevelésügyi Kongresszus munkálatai keretében jelentős érdeklődés mellett megindult az európai oktatásügyre kitekintést nyújtó előadás sorozat. Öt tárgykörben megindult elemző tanulmányok készítése: Az európai oktatási rendszerhez való igazodás társadalmi-gazdasági feltételei (irányításra felkértük: *Kozma Tamást* és *Forray R. Katalint*); Az oktatás és nevelés társadalmi szerepe, társadalmi céljainak iskolai megjelenése, nevelési rendszerünk kívánatos alakulása (*Petrik Árpád, Bábosik István, Zrinszky László* irányításával); A tananyag és tanterv tervezése a következő évtizedben (*Ballér Endre* irányításával); A szakmai képzés formái és tartalma az iskolarendszer átalakulásának folyamatában (*Benedek András* irányításával); Önkormányzat és irányítás a következő évtizedek oktatási rendszerében, pedagógus szerepek az önkormányzat viszonyai között (*Kuknyó János* irányításával). A tanulmányok készítésében, vitatásában részt vesznek az illetékes szakosztályok, tagozatok, szakmai-társadalmi szervezetek, tudományos társaságok pedagógiai tagozatai.

Március 14-én sor került az együttműködő szervezetek és intézmények képviselőivel való találkozásra, a kongresszusi program és munkamegosztás egyeztetésére s *Köpeczi Béla* akadémikus vezetésével a kongresszusi szervezőbizottsági tevékenység kibővítésére.

Mind a Nevelésügyi Kongresszus, mind a Társaság működése segítése jegyében zajlott le az az igen termékeny és gazdag eszmecsere, melyre február 25-én hívtuk meg a Társaságunk újjáalakításában kezdeményező szerepet vállalt és Társaságunkban több évtizeden keresztül vezető tisztségviselőként áldozatosan tevékenykedő kollégáinkat. Az elmúlt tíz hónapban a Magyar Pedagógiai Társaság működésében profilunknak megfelelően mindenekelőtt a szakmai-tudományos jellegű tevékenység és arculat erősítésére törekedtünk, de nem hagyhattuk figyelmen kívül szakmai - érdekvédelmi kötelezettségeinket sem. Így támogattuk a pedagógusok helyzetének, az iskolák működése anyagi feltételeinek javítására irányuló szakszervezeti és érdekvédelmi szervezeti erőfeszítéseket; élénk eszmecserében foglalmaztuk meg januári kibővített elnökségi ülésünkön az oktatásügy egyes égető elvi kérdésében álláspontunkat, s juttattuk el az oktatási kormányzathoz és a sajtóhoz. Állásfoglalásunk jelentős visszhangot váltott ki értékes kiegészítések, pontosítási javaslatok, vélemények.²⁸

---

²⁸ Hír 1991-ből: A VI. Nevelésügyi Kongresszus Szervező Bizottságának alakuló ülése 1991. október 10. A Kongresszus megszervezésében társuló állami, társadalmi-szakmai szervezetek, kimondták a Szervező Bizottság megalakulását. Körvonalazódott, hogy a csatlakozás nyitottságának, a csatlakozók egyenrangúságának (csatlakozó szervezet egy mandátummal vesz részt az SZB-ben) elvei érintetlenül hagyása mellett olyan ügyrend kívánatos, mely mindezzel együtt biztosítja az operativitás kontinuitását is. Jelenvoltak tudomásul vették a Szervező Bizottság elnökségének a VII. 2-i előkészítő ülésén körvonalazott összetételét, Köpeczi Béla akadémikus elnöki tisztét. Bizalmukat nyilvánították Fónagy Erzsébet titkári megbízatása iránt.

Hunyady Györgyné

Változások – múlt, jelen, jövő²⁹

A Köznevelés c. lap *Arculatát keresi a Magyar Pedagógiai Társaság* címen tudósított a Társaság 1994. április 7-én megtartott közgyűléséről. Eszerint Köpeczi Béla, a leköszönő elnök a sikeres VI. Nevelésügyi Kongresszus lendületében „elsősorban a pedagógiai kutatás fejlesztését és eredményeinek elterjesztését”, valamint a tudomány és a gyakorló pedagógusok együttműködését hangsúlyozta. Széchy Éva főtitkár kesernyésen megjegyezte, hogy „már az is nagy eredmény, hogy a Társaság él, talpon tudott maradni”. A megválasztott új elnök, *Ádám György* rövid, személyes hangvételű beköszöntőjében is felidézte a kongresszus pozitív élményét. Ezzel kezdődött meg a Társaság életében egy új, 15 éves szakasz, amelyet akár *az Ádám-korszaknak* is nevezhetnénk. Nem lenne indokolatlan, mivel hihetetlen energiával, tudásának, tapasztalatainak és kapcsolatrendszerének felhasználásával s nem utolsósorban markánsan domináns személyiségével az elnök valóban meghatározta a Társaság másfél évtizedét. Én mégis szívesebben hívom ezt a periódust a *konszolidáció és átalakulás* időszakának.

---

²⁹ A címet mi, Szerkesztők önkényesen adtuk ennek az írásnak. Hunyady Györgyné igazi koronatanúja volt a Társaság újkori történetének. Ott volt az újjáalakulás forgatagában. Neveléstudományi munkáit rendre bemutatta a társasági rendezvényeken. Majd szívesen vállalt felelős vezetői posztokat, évtizedeken át volt alelnök. Higgadságát és bölcsességét nagyon fontos komponensként tartottuk számon egyesületünk szellemi kincseink között. Ha ő a Társaság utóbbi 15 esztendejét „Ádám-korszaknak” aposztrofálta, akkor a hosszú fél évszázadot bizvást fémjelezhetjük az ő nevével.

Ugyan két éve visszavonult az elnökségből, de mindig készen állt, ha segítségre szorultunk. Ez a segítőkészség nyilvánult meg akkor is, amikor 2017-ben előadást vállalt az 50. évfordulós konferencián (Korszakos kongresszusok között: 1993-2008), s készséggel ígért interjút jelen kutatáshoz.

Az interjúra nem kerülhetett sor. A kötet szerkesztői munkálatainak lezárta tudtuk meg, hogy hosszú betegség után 2019. októberében elhunyt.

Szomorúságunkat, magunkra-maradtságunkat enyhítendő a fent említett előadás néhány bekezdésével idézzük fel gondolatait, melyek a folyamatosság és a megújulás dialektikájában látatják a nagyhagyományú szakmai-civil szervezetet. (A Szerk.)

A Magyar Pedagógiai Társaságnak – mint minden más testületnek, szervezetnek, intézménynek – megváltozott társadalmi körülmények kellett kialakítania létezésének új feltételeit. Már túl voltunk a rendszerváltással együtt járó szabadság-élmény, a pluralisztikus gondolkodásmód és szerveződési lehetőségek eufórikus első évein s a csalódás első keserves hullámán is. Természetesnek kell tartanunk következményeivel is együtt, hogy az egyéni sorsok és új lehetőségek sodrában a Társaság tagjai közül sokan már másutt, más keretek között keresték szakmai közéleti tevékenységük terepét. Szembe kellett nézni azzal, hogy a Társasággal kapcsolatban sokféle elégedetlenség fogalmazódott meg. Volt, aki egyszerűen a régi rendszer hű kiszolgálójának, s mint ilyet, elfelejtendőnek ítélte; mások személyes tapasztalatból vagy történeti tanulmányaikból még tudták, hogy a hajdani 100 tagú Paedagógiai Társaság exkluzív tudományos társaság volt, s úgy vélték, annak a szervezetnek az (akkor negyed-százada) újjáalakított MPT nem lehet jogutódja, legfeljebb csak jog-bitorlója. A szélesre tárt kapujú egyesület, a szakosztályokba és a vidéki tagozatokba tagozódó tagság valóban már nem szelektált tudósok elit társaságát képezte, inkább szolid szakmai fórumot biztosított a tudományos eredmények, gyakorlati tapasztalatok és az oktatással összefüggő közélet iránt érdeklődő köz- és felsőoktatásban tanítóknak, tudományos kutatóknak. Voltak, akik úgy érezték, az új időkben éppen ez utóbbi, a közéleti tevékenység erősítendő, a Magyar Pedagógiai Társaságnak „...közvetítenie kell a rész- és pártérdekeket tükröző 'oktatáspolitikák' között, mégpedig a legszélesebb nyilvánosság előtt”.

A rendszerváltás jelentős változást hozott a valóban civil (nem felülről kezdeményezett) szervezetek lehetőségeit tekintve is. A nem túl szigorú törvényi feltételeknek eleget téve civilek kis csoportjai különböző szerveződések hoztak létre szakmájuk egy-egy karakteres vonását kiemelve s az annak megfelelő szakmai érdekek védelmét ígérve. A Társaság viszont 1967-es újjáalakulása óta „a pedagógia elméleti és gyakorlati művelőinek önkéntes egyesülése” nem egyetlen pedagógiai paradigma, nem egyetlen részterület képviselője volt. Az 1994-es közgyűlésen Széchy Éva főtítkárnak még joggal jelenthette ki, hogy „Soha nem akartunk valamennyi pedagógus szervezet keretéül szolgálni”, a Társaság tudományos igényességével,

szakszerűségével tölthet be integráló szerepet. (De ez a megállapítás egy már pluralizálódó szakmai szervezeti közéletre utal.)

A sokféle megítélés és elvárás közepette ugyanis nem volt könnyű az *MPT tevékenységének szilárd vonalát megtalálni s a változó viszonyok között is fenntartani szervezeti egységét, társadalmi hatékonyságát*. Erről az útkeresésről szólva *három nagyobb – olykor szétválaszthatatlanul egybe szövődő - kérdéskört* látok. Ezek mindegyike összefügg az MPT (akkori) jövőképevel, belső feszültségeivel, továbbblendítő vitáival.

Tehát: a *Társaság tudományos jellegű társaság vs szakmai egyesület-e; a pedagógiai szakmai szervezetek között társutas vagy „ernyőszervezet”-e; aktív közoktatáspolitikai tényező-e vagy csupán két irányú közvetítő csatorna?*

*

A kérdésre immár nekünk kell válaszolnunk. (A Szerk.)

Tartalomjegyzék

Hány Magyar Pedagógiai Társaság van? – egy kötet előszava	5
A kongresszusok lüktetésében - Interjú Benedek András professzorral	7
A vidéki közoktatás nézőpontjából - Békéscsabai interjú Dr. Novák Pállal	13
Schüttler Tamás - A magyar nevelésügy és neveléstudomány aktuális problémái	19
Részletek Széchy Éva, az MPT főtitkárának, a Magyar Pedagógiai Társaság 1991. márciusi közgyűlésén, az elnökség írásos beszámolójához fűzött szóbeli kiegészítéséből	41
Villányi Györgyné Jutka - A Kisgyermeknevelési Szakosztály tevékenységei az MPT újjászerveződésének időszakától a rendszerváltásig, majd az azt követő időszak jellemzői	45
Események, dokumentumok, emlékek - a kutatócsoport beszámolója	49
Arcképcsarnok - az átalakulás jelesei, akik ma már nem lehetnek közöttünk	59
Az archívum mélyéről – dokumentumok (Pornói Rita válogatásában)	71
Hunyady Györgyné - Változások – múlt, jelen, jövő	109
Tartalomjegyzék	113